

Tisdagen den 31 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 23 och 24 i denna månad, äfvensom protokollsutdrag rörande de i sammanträdet den 28 dennes fattade beslut.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 21 a och memorial N:is 51—54; samt Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 4.

§ 3.

Föredrogos och bifollos Stats-Utskottets nedannämnda utlåtanden:

N:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från jägmästarebostället Anderbäck; och

N:o 44, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående utbyte af Kronans tomt i Moskwa mot de till ryska regeringen öfverlåtna magasinerna i det inom Stockholm belägna stadshuset.

§ 4.

Förekom till behandling Lag-Utskottets utlåtande N:o 15, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande stadganden rörande skyldighet att bygga och underhålla kyrka, prestgård och tiodelada.

Beträffande *1:sta punkten* anförde:

Herr J. P. Nilsson: Då jag väckte denna motion, anade jag verkligen att Utskottet nu skulle komma med samma utlåtande som vid se-

naste riksdag, och jag får öppet bekänna att jag icke heller skulle nu framkommit med densamma, hade jag icke dertill fått så stark påtryckning af mina komittenter. Ett lagförslag uti ifrågavarande ämne synes mig dock vara af högsta behof påkalladt. och derföre synes det mig att Utskottet bort med mera allvar taga sig an detsamma. Utskottet har sagt alldeles på samma sätt som vid förliden riksdag, "att Rikets Ständer genom underdånig skrifvelse den 20 Juni 1866 anhållit" etc. Det är nu åtta år sedan denna skrifvelse afläts, utan att regeringen vidtagit någon åtgärd, och då man vet huru öfverhopad regeringen är med framställningar från Riksdagen samt af andra regeringsbestyr af allahanda slag, så är det väl icke osannolikt, att man ännu i en 10 à 20 år kan få vänta på det önskade lagförslaget. Jag hemställer, om landets befolkning kan finna sig härmed belåten, och då jag icke hyser det ringaste tvifvel att ju icke Lag-Utskottet är fullt kompetent till att framställa ett förslag i den önskade riktningen, så hemställer jag, huruvida icke Kammaren skulle anse lämpligt att återremittera ärendet till ny behandling.

Grefve Sparre: Utskottet har erinrat, att Riksdagen hos Kongl. Maj:t redan anhållit om utarbetande af ett "förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörer, äfvensom af sockenstuga och fattigstuga, att dessa åligganden blifva för medlemmarne af kommunen efter billiga grunder gemensamma".

Herrarne känna, att flera sådana förslag till skrivelser äro afgångna till Kongl. Maj:t angående åtskilliga hithörande ämnen och senast vid denna riksdag angående underhåll af allmänna vägarne etc. Vid sådant förhållande ansåg sig icke Utskottet böra företaga en fråga i och för sig af så svår natur som denna, så mycket mindre som den ju redan var under Kongl. Maj:ts handläggning. Jag måste således för min del anhålla om bifall till Lag-Utskottets förslag.

Samuel Johnson: För min del anser jag denna fråga vara synnerligen viktig och maktpåliggande och kan icke annat än på det högsta förundra mig öfver att Lag-Utskottet icke sökt åvägabringa ett förslag i ämnet. Jag skall dock icke, ehuru mycket än härom kunde vara att säga, inlåta mig på frågans detaljer, utan inskränker mig till att med Herr J. P. Nilsson yrka återremiss.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag kan icke förstå, hvartill en återremiss skulle tjena, sedan Första Kammaren redan bifallit Utskottets förslag. Efter min uppfattning vore det då riktigare, om Kammaren beslöte rent afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionärens förslag, för så vidt nemligen man önskar åstadkomma en opinionsyttring, hvilket ju är det enda man vid frågans närvarande ståndpunkt kan åstadkomma. Jag var visserligen i Utskottet af den mening, att en skrifvelse till Kongl. Maj:t borde aflätas, i det syfte motionären önskar, men då det för öfrigt var en stark mening emot en sådan skrifvelse, lät jag min åsigt falla.

Jag gör nu icke något yrkande, men har endast velat uttala min tanke att en återremiss icke må komma i fråga, såsom till intet gagnande.

Efter det öfverläggningen förklarats slutad, upptog Herr Talmannen de yrkanden, som förekommit, och gaf, enligt dem, propositioner så väl på bifall som på återremiss; och enär den förra propositionen besvarades med öfvervägande ja, hade alltså Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

2:dra och 3:dje punkterna.

Blefvo jemväl bifallna.

4:de punkten.

Härvid yttrade:

Herr Hörnfeldt: Då Utskottet i afseende å den af Herr Leijer och mig väckta motion icke begagnat andra motiv för sitt afslående utlåtande än dem Utskottet förut användt vid besvarande af enahanda motion vid nästlidne riksdag, så kunde det måhända synas tillräckligt, om man endast hänvisade till den diskussion, som med anledning deraf då förevar i denna Kammare och de yrkanden, som dervid framställdes; men innan jag framställer mitt yrkande, tillåter jag mig fästa Kammarens uppmärksamhet på ett par omständigheter, som åtminstone jag ansett temligen beaktansvärda.

Den ena omständigheten är den att, då Utskottet vid föregående riksdagar affärdat motionen, har detta skett med begagnande af en "kläm" af ungefär följande lydelse: "att Herrar Leijers och Hörnfeldts motion måtte af Riksdagen lemnas utan *vidare* afseende", hvaremot Utskottet nu borttagit ordet *vidare*. Häraf synes framgå, att Utskottet icke är obenäget att framdeles pröfva saken noggrannare än det nu gjort.

Den andra omständigheten, icke mindre beaktansvärd och som jag anser vara temligen talande för den åsigt jag förfäktat, är den att Utskottets högt ärade ordförande, som alltid vid föregående tillfällen, då denna fråga behandlats inom Utskottet, ställt sig på majoritetens sida och således afstyrkt min motion, nu befinner sig i minoriteten och funnit ett lagstadgande i den riktning motionärerne åsyftat vara af behöfvat påkalladt.

Under sådana förhållanden och med afseende å det beslut Kammaren vid sista riksdagen fattade, skall jag taga mig friheten nu yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till den af Herr Philipsson med flera afgifna reservation, som lyder på följande sätt, det måtte Riksdagen, för sin del, besluta en författning af följande lydelse:

De församlingar å landet, der reglering af presterskapets löner föresiggått och vunnit Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse, skola, så framt å prestegård finnes sådan lada, som det enligt 4 § i Kongl. Resolutionen på presterskapets besvär den 10 Augusti 1762 åligger presten att sjelf bygga och underhålla, under den tid, regleringen gäller, vara befriade från skyldigheten att bygga och underhålla den i 2 § 26 kap. Byggnings-

balken och 12 § i Kongl. Resolutionen på allmogens besvär den 1 Augusti 1727 föreskrifna lada; dock skall, derest konvention eller skriftligt aftal annorledes bestämmer, eller för särskilda orter inom riket andra stadganden rörande byggnadsskyldigheten äro meddelade, sådant fortfarande lända till efterrättelse.

Genom antagande af detta förslag bortfaller, efter mitt sätt att se saken, ända till sista skynten af det skäl Utskottet begagnat, såsom skäl för sitt afslag, då det i sista punkten af sitt förevarande utlåtande säger att, om man nu genom ett allmänt lagstadgande fritoge de församlingar, der presten efter gammal praxis och öfverenskommelse eger frihet att betjena sig af tiondeladan, från ifrågavarande skyldighet, sådant obestridligen skulle innebära "en rättskränkning emot de kyrkoherdar, hvilka, när löneregleringen tillvägabragts, med rättighet att begagna tiondeladan voro lagligen befriade från den kyrkoherdar i allmänhet åliggande skyldighet att sjelfva bygga och underhålla den för bostället behöfliga lada".

Med anledning af detta tillåter jag mig, som sagdt, att yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till den af Herr Philipsson med flera afgifna reservation.

Herr Philipsson: Jag kunde visserligen underlåta att yttra mig, då Herr Hörnfeldt redan yrkat bifall till den af mig jemte andra ledamöter af Utskottet afgifna reservation; men jag har velat tillägga att, ehuru Utskottets utlåtande blifvit af Första Kammaren godkänt och frågan derigenom fallit, jag dock tror, att denna Kammare, genom att nu bifalla reservanternas förslag, möjligen kan öppna utsigt för en gynnsammare behandling af detta ärende vid en kommande riksdag, och instämmer jag därför i Herr Hörnfeldts yrkande.

Herr Danielsson: Det torde väl vara en känd sak, att regleringen af presterskapets löner är i det närmaste avslutad och på de flesta ställen i riket jemväl börjat tillämpas. Jag känner åtminstone intet pastorat, der lönen utgår in natura och kan därför icke finna någon rimlig anledning, hvarföre församlingarne fortfarande skola underhålla denna så kallade tiondelada. Det är alldeles klart, att församlingarne böra vara befriade från ett sådant onus, då de förhållanden, som varit orsak dertill, numera upphört, och anser därför, i likhet med föregående talare, att Utskottet gjort allt hvad det bort och kunnat göra för denna frågas lösning. Vid sådant förhållande är det dock en stor tillfredsställelse att finna, det så många af Utskottets ledamöter reserverat sig emot dess beslut och därför hoppas, att Kammarens majoritet skall biträda den af Herr Philipsson m. fl. afgifna reservation, om proposition hvarå jag nu till Herr Talmannen framställer vördsam anhållan.

Herr Lyth: Då jag deltagit i Utskottet i denna frågas behandling, men icke ansett mig böra biträda reservanternes förslag, ber jag att få med några ord framställa skälen, hvarföre jag icke så gjort.

Jag är fullkomligt ense med motionärerne om riktigheten af deras framställning. Det kan nemligen icke falla mig in att tänka eller påstå, att församlingarne under nuvarande förhållanden, sedan reglering af

presternas löner försiggått, skulle ega någon skyldighet att hålla tiondelada, och jag anser till och med, att upphörandet af denna skyldighet är rent af ett korollarium eller en följd af tiondens upphörande; men jag har ändock icke velat biträda reservanternes förslag af den anledning, att jag anser det tjena till ingenting att nu besvåra Kongl. Maj:t med en skrivelse i en sak, som jag tror derförutan kunna i praxis rangeras. Förnämligast af detta skäl har jag ansett mig icke böra biträda reservanternes förslag.

Herr Nils Petersson: Jag har icke mycket att tillägga till hvad som redan blifvit anfördt af dem, som yrkat bifall till reservanternes förslag. Jag begärde ordet hufvudsakligen för att bemöta en föregående talares yttrande, att reservanternes förslag tjenade till ingenting, derför att det icke på något ställe komme i fråga att af församlingen fordra något sådant, som här är i fråga. Deremot vill jag framhålla, att motionärerne väl icke hade framkommit med sitt förslag, om icke i vissa delar af landet existerade just sådana förhållanden, som de med sitt förslag önskade skulle upphöra. Jag tror derför att, ehuru, sedan Första Kammaren numera bifallit Utskottets betänkande, ett afslag af denna Kammare icke tjenar till något, Kammaren dock bör biträda reservanternes förslag.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Den ledamot af Lag-Utskottet, som uppträdde till försvar för Utskottets utlåtande, har ansett sig icke kunna förena sig i reservationen, derför att den skyldighet, som här vore i fråga, icke mera, efter hans tanke, skulle blifva ålagd de tiondeskyldige. Det synes mig, att stadgandet kan borttagas just derför, om det icke är längre påkalladt af lagens öfriga föreskrifter; men motionärerne hafva tydligen visat, att tiondeladan ännu på många ställen existerar, och att de tiondeskyldige der måste underhålla densamma, och man bör derför sträfvat till att få bort detta lagstadgande.

Lag-Utskottet har stödt sig på ett skäl, som jag anser mig böra något vidröra. Utskottet åberopar nemligen lagen af den 10 Augusti 1762, der det heter, att presten bland annat skall underhålla "en sädeslada med tvänne golf, lämpad efter nödortfen och gårdsbrukets storlek; hvarvid dock de orter undantagas, der presten efter gammal praxis och öfverenskommelse eger frihet att betjena sig af tiondeladan." Nu har det hänt på vissa ställen, der tiondeladan upphört och konvention mellan prestskapet och församlingen kommit till stånd, att tiondeladan befunnits stå obegagnad och presten har då begagnat denna lada utan att derom tillfråga församlingen. Derigenom har uppkommit den praxis, att presten kommit att begagna tiondeladan församlingen oåtspord, och nu kommer man och åberopar denna omständighet såsom ett skäl att fortfarande låta presten begagna ladan för gårdsbrukets behof.

Detta förefaller mig så orimligt, att jag äfven af detta skäl icke kan anse annat än att en förändring är af behofvet påkallad, och yrkar jag derför bifall till Herr Philipssons och min m. ft:s vid betänkandet fogade reservation.

Grefve Sparre: Jag anser fortfarande, att lagens stadganden, om man rätt fattar dem, tillkännagifva, huru det i denna sak skall förhålla sig, men då jag erfarit, att olika meningar i detta afseende gjort sig gällande och då jag erkänner, att för den, som icke är rätt van vid att uppmärksamt granska och jämföra olika lagstadganden, någon tvekan i detta fall möjligen skulle kunna uppstå, har jag inom Utskottet tillstyrkt, att förklaring borde utfärdas, men skiljt mig från de öfrige reservanterne. Såsom en ledamot af Lag-Utskottet nyss yttrat, anser äfven jag det vara af stor vikt, att det beslut, som Kammaren uti frågan fattar, må blifva strängt riktigt.

Förhållandet är, att enligt lag skall församlingen bygga en tiondelada och presten en lada för gårdsbruket, men nu har under tidernas lopp flerstädes den öfverenskommelse mellan församlingen och presten kommit till stånd, att presten slipper bygga någon lada för gårdsbruket, utan får dertill använda tiondeladan. Till följd deraf har uti § 4 af Kongl. resolutionen på presterskapets besvär den 10 Augusti 1762 presten befriats från skyldighet att bygga och underhålla den för gårdsbruket afsedda lada uti de orter, *„der presten efter gammal praxis och öfverenskommelse eger frihet att betjena sig af tiondeladan“*. Uti de orter, der denna gamla praxis utbildat sig, håller presten således aldrig någon lada, utan begagnar socknens lada för gårdsbruket. Vid reglerandet af presterskapets löner, hvilket nu i de flesta delar af vårt land skett, har denna minskade skyldighet för presten naturligtvis också tagits i beräkning, och i de socknar, der presten sålunda varit befriad från byggande och underhåll af denna lada, har — åtminstone om regleringen skett riktigt — hans inkomster i stället upptagits något högre i förhållande till de utgifter, som han annars skulle i detta afseende hafva haft. Då nu så är och då den Kongl. resolution, som jag nyss citerade, stadfästat detta bud och gifvit det form af lag, synes det mig ingalunda vara riktigt att, på sätt de öfriga reservanterne önskat, befria socknen från underhåll af ladån å alla de orter, der något annat stadgande rörande byggnadsskyldigheten icke är meddeladt, ty här vid lag finnas icke några andra stadganden än öfverenskommelser och gammal praxis.

Såsom Herrarne torde veta, gäller i vårt land enligt domarereglorna den satsen, att *„gammal sedvänja skall gälla såsom lag“*. Har nu en gång lönereglering skett och man dervid utgått från ett gammalt gällande bruk, så bör det ock få bestå vid hvad sålunda fastställt, och det vore derföre enligt min öfvertygelse oriktigt, om Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anhålla om en lag, som skulle stå i strid deremot. Det är af detta skäl jag skiljt mig från de öfriga reservanterne och föreslagit: att Riksdagen måtte för sin del besluta en författning, så lydande: *„Häriigenom förklaras, att de församlingar, der reglering af presterskapets löner försiggått och vunnit Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse, skola, under den tid regleringen gäller, vara befriade från skyldigheten att bygga och underhålla den i 26 kap. 2 § Byggningsbalken och Kongl. resolutionen på allmogens besvär den 1 Augusti 1727, § 12, föreskrifna lada med loge, så vida ej presten efter gammalt bruk eller öfverenskommelse eger rätt att för gårdsbruket betjena sig af samma lada.“*

Detta är i full öfverensstämmelse med författningarne och är det

enda beslut, hvartill jag för min del kan tillstyrka bifall. Jag vill för öfrigt fästa uppmärksamheten vid, att Riksdagen bör vara så mycket mera noggrann om att icke besluta en lag, hvilken kunde blifva till men för presterskapet, som detta stånd icke nu såsom förr är vid riksdagen representeradt.

Friherre af Schmidt: Jag kan icke annat än beklaga, att den fråga, som nu är föremål för öfverläggning, redan för denna riksdag fallit i följd af det utaf Första Kammaren i ämnet fattade beslut, icke derföre att denna fråga nu för tredje eller fjerde gången är väckt å bane hos Riksdagen, utan derföre att jag anser det vara med rättvisa och billighet förenligt, att, sedan nu en ny reglering af presterskapets löneförmåner blifvit uppgjord, församlingarne befrias från skyldighet att bygga den ifrågavarande tiondeladan.

Jag har mig äfven noga bekant, att uti somliga provinser, der löne regleringen redan egt rum, en föreskrift uti det afseendet ingått i de till Kongl. Maj:t insända förslag och äfven blifvit af Kongl. Maj:t fastställd.

Jag beklagar således, att frågan icke vunnit framgång uti Första Kammaren, ty jag inser mycket väl, att uti de provinser, der löne regleringen icke gjorts på så sätt, att församlingarne befriats från skyldighet att bygga tiondelada, ett ovilkorligt missnöje skall finnas öfver att icke denna föreskrift blifvit borttagen.

Jag kan icke nu med bestämdhet säga, till hvilken af de båda reservationerna jag skulle vilja sluta mig, men att jag önskar en förändring i nu gällande bestämmelser, har jag redan tillkännagifvit och yrkar således afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Såsom Kammaren torde finna, ligger skilnaden mellan Grefve Sparres reservation och den af oss öfriga reservanter framställda deruti, att Grefve Sparre bibehållit det gamla lagstadgandet, hvarigenom undantag göres, så vida presten efter gammalt bruk eller öfverenskommelse eger rätt att för gårdsbruket betjena sig af tiondeladan. Detta stadgande innefattar att, om endast ett muntligt aftal för tillfället skett emellan församlingen och presten, under sådana tid, då den icke för församlingen varit behöfzig, eller om något aftal icke träffats, utan presten till och med församlingen oåtspord begagnat sig af ladan, skulle han få fortfarande ega rätt dertill. Det är detta, som vi velat förekomma genom att uti vår reservation föreslå den bestämmelse, att "dock skall, derest konvention eller skriftligt aftal annorledes bestämmer, eller för särskilda orter inom riket andra stadganden rörande byggnadsskyldigheten äro meddelade, sådant fortfarande lända till efterrättelse."

Vi hafva härigenom velat åstadkomma en ändring uti det godtyckliga tillstånd, som hittills existerat, då presten utan något aftal begagnat sig af ladan.

Häruti ligger skilnaden mellan de båda reservationerna, och som jag anser det vara högst nödvändigt, att, då man föreslår en förordning, man söker göra densamma så tydlig, att hvarje missförstånd vid dess tillämp-

ning om möjligt undvikes, anhåller jag om bifall till det af mig m. fl. utskottsledamöter uti vår reservation framställda förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Under densamma hade endast yrkats bifall till de tvänne olika förslag, som dels Grefve Sparre och dels Herrar Philipsson, Afzelius m. fl. i deras vid utlåtandet fogade reservationer framställt. Herr Talmannen gaf likväl först proposition på bifall till Utskottets hemställan och derefter på hvart och ett af nyssberörda yrkanden; samt förklarade sig anse ja vara öfvervägande för den mening, hvilken öfverensstäme med Herr Philipssons reservation. Följaktligen hade Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, för sin del beslutit att i det ämne, hvarom förevarande punkt handlade, skulle utfärdas en författning af följande lydelse:

“De församlingar å landet, der reglering af presterskapets löner försiggått och vunnit Kongl. Majts nådiga fastställelse, skola, så framt å prestegård finnes sådan lada, som det enligt 4 § i Kongl. resolutionen på presterskapets besvär den 10 Augusti 1762 åligger presten att sjelf bygga och underhålla, under den tid regleringen gäller vara betriada från skyldigheten att bygga och underhålla den i 2 § 26 kap. Byggningsbalken och 12 § i Kongl. resolutionen på allmogens besvär den 1 Augusti 1727 föreskrifna lada; dock skall, derest konvention eller skriftligt aftal annorledes bestämmer, eller för särskilda orter inom riket andra stadganden rörande byggnadsskyldigheten äro meddelade, sådant fortfarande lända till efterrättelse“.

§ 5.

Skedde föredragning af Lag-Utskottets utlåtande N:o 16, i anledning af väckt motion om inställande tills vidare af inmutningar enligt nu gällande grufvestadga inom Norrbottens län.

Härvid begärdes ordet af:

Herr Gumælius, som anförde: Om det behöfves något ytterligare bevis för den gamla satsen, att en stor ära icke är säker grund för stor lycka, så utgör denna motions öde ett ytterligare bidrag till bestyrkande deraf. Motionären hade icke djerfts tänka sig, att förslaget till en början skulle komma högre upp i världen än till ett tillfälligt Utskott; och om detta Utskott, sammansatt af ledamöter utaf denna Kammare, hade varit af samma mening som flertalet af ledamöterna från denna Kammare i Lag-Utskottet, så hade resultatet blifvit ett tillstyrkande af motionen. Det är då åtminstone ganska möjligt, att denna Kammare bifallit Utskottets förslag och möjligtvis hade derefter detsamma inom Första Kammaren sedermera vunnit samma afseende som hvad på den vägen inkommer till Kammaren.

Första Kammaren hade kanhända godkänt förslaget med ändring af ett eller annat ord, hvaremot Andra Kammaren, då det sedermera återgått dit, förmodligen icke haft något att invända, och allt hade på så sätt gått väl. Nu åter har motionen haft den särskilda hedern att blifva

bänvisad till ett ständigt Utskott, och följden häraf föreligger nu uti det betänkande, hvaröfver jag nu går att yttra mig.

Lag-Utskottet är, såsom man vet, företrädesvis starkt uti den negativa riktningen; det har i alla tider varit så. Utskottet afstyrkte naturligtvis min motion och till ytterligare olycka för densamma kom Utskottets betänkande att ställas sist på Första Kammarens föredragningslista och att föredragas derstädes uti ett nattplenum, sedan Kammaren redan var till stor del tömd. Betänkandet blef bifallet, men jag medger, att äfven i annat fall utgången sannolikt icke skulle hafva blifvit annorlunda, ty, såsom en af Första Kammarens ledamöter sagt mig, är förhållandet vanligtvis så inom nämnda Kammare, att utlåtanden från Lag-Utskottet, hvilka innehålla afstyrkande af något väckt förslag, icke vinna någon vidare uppmärksamhet. Emellertid må det icke förtänkas mig, om jag icke tvärt kastar yxan i sjön, utan söker taga min motion i försvar och söker rädda hvad som räddas kan. Det är icke blott faderskänslan, som manar mig härtill, utan fast mer min mening, att det här gäller en vigtig fosterländsk fråga, och jag tänker mig, att, om äfven Andra Kammaren skulle godkänna detta af Första Kammaren bifallna afstyrkande, så skulle det för Kongl. Maj:t, som har uteslutande lagstifningsrätt i detta fall, utgöra en anledning att icke begagna denna rätt i den syftning, som af mig i motionen blifvit afsedd, under det att förhållandena verkligen äro och allt mer och mer synas blifva sådana, att Kongl. Maj:t verkligen, äfven utan någon påtryckning från Riksdagen, har anledning att taga i öfvervägande, om icke något i den riktningen måste göras. Jag ber då således att få träda fram emot de vidtberömde lagmännen inom Utskottet, här representerade i första rummet af dess i strider synnerligen förfarne ordförande.

Mitt öde har så velat, att jag måste rikta min klinga mot honom och söka parera de dödande hugg, som hans Utskott riktat emot min motion.

Stridsplatsen är den 9:de och 10:de sidan af Utskottets utlåtande. Efter en utförlig redogörelse för motionens innehåll, för hvilken jag är Utskottet tacksam, börjar Utskottet på den andra hälften af den 9:de sidan sitt yttrande öfver motionen med dessa ord.

“Enligt erhållen remiss åligger Lag-Utskottet att häröfver sig yttra“.
— Jag vet icke, om jag tolkar ordet “åligger“ rätt, men det synes åtminstone icke ådagalägga någon synnerligen god vilja hos Utskottet. Jag ville dock ej fästa mig derved, utan fortsätter med att läsa Utskottets yttrande, som härefter lyder sålunda:

“Och får Utskottet i sådant afseende först och främst erinra, att genom Kongl. förordningen den 12 April 1872 redan är föreskrifvet, att utländing hädanefter icke må i riket bearbeta inmutad mineralfyndighet, eller idka grufvedrift, med mindre han erhållit Kongl. Maj:ts tillstånd att i riket vistas, och Kongl. Maj:t jemväl, på hans särskilda ansökning att få å fyndigheten eller grufvelägenheten arbete anställa och fullfölja, funnit skäligt dertill lemna bifall. Den af motionären föreslagna åtgärd är således icke erforderlig, så vidt dermed åsyftas att uppställa hinder för utländingar att göra sig till godo ifrågavarande malmstreck“.

Ja! Lag-Utskottet har utan tvifvel fullkomligt rätt deruti, att en Kongl.

förordning af den 12 April 1872 finnes utgifven, som innehåller ett sådant stadgande; och att sålunda, för den händelse att denna förordning fullkomligt medför åsyftad verkan, det kan vara onödigt, att enskild motionär lägger sig uti sådana ämnen, eller att Riksdagen dermed tager någon befattning. Lag-Utskottets ledamöter borde dock knappast vara okunnige om, huru denna förordning ställer sig i tillämpningen. I fall man verkligen skulle hafva en sådan bristande kännedom derom, tillåter jag mig att antyda några förhållanden, som torde behöfva att i minnet återföras.

Uti en bergslag i medlersta delen af Sverige, en trakt der redan af gammalt idkats bergsbruk och der mineralrikets alster uppskattas till högt värde, inställde sig för ett par år sedan några resande ombud för tyska kapitalister och uppköpte der åtskilliga grufvor och icke bearbetade fyndigheter, till, efter hvad inom trakten uppgafs, ett pris af, sammanräknadt, en fjerdededels eller en tredjedels million R:dr svenskt. Uppköparne sökte derpå tillstånd att idka grufdrift, men Kongl. Maj:t fann, efter pröfning af förhållandena, icke skäl att bevilja dem denna rättighet. Hvad gjorde de då? Ja, ganska naturligt, vände de sig till en lagklok och för sådana sakers ordnande lämplig man här i staden. För en och en half eller två millioner — beloppet uppges olika, men är också likgiltigt — sålde de grufvorna till ett par personer här i Stockholm, hvilka dock antagligen icke voro i tillfälle att betala dessa millioner. För dessa personer fanns naturligtvis icke något hinder att idka grufdrift. I orten vet man mycket väl, hvem som är egare till grufvorna, men af de papper, som förmodligen blifvit vexlade, känner man icke mer än den ena sidans. På så sätt går det emellertid mycket väl för sig att kringgå förordningen.

Detta är nu *en* utväg; *en annan* är den, att dessa tyska män, sedan de af Kongl. Maj:t blifvit nekade rättighet att idka grufdrift, genom en juridisk mellanhand förena sig med några lämpliga svenska män, som "bilda ett aktiebolag" och ingå derpå till Kongl. Maj:t med begäran om stadfästande af bolaget. Dessa svenskar, som pläga vara ungefär fem till antalet, få förmodligen någon ersättning för sitt besvär och teckna sig för några få aktier, och hvar de öfriga aktierna gå, eller hvem som är egare af grufvan, behöfver jag väl ej nämna. — Jag var härom dagen i tillfälle att gifva Herr greve Sparre adresser till inrättningar, hvilkas bistånd då var i fråga; i dag kan jag, om så önskas, lemna Lag-Utskottets ärade ordförande anvisning på en person, här i Stockholm, som eger kännedom om sådana saker och kan derom lemna upplysning; och jag skall icke tillåta mig att visa Herr ordföranden till någon *simpel* advokat, utan till en framstående person, omstrålad af Kejslerlig och Konungslig ynnest.

Detta var nu exempel från medlersta Sverige; från södra Sverige skall jag äfven anföra ett dylikt.

Jag ber nemligen att ur en daglig tidning, som i Elfsborgs län är mycket spridd, få uppläsa utdrag ur en artikel på icke mindre än en och en half spalter. Hvad jag vill läsa är ett, så att säga, officiellt yttrande af en person, som jemte andra svenske män, ingått i en sådan der femmannastyrelse för ett bolag i Tyskland. Det hade uppstått något krängel och man tvistade om, huruvida bolaget i sjelfva verket vore tyskt eller svenskt. Den svenska direktionen tvädde

sina händer och påstod att bolaget vore tyskt. Tyskarne åter genmålde, att bolaget hade svensk direktion och sitt säte i Sverige, och att bolaget därför måste anses såsom svenskt bolag. Om möjligen aktier förirrat sig till Tyskland, så vore detta en annan sak och berodde blott af akties natur. Nu uppträder den svenske direktören, full af harm deröfver att man velat inbilla den svenska allmänheten, att bolaget är ett svensk bolag. Han är förbittrad deröfver, att en person i en tysk tidning sålunda "uppträder för att söka bevisa att den svenska direktionen och icke de tyska Grunders äro upphofvet till ifrågavarande bolag". Jag hoppar öfver ett stycke i artikeln. Den svenske artikelförfattaren fortsätter: "Det är en osanning, då han (den tyske insändaren) säger, att direktionen grundat bolaget. Sanna förhållandet är deremot sålunda: herr X i Berlin och herr Y i Helsingborg, hvilka uppgåfvo sig hafva inköpt — — — (en stenkolsinmutningsrätt i Sverige) — — hänvände sig till åtskilliga medlemmar af den nu varande direktionen med anmodan att anskaffa stadfästelse å en af dem medförd, på tyska af herr Z (tysk) författad bolagsordning. De sade sig hafva i förening med herr Z intresserat 40 bankirhus, bosatta på olika ställen i Tyskland, för saken, som, så fort koncession erhållits, skulle teckna sig för hela det erforderliga kapitalet. Emellertid, då endast svenskar kunna erhålla koncession, behöfde de vår hjälp. Och då allting syntes hederligt menadt — — — så gingo vi deras önsknigar till mötes, och, på deras skriftliga uppdrag, sökte och erhöilo vi kunglig stadfästelse å ofvannämnda bolagsordning. För det i bolagsordningen fastställda minimiantal aktier tecknade sig herrar X (tysk), Z (tysk) och Y (svensk), hvarförutom några aktier tecknades af andra personer samt direktionens medlemmar. Bolaget konstituerade sig således och till direktörer utvaldes den nuvarande (svenska) direktionen. *Bolagsstämman beslöt*, att teckningen skulle utsträckas och att uppläggning för dylik teckning skulle ske i Tyskland. — — — Rörande fullmakterna för uppläggnigen, så har direktionen gifvit fullmakt åt herrar X och Y och i viss mån äfven åt herr Z (märk väl! det är åt sjelfva bolaget*), att på *deras egen bekostnad* och *eget ansvar* ombesörja uppläggnigen; dock — — — Af ofvanstående framgår således alldeles otvetydigt, att direktionen aldrig handlat annat än på ärligt och hederligt sätt — — —".

Det nu anförda är en kort men otvetydig förklaring, huru man kan på ärligt och hederligt sätt tillämpa Kongl. förordningen af den 12 April 1872. — Jag har nu anført exempel från mellersta och från södra Sverige. Äfven i det norra Sverige torde man vara ej alldeles oförfaren i förhållanden, beslätgade med de nu anförda; men jag anser det onödigt att längre uppehålla mig vid denna punkt. Det lämpligaste sättet att lösa frågan är utan tvifvel att anlita den berömda formen af aktiebolag med inskränkt ansvarighet, hvaraf särskildt Norrbotten gjort en så vacker erfarenhet.

Utskottet fortsätter: "Ej heller är en slik åtgärd behöflig med hänseende till den af motionären förutsatta möjlighet att "under sken af

*) Denna parentes är, lika som öfriga i denna artikel förekommande parenteser och kursiveringar, gjord af artikelförfattaren, således icke af talaren.

bergsbruk åtkomma skogen“, emedan inmutning icke grundlägger någon rätt att afverka skogen inom det inmutade området.“

Här har Utskottet gjort motionären den äran att citera några ord ur hans motion. Denna mellanmening — “under sken af bergsbruk åtkomma skogen“ — är verkligen inkastad i motionen men föregicks der af det utaf Utskottet ej citerade ordet “icke“. Om nu motionären verkligen velat säga hvad Utskottet behagat lägga i hans mun, nemligen att inmutningar i Norrbotten understundom egentligen afsett att under sken af bergsbruk åtkomma skog, så vore detta ej heller så orätt sagdt. Nu har motionären icke sagt detta, men det torde dock kunna försvaras. Om Utskottets tid medgifvit att taga kännedom om en liten bland Kammarens ledamöter kostnadsfritt utdelad, af Revisionssekreteraren Poignant angående den så kallade Gellivarafrågan författad skrift om 16 sidor, så skulle Utskottet icke hafva undgått att finna, att det i Norrbotten kunnat gå för sig att under sken af bergsbruk åtkomma skogen. Herr Poignant omnämner t. ex. på en öppning i sin skrift Svartlåskogen, Afvafors och Hvitåfors skog, Meldereutzska och Hermelinska distrikten, allt områden rörande hvilka det blifvit ifrågasatt och äfven delvis genomfördt att de skulle återgå till Kronan, emedan bolaget eller dess föregångare, *som fått distrikten åt sig upplåtna för bergsbrukets befrämjande*, missbrukat denna rättighet. Att dessa områden icke äro obetydliga, synes deraf, att ensamt det Meldereutzska distriktet har en vidd af 200 kvadratmil.

Jag vill ej nu ingå i några betraktelser rörande nybyggesväsendet i dessa distrikt, utan inskränker mig till en antydning derom, att exempel finnas på missbruk härutinnan, hvilka stå i nära sammanhang med ett föregifvet bergsbruk.

Jag återtager läsningen af Utskottets betänkande. Utskottet yttrar vidare: “Men så vidt Utskottet förmår inse, vore det band på inmutningsrätten, som motionären nu ifrågasatt, egnadt snarare att hämma än att befrämja bergshandteringens utveckling“.

Ja, detta beror först och främst derpå, huruvida bergshandteringens utveckling befrämjas af det nuvarande sättet. Jag uppskjuter dock mitt omdöme härom till nästa punkt, då jag blir i tillfälle att uttala mina åsikter i detta fall. Jag tror mig då kunna ådagalägga på, såsom jag hoppas, tillfredsställande sätt, att den nuvarande metoden ej är egnad att befrämja bergsbrukets utveckling i Norrbotten, och att, om något nämnvärdt bergsbruk der förut funnits, sådant dock numera så godt som fullkomligt upphört. Förhållandet kan således ej blifva sämre än under denna tid, men det kan ifrågasättas, huruvida ej en lagtillämpning, som möjliggör att utan något arbete och utan någon nämnvärd kostnad åtkomma rätt till dyrbara malmfyndigheter och. så att säga, tjurhålla desamma under en lång tid, kanske ända till 15 och 17 år, ty så länge ger nu gällande grufvestadga möjlighet för en inmutare att från andra undanhålla en fyndighet, — om, säger jag, denna lagtillämpning icke hämmar bergsnäringens utveckling, i händelse den eljest der kunde ernå någon utveckling. Det är nemligen deruppe ett lotterispel alltsammans, ett spel med små insatser men med någon, om än svag utsigt till stora vinster, väl ej genast, dock i en framtid, hvaraf följer att det kan före-

falla en och annan vara för sig ganska nyttigt att för ett pris af 1 R:dr 75 öre förvärfa en inmutningsrättighet och söka behålla densamma i 10 till 15 år utan annan nämnvärd kostnad än för erforderliga förnyelser. Detta må vara ganska lämpligt för den, som drifver saken såsom en affär; men, mine Herrar, det är onekligen ett dåligt spel, ty de, som hafva korten i sina händer, "lurpassa" väl mycket. Jag tillåter mig fråga Lag-Utskottets ärade ordförande, huruvida ej till och med de, som i högre grad än andre inmutare idka bergsbruk i Norrbotten, t. ex. Gellivarabolaget, göra det på ett sätt, som är mera egnadt att hämma än att befämja bergsnäringsens utveckling derstädes.

Utskottet fortsätter: "I fråga om hvilostånd, eller tillåtelse för grufvegare att under någon viss tid inställa grufvedriften"...

Det torde ursäktas att jag ej läser till punkt; jag skall göra det längre fram, men jag anser lämpligt att för ett ögonblick stanna här. "Inställa grufvedriften"! Detta uttryck erinrar om det gamla ordstäfvet: "det får ej vara någon drift i termin"; och i sanning, om något är "drift", så är det en sådan grufvedrift som den i Norrbotten idkade.

Till och med i andra delar af landet, der man har helt andra anspråk på grufvedrift, kan det gå driftigt till, än mer då der uppe. Jag har här antecknat ett sakförhållande som rörer, ej Norrbotten, utan en bergslag i mellersta Sverige, der man har väl reda på rättigheter och skyldigheter enligt grufvestadgan, och der man vet att taga vara på de förra. En person uttog derstädes i Augusti månad 1870 mutbevis å en fyndighet, derå han erhöll mutsedel i Februari 1871. I Maj månad 1872 beslöt den, som uttagit mutsedeln och bodde inom en mil från den inmutade platsen, att göra något "försöksarbete" för att försvara sin rätt till inmutningen. För sådant ändamål vidtalade han en vid en grufva i trakten austäld förman att utföra det erforderliga försöksarbetet genom att "gräfvä något vid en gran invid en smedja" — om jag minnes orden rätt. Inmutaren ansåg ej skäligt att öfvervaka arbetet och att för resa till stället uppoffra både tid och penningar. Han blef således hemma, nöjd med att, då i sin tid utmål skulle komma att läggas, den såsom bevis på verkställdt försöksarbete nödiga jordhögen skulle finnas. Den fanns, och så till vida var allt klart. Att jordhögen uppkastas för sent, skulle antagligen ej ifrågasättas. Men nu bar så illa till att den omnämnde grufveförmannen råkat komma underfund dermed att försöksarbetet verkstälts å ett franskjutande hörn af just den grufvas utmålsområde, för hvilken han var förman. Hvad var då naturligare än att förmannen inmutade fyndigheten för egen räkning. Då utmål sedermera skulle läggas, anmälde sig hos bergmästaren ej mindre än tre spekulanter på denna fyndighet. Den, som låtit verkställa försvarsarbetet*) afstod dock genast från sina anspråk, då han hörde att arbetet skett på det der olyckliga hörnet.

Så kan det gå till i mellersta Sverige, der ändock egentliga grufvedistrikter finnas. Man kan således häraf sluta till, huru det skall i likartade fall tillgå i Norrbotten, der flertalet inmutningar tagas på ställen, som bergmästaren kanske icke någonsin beträddt eller kommer att beträda.

*) Miss-sägning i stället för försöksarbetet.

Måne det är troligt, att man i allmänhet der uppe ens bryr sig om att låta någon "gräfvä vid en gran".

För att belysa, huru det förhåller sig med grufvedriften inom första bergmästaredistriktet, som omfattar Norrbottens och Westerbottens län, har jag gjort ett sammandrag af Kommers-kollegii berättelser angående grufverörelsen inom nämnda distrikt under åren 1858—1872. Jag skall icke besvära med att uppläsa allt utan inskränker mig till några få hufvudsiffror. Jag har Kommers-kollegii tabeller här till hands, i händelse någon af Kammarens ledamöter skulle vilja kontrollera mina sifferuppgifter. Under åren 1863—1872 har inom Norrbotten, der flera hundra grufvor eller mineralanledningar blifvit inmutade, brutits i högst 6 grufvor, lägst 1 grufva i medeltal för hvarje år. Ett år, det första, år 1863, idkades grufvedrift i 6 grufvor, de följande åren i mindre antal. Det har *försvarsvis* brutits några år i ingen, några år i 3, ett år i 12 och ett år i 316 grufvor. Man skulle måhända kunna tro, att brytningen sistnämnda år varit högst betydlig. Jag får dock upplysa att för det år, 1868, då grufvedrift idkades i 1 grufva och "försvarsvis" *) i 316 grufvor, malmbrytningen inalles för hela Norrbotten uppgick till — 450 centner, eller om man beräknar 160 till 200 centner på en vanlig jernvägsvagn, ej mera än som beqvämt kan rynnmas i tre jernvägsvagnar. Då var grufvedriften förr i världen större. Enligt hvad Kommers-kollegii berättelser gifva vid handen, brötos nemligen under femårsperioden 1833—1837 45,422 centner, under femårsperioden 1862—1866 ungefär hälften eller 25,099 centner och under den senast förflutna femårsperioden 1868—1872, för hvilken Kommers-kollegii berättelser finnas, 991 centner malm i medeltal för hvarje år. Dessa sifferuppgifter äro för de två förstnämnda femårsperioderna af Kommers-kollegium sammanställda.

Jag ber att få lemna några upplysningar äfven om antalet af de arbetare, som under de två sista femårsperioderna varit anställda i grufvorna inom ifrågavarande distrikt. Under första perioden 1863—1867 funnos anställda *ständige* arbetare lägst 3, högst 5 hvarje år, samt under andra perioden 1868—1872 årligen lika många som man i matematiken plägar beteckna med ± 0 , hvilket, sammanräknadt för alla fem åren, gör nätt upp lika mycket. Men äfven *tillfällige* arbetare funnos och utgjorde, enligt Kommers-kollegii uppgifter, under perioden 1863—1867 högst 34 — det var det första året i perioden — och lägst 8, år 1867. Under sista femårsperioden 1868—1872 ställer sig förhållandet för mig så tillvida olyckligt, att ett år, det första, år 1868, sprang antalet tillfällige arbetare upp från 8 till 13, men så idkades också just under detta år grufvedrift i 1 grufva och försvarsvis i 316 grufvor, och då bör det ej förundra någon, att man behöjde så många tillfälliga arbetare som 13, eller ungefär 1 arbetare för hvar 24:de grufva. Det förundrar mig visst icke att Utskottet nyttjat ordet "grufvedrift".

Ser man vidare på *malmbrytningens* storlek inom Norrbotten i förhållande till det öfriga Sverige, så visar det sig, att malmbrytningen inom Norrbotten och Westerbotten utgjorde under femårsperioden 1833—1837 nära

*) Kommers-kollegiets officiella berättelse begagnar detta uttryck.

nära 1 procent, eller, noga räknadt, 0,87 procent af brytningen i hela landet, under perioden 1862—1866 i medeltal 0,23 procent eller ungefär en fjerdedel af brytningen i hela landet, ty den hade under tiden stigit i det öfriga landet men sjunkit inom första distriktet, samt för sista perioden 1868—1872 endast $\frac{6}{1000}$ dels procent af sistnämnda års hela tillverkning, som uppgick till 16,938,000 centner. Jag vill icke taga i betraktande förhållandet under sistlidna år, 1873, då malmbrytningen i öfrigt var vida större.

Nu kan det hända, att Utskottet med yttrandet i nästföregående punkt, att "det band på inmutningsrätten, som motionären nu ifrågasatt, vore egnadt snarare att hämma än att befrämja bergshandterings utveckling", afsett att antyda derpå, att det i Norrbotten sker en mängd upptäckter af mineralfyndigheter, som kunna i framtiden blifva af gagn. Jemför man nu antalet *gamla* inmutningar inom första distriktet, som omfattar både Norrbotten och Westerbotten, under åren 1863—1872 med antalet *nya* inmutningar inom nämnda distrikt under samma år, så befinnes att de gamla inmutningarne uppgått till 205 i medeltal för hvarje år eller lägst 14 och högst 574, hvaremot de nya utgjort lägst 0 och högst 13 och i medeltal knappt 5 pr år. De nya inmutningarne motsvara omkring 2 procent af de gamla, men dervid bör äfven tagas i betraktande, att åtskilliga gamla grufvor eller mineralanledningar ej mutas in år från år, utan man åtnöjer sig med det der utmärkta hviloståndet, som tyckes företrädesvis legat Utskottet om hjertat, och deraf följer ock, att antalet gamla grufvor ställer sig i vida större proportion till de nya än den jag nyss uppgaf, så att, om man räknar noga, de nya, i stället för att utgöra 2 procent, motsvara blott en bråkdelens procent af de gamla.

Det torde nu tillåtas mig att fortsätta läsningen af detta så trefliga utlåtande. Utskottet yttrar: "I fråga om hvilostånd eller tillåtelse för grufveegare att under någon viss tid inställa grufvedriften, fordrar gällande grufvestadga, såsom vilkor härför, att sådana hinder emot grufvedriftens fullföljande finnas, hvilka grufvegaren ej kunnat förekomma, eller att andra giltiga anledningar till sökt hvilostånd uppgifvas och behörigen styrkas; och må före utmålsläggningen något hvilostånd för försöksarbete på annans mark icke meddelas, så framt ej den, som har rätt till jordegareandelen, dertill samtyckt."

Ja, det är alldeles riktigt; grufvestadgan innehåller verkligen allt detta. Beträffande först slutorden i denna punkt, eller att jordegarens samtycke erfordras för hvilostånd, så är, om jag icke misstager mig, förhållandet i Norrbotten det, att en högst betydlig, ja, en öfvervägande del af inmutningarne derstädes ske på kronans mark; men då kronan ej gör anspråk på jordegareandel, utan inmutaren har äfven jordegares rätt, så är inmutaren själf just den person, hvars samtycke i anförda fall behöves, och detta hinder för hvilostånd är således väl ej så farligt!

Men jag återgår till frågan om hvilostånd. Enligt nu gällande grufvestadga bör en inmutare senast inom ett år från mutesdelns utfärdande hafva börjat grufarbetet, och detta sker på det nyss omnämnda sättet, eller genom att gräfva något "vid en gran", om någon sådan finnes. Huruvida så alltid sker i Norrbotten eller icke, dertill har jag dock blott sanno-

likhetsskäl. Sedermera skall inmutaren inom två år från inmutningen verkställa det i 42 § grufvestadgan föreskrifna arbete, nemligen "antingen bergsprängning till en kubikfamn, eller 4 à 5 kubikfamnar jordrymning eller ock annat grufve- eller grufvebyggnadsarbete, motsvarande 200 dagsverken". Med vår tids förmåga i bergsprängningsväg tror jag ej, att man i Norrbotten bryr sig om att på ett grufarbete påkosta 200 dagsverken, ej heller att man vid de i dagen framträdande malmbergen sysselsätter sig med jordrymning, utan att man måste i allmänhet föredraga bergsprängning. Jag har dock ådagalagt, att det försvarsarbete, som i Norrbotten bedrifves, icke är något arbete alls, ty om så vore, hade helt andra brytningsförhållanden än de af mig förut anförda — 450 centner ur 317 grufvor — helt visst blifvit af grufvegarne uppgifna. Emot slutet af andra året, sedan mutsedeln utfärdades, beger sig inmutaren till bergmästaren för att söka hvilostånd. Bergmästaren har, om giltiga skäl finnas, rätt att bevilja hvilostånd under 1—3 års tid och sedermera förlängning af hviloståndet på ytterligare 2 års tid. Slutligen kan hvilostånd på 5 år beviljas af Kommers-kollegium, hvilken myndighet kan, derest "särskilda omständigheter dertill föranleda", med stöd af § 58 grufvestadgan medgifva ytterligare hvilostånd, kanske under 5 år. Hvilostånd *kan* således beviljas för tillsammans ända upp till 15 eller 17 år. Jag vill icke påstå, att så alltid sker, men grufvestadgan ger dock anledning dertill, att en inmutare *kan* få hvilostånd under så lång tid blott för att bevara värdet af en mutsedel eller 1 riksdaler 45 öre. Utskottet betonar här, att det åligger inmutaren att uppgifva och behörigen styrka giltiga anledningar till sökt hvilostånd. Om, såsom jag strax skall visa, inmutningar blifvit på senare tider omoderna i Norrbotten och man der i stället allt mera söker och erhåller hvilostånd, så förmodar jag att giltiga anledningar att bevilja hvilostånd der uppe, i nästan väglös landsdel, icke saknas. Härömdagen afslog denna Kammare ett af Första Kammaren beviljad anslag till anläggning af en landsväg till närheten af ett par af de i lappmarken belägna grufvor, som nu äro föremål för spekulation (Svappavara och Altavara). Om detta anslag går igenom i den gemensamma voteringen, så kommer det utan tvifvel att draga om några år innan vägen blir färdigbyggd, och detta blir då en särdeles lämplig anledning till erhållande af hvilostånd för nämnda jernberg och jemväl för de ofvanför liggande Kirunavara, Haukivara, Luossavara m. fl., mot hvilka vägen närmar sig.

Jag sade, att inmutningar blifvit omoderna i Norrbotten och att man i stället söker och erhåller hvilostånd. Jag ber att få bestyrka detta med några sifferuppgifter. Under de 10 sista åren, för hvilka vi ega uppgifter, utgjorde inmutningarne inom första distriktet i medeltal 205 för hvarje år, men om man sonderdelar denna tidrymd i två femårsperioder, så finner man, att inmutningarne, som under den första af dessa perioder, eller 1863—1867, i medeltal uppgingo till 355, under den senare perioden 1868—1872 nedgått till 56, eller till en sjundedel, och ändå förekomma jämförelsevis betydliga inmutningar under år 1872, hvilket möjligen härleder sig deraf, att en del då sökta hvilostånd icke beviljades. Hvilostånden hafva minst fyrdubblats under samma tid, som inmutningarne nedgingo till en sjundedel. Hvilostånden uppgingo nemligen under åren 1863—1867 till 28 och under åren 1868—1872 till 99

för hvarje år i medeltal, och, om man räknar 3 år i medeltal för hvarje hvilostånd, så motsvara hvilostånden 84 inmutningar pr år för den första femårsperioden och 300 i den senare. Detta förhållande förklarar anledningen dertill, att de motsvarande inmutningarne nedgått från 355 till 56 i medeltal för hvarje år.

Jag har ytterligare några ord att tillägga rörande grufvedriften i Norrbotten. Jag vände mig nemligen till bergmästaren i första distriktet med begäran om upplysning rörande de förnämsta grupperna af inmutningar i Norrbotten, som för närvarande äro gällande eller göra anspråk på gällande kraft, och denne tjänsteman, hvars inkomster det gäller och till hvilken jag således högst ogera vände mig — men jag hade ingen annan att vända mig till — besvarade genast och välvilligt min fråga med ett telegram, som lyder sålunda: "Förnämsta grupperna af inmutningar inom Norrbotten äro: Schiangeli 43 inmutningar, Handelsbokhållaren Martin Olsons i London; Luossavara 20 inmutningar, Kapten Schoughs; Kirunavara 32 inmutningar, Kapten Schoughs; Gellivare: 12 Kamrer Rydbergs, 4 Brukspatron Sohlbergs och 213 inmutningar Gästgifvaren Rönubäcks eller innehafvarnes af Grosshandlaren Kjellbergs rätt; Ruotivara 40 inmutningar, Öfverstelöjtnant Rehausens; Nasafjäll 12 inmutningar, Löjtnant Hennigs eller andre inmutare af samma grufvor." — Dessa, de förnämsta grupperna, såsom bergmästaren säger, innefatta tillsammans 376 inmutningar af 8 inmutare. Desse Herrar ämna således idka grufvedrift i stor skala. Inmutningarne innefatta anledningar till olika arter af grufvedrift, såsom jern, koppar, silver, guld, bly, svafvelkis och nickel.

Sedan jag erhållet detta telegram, vände jag mig till Norrbottens representanter i båda Kamrarna med skriftlig förfrågan, om det vore känt, huruvida dessa 8 personer idkade jern- eller kopparsmältning; ty derom är egentligen nu fråga, de ädlare metallerna äro underordnade. Jag fick då af representanterne i Första Kammaren till svar, att sådant icke var dem bekant, och af tvänne representanter i Andra Kammaren, nemligen Herrar Per Nilsson och Bäckström, att en af desse inmutare, Bruksegaren Sohlberg, hade en liten masugn i Junosuando, men att ingen af de öfrige idkade någon tillverkning af jern eller koppar. En af dem, Handelsbokhållaren Olson, är, såsom telegrammet upplyser, bosatt i London, och det är ganska lämpligt att han bor vesterut, då hans inmutningar finnas uti Schiangeli och således invid gränsen mot Norge. Om, genom hans tillsyn, detta verk med sin goda om också ej rika kopparmalm skulle bedrivas från engelsk sida, så är det möjligt, att en väg kommer att dragas från norska kusten till detta verk, och då blefve det Sverige, som finge sörja för ordningens upprätthållande i en trakt, belägen många mil från den bebyggda delen af vårt område, såvida det icke ur svensk synpunkt ansåges fördelaktigare att genom frivillig öfverenskommelse afstå Schiangeli till Norge, som lättare än Sverige kan upprätthålla ordningen dertädes. Skulle sedermera denna norska väg komma att smält efter hand utsträckas till de följande jernfälten inom Sverige, såsom Luossavara och de i dess närhet belägna malmberg o. s. v., så ginge efter hand dessa delar af Norrbotten, hvilka för närvarande äro för oss värdelösa men kunna blifva af stort värde, ifrån oss till Norge eller andre, vare sig genom fördrag eller, helt enkelt, genom sakens natur. Jag vet icke, om Utskottet

syftat dit. Motionären har icke syftat dit, ty motionären vill, att dessa rikedomar skola efter hand hellre dragas ned till svenska kusten.

Jag fortsätter läsningen af Utskottets utlåtande. Det heter deri: "Någon grundad anledning har ej visats vara för hand att särskildt för grufanläggningar inom Norrbottens län införa den grundsats, att hvilostånd i allmänhet icke bör medgifvas."

Någon anledning till undantag torde dock finnas, eftersom Gellivara-bolaget förvägrats ytterligare hvilostånd, och denna åtgärd icke väckt någon ovilja i landet och icke heller inom Norrbotten setts med oblidla ögon. Nya Gellivara-bolaget, och ännu mer dess företrädare, har dock utan tvifvel nedlagt mera arbete och större omkostnader samt verkligen gjort mera försök till grufvedrift på sin tid, ehuru ej på den senaste tiden, än de flesta andre inmutare deruppe, och om man tyckt, att den mot Gellivara-bolaget vidtagna åtgärd varit riktig, så torde rättvisa och klokhet fordra, att man mot öfrige inmutare vidtager beslägtade åtgärder under för öfrigt likartade förhållanden. I det föregående torde jag hafva angifvit tillräckligt många synpunkter för att den, som vill se frågan såsom den verkligen befinner sig, skall kunna inse, att för Norrbotten finnas andra anledningar, än för öfriga delar af landet, till olika tillämpning af grufvestadgan, t. ex. närheten till gränsen, bristen på vägar, det förhållande att den, som anmäler sig till idkande af grufvedrift, påtagligen i de flesta fall icke hyser någon allvarlig mening att för egen räkning bearbeta det inmutade området, m. m.

Utskottet fortsätter: "Och om förändrade föreskrifter i detta ämne möjligen äro af behovet påkallade, lärer sådant icke förbises vid utarbetandet af den förväntade nya grufvestadgan, hvilkens föreskrifter angående hvilostånd och arbetsskyldighet utan tvifvel komma att ega tillämplighet äfven på äldre inmutningar."

Här är ett positivt uttalande af Utskottet, som visserligen uttrycker sig med användande af den dubbla negationen "utan tvifvel", men hvars uttalande just derigenom blifver desto mera positivt. Jag undrar dock, huruvida Utskottet, om man till dess pröfning såsom öfverdomstol skulle kunna hänskjuta en sådan fråga, skulle vilja tolka den nya grufvestadgan på det sätt, att en person, för hvilken en resolution om hvilostånd enligt nu gällande författning utfärdats, skulle vara skyldig att underkasta sig de ändrade bestämmelser, som i sådant fall möjligen komma att finnas i den nya grufvestadgan, och likaså huru Utskottet skulle vilja tolka den nya stadgan, om, för inmutningsrättens bevarande, i samma stadga funnes något stadgande, som ålade den person, som redan fått mutsedel, något utöfver hvad mutsedeln innehåller för den tid densamma är gällande. Hvad den nya grufvestadgan för öfrigt beträffar, så förväntar äfven jag och hoppas, att densamma en gång skall komma, men den komité, som fått i uppdrag att utarbeta den nya grufvestadgan, är, såsom vi alla veta, ännu ej färdig med sitt förslag, och jag tror att i detta fall kan på Norrbotten tillämpas det gamla ordspråket "medan gräset gror, dör kon". Hvad vidare angår den nya grufvestadgan, så, om Kongl. Maj:t, på grund deraf, att densamma blifvit föranledd genom en begäran från Riksdagens sida, skulle finna lämpligt att hänvisa densamma till Riksdagen, på det att Riksdagen måtte komma i tillfälle att yttra sig deröfver — hvilket jag,

för min del, icke önskar, ty jag skulle i detta fall af vissa skäl gerna se, att Kongl. Maj:t begagnade sin rätt att utan Riksdagens hörande utfärda denna stadga — tror Herr Grefven då, i motsats till mig, att denna stadga, till Riksdagen hänvisad, blir färdig på detta årtionde? Det tror jag åtminstone vara alldeles omöjligt, enär lagförslaget skall passera genom Lag-Utskottet. Betänken, mine Herrar, det blir ju ett förslag till en hel förordning; hur vill man, att den skall kunna på den vägen komma ostyckad fram? Nej, den blir nog omarbetad, sönderplockad, och det behöfves sannolikt en rund tid och flera komitéer, innan frågan kommer på det klara. Jag kan således icke finna mig trygg endast genom utsigten att en ny grufvestadga möjligen skall i framtiden komma till stånd.

Jag ber att med hänsyn till frågan om hviloståndet få tillägga en sak, som jag nyss glömde. Utskottet har yttrat, att det i afseende på hviloståndet icke är skäl att för Norrbotten göra något undantag. Utskottet har icke sagt, men utan tvifvel tänkt, att ett undantag i afseende å hvilostånds beviljande vore ett intrång på eganderätten, om denna också vunnits blott för ett pris af 1 R:dr 75 öre, och att man derföre borde väl betänka sig i detta fall. Men om ett hvilostånd icke beviljas — hvilket ganska lätt kan hända, ty man kan ej endast med mutsedeln i hand tillvinga sig ett hvilostånd, utan vederbörande hafva full rätt att pröfva om giltiga anledningar dertill finnas — så stadgar § 59 i nu gällande grufvestadga, att grufveegaren ändock icke är förlustig sin rätt till grufvan, utan har grufveegaren der uppe i Norrbotten sina åtta månader på sig att börja "försvarsarbetet" antagligen på det sätt, att han skickar en karl att gräfva vid den förut omnämnda "granen". Enligt min tanke bör en inmutare ega rätt att fullfölja grufarbetet, om han har någon allvarlig mening dermed, men i annat fall har jag ingen mis-kund med honom.

Sista punkten i Utskottets motivering lyder sålunda: "Hvad angår det genom Kongl. Kungörelsen den 24 Maj 1872 meddelade, af motionären åberopade förbud tills vidare mot utfärdande af mutsedlar å stenkolsfyndigheter, torde endast behöfva erinras, att detta förbud, föranledt af Riksdagens underdåniga skrifvelse den 13 i samma månad, stod i samband med den då väckta frågan om inmutningsrättens upphäfvande i afseende på stenkol."

Jag tackar Utskottet för den vänliga påminnelsen härom. Jag har visserligen i min motion anført detta sakförhållande såsom ett skäl för det af mig framställda yrkandet, men tilläfventyrs hafva de fleste af Kammararens ledamöter nu hunnit glömma bort min motion, den de utan tvifvel med vanlig noggrannhet genomläst vid tiden för densammans utdelande, och tiden har nu icke medgifvit en repetition deraf. Jag tackar Utskottet. Denna Kongl. Kungörelse af den 24 Maj 1872 grundade sig på en Riksdagens skrifvelse, deri det hette, "att Riksdagen ansåge angeläget, att frågan om inmutningsrättens upphäfvande i afseende på stenkol genom en särskild lagstiftning skyndsamt löstes, *oberoende af en mera omfattande omarbetning af grufvestadgan i öfrigt*". Jag inser att Utskottet har velat påpeka hvad som i min motion i icke nog tydliga ordalag förekommer derom, att Riksdagen borde i underdånig skrifvelse till

Kongl. Maj:t utverka den af mig föreslagna åtgärden, *oberoende* af frågan om grufvestadgans omarbetning i öfrigt.

För öfrigt, då Utskottet erinrar om förhållandet i Skåne i jämförelse med förhållandet i Norrbotten, så vill jag påpeka, att det finnes *någon likhet* och *någon olikhet* mellan bergsbruket i dessa begge delar af landet. På båda ställena förekommer något af *arbete* och något af *svindel*, men då det i Skånes kolindustri är *mycket* arbete och *något* svindel, så är det i Norrbotten *något* svindel och *nästan intet* arbete. Detta förhållande synes mig tala till fördel för mitt förslag att skydda Norrbotten, der inmutningssvindeln egentligen varit verksam.

Jag blef nyss erinrad derom, att jag för länge behållit ordet och jag bör således snart sluta. Jag har också redan hunnit till den så kallade klämman i Utskottets utlåtande, hvilken kläm lyder sålunda: "På grund af hvad nu anfördt blifvit, får Utskottet vördsamt hemställa, att omförmälda motion ej måtte till någon vidare åtgärd å Riksdagens sida för- anleda".

"På grund af hvad anfördt blifvit", säger Utskottet; men om jag nu lyckats riva omkull samtliga de pelare, på hvilka Utskottets utlåtande hvilar — jag har åtminstone ej lemnat någon af dem oberörd — så hoppas jag, att Utskottets afstyrkande hemställan ej måtte blifva bestämmande för Kammaren.

Kammaren torde dock måhända önska mera positiva skäl än blott en vederläggning af hvad Utskottet anført till vederläggning af min motion. De positiva skälen finner Kammaren i min motion. Jag vill här blott antyda desamma. Denna fråga är, såväl i politiskt som i ekonomiskt hänseende, af den yttersta vikt för vårt land. I politiskt hänseende är frågan rent af en lifsfråga, ty Norrbotten och der ofvanför liggande lappmarker äro med hänsyn just till sina rikedomar och sitt läge invid gränsen en achillesbäl för Sverige. Tiden tillåter mig ej att ingå på denna sak vidare än att åberopa ett auktoritetsyttrande, afgifvet af förut omförmälda bergmästare i Norrbotten. Hans utlåtande, hvaraf jag här har en bestyrkt afskrift, är dateradt den 4 Mars innevarande år och stäldt till Kommers-kollegium. Utlåtandet börjar sålunda: "Till efterföljd af Kongl. Kollegii föreskrift i remissresolution af den 27 Januari detta år, får undertecknad härmed vördsamt afgifva det infordrade utlåtandet öfver Konungens Befallningshafvandes i Norrbottens län i underdånig skrifvelse af den 10 samma månad gjorda hemställan om nädigt förordnande af en grundlig undersökning för utrönande dels af beskaffenheten och utsträckningen af åtskilliga i den underdåniga skrifvelsen uppräknade jern- och kopparmalmsfyndigheter inom Gellivara och Jukkasjärvi socknar af Norrbottens län, dels ock af möjligheten och kostnaden för anläggandet af en jernväg mellan Bottniska viken och någon hamn i nordliga delen af Norge samt om beredande af ett anslag å 30,000 R:dr för betäckande af kostnaderna för ifrågavarande undersökningar." I detta utlåtande redogör bergmästaren för de viktigare jernmalms- och kopparmalmsfyndigheter, som förekomma uti ifrågavarande del af Norrbottens län och derofvanför liggande lappmarker, samt uttalar härom en egen mening, som är desto mera märklig, som för denne tjänsteman, hvars inkomster till väsentlig del bero på, att han får ut-

färda mutsedlar, borde vara fördelaktigare att inmutningssvindeln uppmuntras i stället för att notarbetas. Han yttrar emellertid följande: "Är den åsigt riktig, att den inhemska industrien, för så vidt den kan grundas på lappmarkens malmtillgångar, i första hand bör befrämjas, att Norr- och Westerbottens kustland, med sin lätthet att erhålla till kol lämplig materiel samt sina vattenfall, bör vara den trakt, der en sådan jernindustriens uppblomstring kan förväntas, samt att först i sista hand, sedan det inhemska behovet blifvit fylldt, en export till utlandet af dessa malmer bör ifrågakomma, torde, beträffande den ifrågasatta jernvägen förbi malmfälten, denna höra förläggas så, att den kortaste vägen mellan fälten och förädlingsverken ernås." Denne tjensteman är således icke någon vän af en exportindustri öfver Norge, utan vill, derest man icke erhåller en jernväg tvärsöfver hela landet, leda exporten åt den svenska sidan och att vi skola taga vara på våra tillgångar. Till sist yttrar han dessa nämnvärda ord: "Ett hinder eller åtminstone hinderligt för det angifna syftemålet blefve helt visst *om de förnämsta jernmalmsfälten fortfarande skulle finnas i några få inmutares händer.* Desse skulle, om den föreslagna jernvägen med hamn både vid Bottniska viken och Vesterhafvet kommer till stånd, ensamme kunna bestämma malmprisen, och tvifvelsutän skulle de söka att erhålla afsättning på utlandet af så stora malmkvantiteter som möjligt. Till att befrämja företrädesvis dessa inmutares enskilda fördel skulle således de nu föreslagna undersökningarne leda, och anhåller jag derföre att få uttala den åsigt, att redan nu sådana åtgärder böra vidtagas, hvarigenom, om och när den föreslagna jernvägsanläggningen en gång blir fullbordad, all export på utlandet af malm från Norrbotten blir förbjuden, såvida ej Kongl. Maj:t för hvarje särskildt fall till sådan export lemna nådigt tillstånd." Så långt har jag icke trott mig böra gå i mitt förslag. Jag har icke begärt och jag önskar icke något exportförbud, men, å andra sidan, då spekulationslusten med mutsedlar är i tilltagande och staten möjligen kan komma att underkastas kostnader till förmån egentligen blott för dessa icke synnerligen talrika inmutare, vill jag hoppas att Andra Kammaren icke genom sitt beslut i dag skall uppmuntra till fortsättning af detta ofog. Jag tror tvärtom att det är ganska nyttigt och lämpligt, att Kongl. Maj:t har i sin hand att meddela tillstånd att tillgodogöra Norrbottens rikedomar åt svenske män och bolag, om hvilkas lämplighet och afsigter Kongl. Maj:t är i tillfälle att göra sig förvissad. Detta synes mig vara det enda sättet att en gång få ur svensk synpunkt önskliga vägar deruppe och framtvinga en jernindustri, som på ett rationelt och fosterländskt sätt tillgodogör sig malmtillgången.

Jag tror mig redan hafva ådagalagt att reservanternes förslag för hvilket jag är tacksam -- om det blefve Riksdagens beslut, af Kongl. Maj:t måste, på grund af obevekliga sakförhållanden, tolkas så, att icke heller *hvilostånd* komme att beviljas på sådant sätt, som nu efter gammalt bruk sker, oaktadt vederbörande bergmästare är ogynnsamt stämd deremot. För mig synes alltså ett bifall till reservationen ungefärligen liktydande med bifall till min motion. Men då det synes mig vara det enda rätta sättet att, då Riksdagen till Kongl. Maj:t afläter skrifvelse i ett ämne, allt som bör framhållas också kommer tydligt fram, så tillåter

jag mig hemställa om bifall till min motion med den ändringen, att ordet "snarast" utstrykes, såsom numera obehöfligt. Jag anhåller således vördsamligen, att Herr Talmannen behagade framställa propositionen, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, det måtte vidare inmutningar i enlighet med nu gällande grufvestadga icke få i Norrbotten ega rum i annat fall, än då Kongl. Maj:t, efter särskild pröfning, finner skäligt sådant tillåta, samt att hvilostånd å redan inmutade malmfält i Norrbotten tills vidare i allmänhet icke måtte medgifvas."

Herr *Per Nilsson* i Wittjerf instämde med Herr Gumelius.

Herr Malmberg: Jag skulle icke begärt ordet, om jag icke ansett att denna fråga har en större betydelse och vikt, än den vid första påseendet kan synas innebära. Motionären har föreslagit, att inmutningar och hvilostånd tills vidare icke skulle beviljas i Norrbotten, annat än efter Kongl. Maj:ts särskilda pröfning. Motionären har säkerligen haft giltiga anledningar att påyrka ett dylikt undantagsförhållande, på det att hvarken utländingen eller den inhemske spekulanter måtte kunna monopolisera dessa stora malmrikedomar. Äfven jag kan uttala att en fara är för handen, då jag vet att det nu finnes både euskilde personer och bolag, hvilka försöka att, endast för den ringa kostnaden af några mutsedlar, underlägga sig dessa Norrbottens rika malmfält, för att sedermera antingen i form af aktier eller på annat sätt öfverlemna dem i kapitalstarka utländingars händer och på denna affär skörda millioner. Om förädling af dessa malmrikedomar skedde inom landet, vore ingenting att säga, men om malmen utföres till utlandet i sitt oförädlade skick för att höja Englands och Belgiens jernindustri, då vore detta en olycka. Hurdana äro då dessa malmrikedomar? Professor Erdmann har 1862 afgifvit en berättelse om Gellivara-berget: "att det utgör ett nästan outtömligt nederlag af de rikaste jernmalmer; — att malmen håller öfver hufvud 65 procent, bestående till en del af blodsten, till en del af svartmalm, utan några synliga spår af svafvelmetaller, endast undantagsvis apatit, varierande från 0,044—1,070 procent; att Gellivara-berget bär i sitt sköte en löftrik framtid för vår jernindustri *i alla dess grenar.*" Men det är icke ensamt Gellivara-berget, som innehåller dessa malmrikedomar; det finnes många andra malmfält inom Norrbotten med Gellivara-malmen jemförliga såväl i godhet som procentinnehåll såsom: Swappavara, Kirunavara, Ältavara, Haukiwara, Luossawara, Kurravara, Killingelinka, Ekströmsberg m. fl. i Jukkasjärvi socken och Routivara i Qvickjock.

Dessutom förekommer rik kopparmalm i form af kopparlazar, mala-kit, kopparkis m. m. i Swappavara, Särkivara, Kilnavara, Kuruvvara, Palkalieli, Ropisvara, Tokkovara, Kovovara, Kortovara, Sjangeli, Sjangelijaki, Ailakats, Harrivara, Patrakili, Huarnats; samt silfveranledningar i Silpakwara och Alkavare i Qvickjock.

Häraf kan man finna, hvilka omätliga skatter här finnas nedlagda, och då dertill kommer, att malmen kan till en stor del brytas från bergen *ofvan jord*, under det man i mellersta Sverige spränger och upprördrar malmen från 80 à 100 fannars djup, så måste man inse, att priset på dessa rika och godartade malmer bör vid grufvan blifva mycket billigt och således kunna draga en större transportkostnad.

Då derjemte jernmalmen här förekommer i gångar af ända till 40 fots bredd och en mäktighet af 2 å 500 fots djuplek, hvaraf mellersta Sveriges malmförekomst ej utgör $\frac{1}{10}$ -del, så kan man antaga, att här förefinnes en malmtillgång under många sekler för den mest storartade jernindustri; lägger man härtill, att dessa malmer hafva de egenskaper, som betinga ett utmärkt stål, ett segt stångjern och ett godt gjutjern, så synas här de goda egenskaper vara förenade, som förefinns i Dan-nemora, Bispsbergs, Nora och Norbergs malmer med flera.

Då inom Norrland finnas vidsträckta odlingslägenheter, stora skogstullgångar, rik tillgång på torfmossar, många vattenrika floder för drifkraft, är det klart att Norrland egnar sig företrädesvis för en storartad och koncentrerad jernindustri i *alla dess grenar*.

Som jernet i väsendtlig mån bidragit att civilisera världen, så skall det äfven här bidraga till Norrlands sedliga och industriela utveckling och göra det möjligt att använda detta lands rika hjälpkällor samt derigenom motarbete den osedliga och samhällsvådliga riktning, som nutidens trävaruindustri åstadkommer.

Om Skånes *stenkolslager* kunna bringas i dagen, så skall otvifvelaktigt denna koltilgång höja vår industriela utveckling i olika riktningar och äfven möjliggöra en jernindustri på lämpliga ställen af vår westkust, hvartill Norrbottens rika och godartade malmtillgångar kunna ge en god anledning; och detta så mycket mer, som ett ständigt isfritt haf underlättar transporten.

Men den ljusa och lyckliga framtid, som Norrland bär i sitt sköte, kan icke vinnas med andra medel än dem, som i landets sydliga delar bidragit till jordbrukets och industriens snabba utveckling. Det är således lättade kommunikationer, enkammerligen jernvägar, som erfordras till Norrlands pånyttfödelse.

Frågan kan blott bli om *staten*, *inhemskt* eller *utländskt* bolag skall åstadkomma dessa kommunikationer.

Som tvärbanaorna "Stockholm—Christiania", "Sundsvall—Trondhjem" komma att lifva samfärdseln och sammanknyta föreningsbandet emellan brödrafolken, så skall otvifvelaktigt äfven en tvärbana "Haparanda—Gellivara—Ofoten" blifva lika behöflig och nyttig samt verka välgörande för begge länderna på hvar sin sida om Kölen. Då dertill kommer, att denna bana, berörande Norrbottens rika malmfält, blir den mest inkomstbringande af alla stambanor inom Sverige, så synes det vara särdeles behjertansvärdt, att denna bana bygges och trafikeras såsom *statsbana*.

Anledning till denna förmodan kan man finna i regeringens vid förra riksdagen gjorda framställning, att för statens räkning inköpa en enskild bana ("Köping—Hult") af skäl att densamma lemna en god trafikinkomst.

Icke blott malmer, trävaror och kol skola lemna god trafikinkomst åt denna nodligaste tvärbana, utan äfven Lofotens goda och prisbilliga fiskvaror skola komma att taga denna väg till Sverige och Finland och lemna ett väl behöfligt och efterlängtadt bidrag till denna befolknings lefnadsbehof. Statens stora skogstillgångar inom Norrbotten skola höjas i värde, och förbindelsen med ett ständigt isfritt haf i dessa nordliga trakter skall åstadkomma storartade transitoafärer af kolonialvaror m. m.

sedan Finlands jernvägsnät blifvit fullbordadt till Haparanda, hvarmed ej länge torde fördröjas.

Jag lemuar å sido den betydelse, denna tvärbana kan ega i afseende på vårt försvar. Den torde äfven i detta fall böra beaktas.

Det vore derföre en olycka om denna nordligaste tvärbana komme att byggas och trafikeras af utländingar och ej önskvärdt att så skedde af svenskt eller svensk-norskt bolag.

Härmed tror jag mig hafva visat den stora betydelse Norrbottens malnrikedomar hafva för vårt land, och att motionärens framställning är fullt berättigad.

Med afseende för öfrigt å den nu föreliggande frågan om åtgärder i ändamål att hämma den enskilda spekulationslusten med afseende å inmutningar inom Norrbottens ännu otillgängliga trakter, har motionären så uttömt ämnet och lemnat så många sakrika uppgifter, att jag icke vidare behöver beröra frågan. Jag saknar ord att uttrycka den obehagliga känsla jag erfor, då Lag-Utskottets majoritet framlade det nu föreliggande utlåtandet, hvaraf framgår, att Utskottet icke fattat vidden af frågans betydelse för landets framtida förkofran, men jag tröstar mig dermed, att inom Utskottet funnits män, hvilka uti reservationsform uttala en mening, som går i riktning af motionärens förslag. Jag skulle derföre vilja instämma med reservanterne, men då de med afseende å *hvilostånd* icke yttrat någonting, så finner jag mig föranledd att fasthålla vid motionen.

Jag yrkar således bifall till motionärens förslag och afslag å Utskottets hemställan.

Grefve Sparre: Den förste ärade talaren började sitt anförande med yttrandet, att Lag-Utskottet vore starkt i det negativa och han åberopade såsom bevis det föreliggande betänkandet. Jag vet icke, om exemplet var lyckligt valdt. Ty i denna fråga — det ber jag få erinra, då jag efter hans eget yttrande nu korsar min klinga med hans — är det egentligen *han*, som uppträder "negativt" d. v. s. förhindrande utländingar att i vårt land placera sina kapitaler. Då vi begge senast drabbade tillsammans här i Kammaren, var det han, som befann sig på den liberala och jag på den mera konservativa ståndpunkten. Nu är det *jag*, som står på den liberala sidan och han, som är konservativ, stationär, prohibitist, med ett ord, honom kunna nu tilläggas alla dessa hedervärda benämningar, hvarmed de, som icke omfatta den liberala sidans åsichter, hedras. Han vill, att vi skola kringgärda oss med en kinesisk mur; att vi skola förbjuda utländingar att sätta sig ned i vårt land, ja, förhindra till och med våra egna landsmän att göra inmutningar och bearbeta grufveledingar i Sveriges nordligare bygder af fruktan att de kunde råka i utländingars händer. Den siste ärade talaren har gått ännu läugre. Han har sagt, att det närvarande tillståndet i Norrland vore högst bekymmersamt; att odlingen befunne sig på en låg ståndpunkt; att skogarne i grund förstördes; att detta verkade demoraliserande; att det vore *jernet*, som skulle verksamt bidraga till Norrlands pånyttfödelse; och att följaktligen dess rika malmtillgångar borde göras fruktbärande. Och på hvad sätt skulle nu detta ske? Jo, säger han, derigenom att inmutningsrätten

uppläfdes. I allmänhet har jag hitintills föreställt mig, att inmutningsrätten just vore ett sätt att framkalla bergsrörelse och gifva lifaktighet åt bergverksindustrien. Nej, säger denne talare, inmutningsrätten skall bort, på det att malmtillgångarne i Norrland må komma att användas och göras till föremål för en utvecklade bergsdrift. Förklaren mig den saken, mine Herrar. Jag kan det icke. Det ser verkligen ut, som om man inbillade sig, att dessa i den norrländska jordens innandömen gömda malmriska skatter vore af sådan beskaffenhet, att man blott behöfde vinka åt dem ett: kommen hit! för att de skulle infinna sig. Men, mine Herrar, det går icke så legert. Det är ett litet vilkor, som fordras för att åstadkomma stora företag; det är de trenne ting, som Fredrik den store förklarade vara nödvändiga för att kunna föra krig: pengar, pengar och — pengar. Och i fråga om Norrland fordras ändock något mera. Det är likväl icke *blott* brist på penningar, som utgör det enda och det största hindret för Norrlands utveckling. Dertill fordras äfven armar, folk; vi hörde ju härom dagen, att ett dagsverke i dessa trakter kostade 5 kronor, och att ej ens till detta pris vore möjligt att få arbetare. Huru kan man då anse det vara tänkbart, att vi af egna krafter skulle blifva i stånd att bringa i dagen och i marknaden dessa malmtillgångar, hvilkas tillgodogörande kräfver mycket mera penningar och folk, än vi mäktat anskaffa för ändamålet? — Mine Herrar, jag läste i min ungdom en fransk författare, som skref om mensklighetens hufvudsynder och bland dem var afunden en. Jag känner verkligen ingen synd — och jag tror icke, att jag misstager mig — hvilken gjort menskligheten så mycket ondt som afundsjukan. Man missunnar hvarje menniska, som förtjenar, derföre att man sjelf vill samla, och då undanhåller man de tillfällen till förvärf, man sjelf ej kan bruka, blott på det att andra ej må förvärfva genom dem. Sjelf har man visserligen af dem ingen nytta och icke menskligheten heller, men man har åtminstone *den* glädjen, att *ingen annan* af dem har gagn. Om vårt lands intresse så befrämjas, har jag orätt. Eller skulle det vara lämpligt, att då Sverige befinner sig på en ståndpunkt af utveckling, den vi helsa med glädje, skulle man i ett sådant ögonblick skjuta ifrån sig utländingarnes hjälp, hjälpen af deras intelligens och deras kapitaler, då vi behöfva dem för att göra jernet produktivt, jernet, som skall pånyttföda Norrland. Hvad säger oss erfarenheten? Hafva de utländske män, som kommit hit på fredliga härnadståg och satt sig ned hos oss såsom idoge svenske medborgare, hafva de verkligen gjort vårt land så mycken skada? Jag behöfver icke gå tillbaka långt för att derom öfvertyga mig. Det är tillräckligt, att man kastar blicken på den tid, då våra store konungar inkallade vallonerna med De Géer i spetsen, och andra invandrare, skalder, författare och framför allt industriidkare, hvilka med sina insigter och sina kapitaler bidragit att lyfta våra näringar. Leufsta och Finspång äro glänsande minnen från denna tid. De män, som skapat dessa väldiga industriela anläggningar, hvilka utgöra vår stolthet ännu i dag, är det *de*, som gjort oss skada? Eller är det icke fast hellre de, som verksamt bidragit till den ståndpunkt, som den svenska jernstillverkningen intagit? Skulle det vara större skäl nu än då att försvåra inträde i landet för dylika män? Och då Sveriges utveckling för det närvarande är stadd i början af dess blomstring, bör man af missun-

samhet förvägra dem att med sina penningar bidraga till vår nationalvinst? Nej, mine Herrar, till den grad må väl ej vår nationalsynd göra oss blinda för våra egna intressen.

Jag skulle kunna nämna mångfaldiga exempel på den högst förtjenstfulla, samt fosterländska verksamhet som utvecklats af den förhånade och fruktade "utländska invasionen". Från min egen provins kan jag uttyga, att den intelligentaste, den raskaste, den dugtigaste och den mest framstående industriidkare, som derinom finnes, den, som i slutet af 1860-talet, då redan befintliga fabriker nedlades i mängd och afstannade, hade mod att anlägga en *ny* fabrik, och — hvad mera är — visade sig ega kraft och energi att icke blott upprätthålla utan fullkomna och utvidga den, så att densamma med afseende å arbetsmetoder och tillverkningens beskaffenhet numera står öfverträffad inom länet, denne var en engelsman. Jag vördar honom och jag underlåter aldrig vid mina resor i länet att göra honom mitt besök för att visa världen, huru högt jag hedrar honom. Vänder jag mig till Göteborg, så finner jag, att namnen på dem, som verkat måhända mest för detta kraftigt framåtgående samhälles utveckling, äro engelska. Behöfver jag gå till andra håll? Behöfver jag taga fram ett litet exempel för dagen för att ådagalägga, hvad desse utlänningar äro för vårt land? Nå väl! Får jag då bedja Herrarne att närmare begrunda innehållet af Kongl. Maj:ts proposition N:o 42 och aktgifva uppå, hvad Justitie-statsministern i anledning af den missunsamma skrifvelse, som senaste Riksdag aflät till Kongl. Maj:ts ändamål att förhindra utlänningar att i Sverige förvärfva fast egendom, hvad han anfört till statsrådsprotokollet under hänvisning till de sammanstående uppgifter och yttranden, som rörande denna fråga inkommit från Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i alla län. De äro alla öfverens derom, att utlänningarne i allmänhet med stor omsorg sköta sin jord; att de på ett berömligt sätt ej allenast vårda sig om redan befintliga skogstillgångar, utan äfven nedlagt kostnader för uppdragande af skog å ställen, der sådan förut ej på länge funnits; att de med faderlig omtanke vårda sig om sina underhafvande; att de anlägga skolor, hålla läkare — med ett ord i alla möjliga afseenden uppföra sig på ett sätt, som hedrar dem och gagnar landet. Det skulle blifva för långt att uppläsa allt, som i berörda handling härom förmäles. Jag skall blott meddela några kortare yttranden från olika län. Från ett af rikets sydligare län, "der mycken egendom innehafves af utlänningar," heter det sålunda, "att arbetstiden blifvit af dem förkortad och arbetslönerna höjda. Der åter förhållandet med de underlydande varit mindre godt, synes sådant vara föranledt deraf, att utlänningarne fordrat strängare arbete, än förut varit vanligt, men hvarför de äfven lemnat högre betalning". Ja, mine Herrar, bland de fördelar, som dessa utlänningar tillskynda vårt land, är den i sanning icke minst värd att uppskatta, att de lära våra egna arbetare att arbeta ordentligt, med större kraft och lif, samt i gengäld bestå sig rikligare och bättre kost. Jag tror, att detta bör vara en lärdom äfven för oss: Vi skola icke svälta våra arbetare; vi skola behandla dem väl, men också låta dem arbeta.

"En länsstyrelse" — säges det vidare — "har yttrat den generela uppfattning, att, med undantag för två jemförelsevis mindre hemmans-

delar, hvilka kunde anses vara inköpta endast för skogens afverkande, erfarenheten icke inom länet visat några menliga följder deraf, att utländske män vunnit eganderätt till fast egendom, men väl tvärtom. I motsatt riktning hafva allmänna omdömen uttalats af en annan länsstyrelse samt af en kronofogde och en häradskrifvare gemensamt. Länsstyrelsen i ett af de nordliga länen har nemligen ansett det vara högst önskligt, att väsendtlig inskränkning meddelas i hittills gällande rättighet för utländsk man att besitta fast egendom här i riket. Då likväl i omförmälda län fastighet å landet eges af endast *en* utlänning och med taxeringsvärde å jordbruksfastigheten af allenast 48,200 R:dr, torde inom det länet tillfälle ej hafva funnits till säker erfarenhet eller för någon väsendtligare inskränkning i förvarande hänseende. På erfarenhet vunnen inom orten synes ej heller det af förbemälda landtstatstjenstemän afgifna omdöme vara grundadt, helst inom det i Sveriges sydligaste provins belägna fögderi, hvarest de äro tienstgörande, numera *ingen* fastighet eges af utländsk man, samt särdeles förmånliga vitsord gifvas åt värden af de egendommar, hvilka, samtliga af betydligt värde, tillhöra hit inflyttade män, som numera äro svenska medborgare“. Således är det de, som *icke* hafva någon erfarenhet i detta fall, hvilka säga: “Gud bevar oss för utlänningarne!“ Men de, som varit i tillfälle att inhemta någon närmare kännedom om deras uppförande och handlingssätt, de förklara enhälligt, att desse utländske män äro en försyn för folket samt att de nedlägga mycket penningar icke blott å det egentliga jordbruket, hvilket berömmes såsom mönstergildt, utan äfven på en betydlig och rationell bedrifven skogsskötsel. Jag ber att få fråga de Herrar, som känna till det sätt, hvarpå för närvarande skötas t. ex. Hillringsbergs aktiebolags egendommar i Wernland, Schisshyttan i Nerike, Molnebo i Dalarne, m. fl., jag ber få fråga dem, om det är till skada för vårt land, som på dessa egendommars förbättring och kultur nedläggas millioner. Men motionären säger, att bergmästaren i Norrland påstår, att det enda verkande vilkoret för en sund och snabb utveckling af bergsrörelsen der i bygden är, att en export af malm förbjödes. Nå väl, mine Herrar, det finnes verkligen ett bolag i Sverige, som exporterar malm, Herrarne hafva kanske hört om talas det belgiska bolaget “La vieille montagne“, som eger Åmmeberg i Nerike med underlydande hemman och lägenheter. Veta Herrarne, hvad Konungens Befallningshafvande i länet meddelar om detta bolag? Låtom oss höra: “Angående sagde bolags skogsegendommar och skötseln deraf har Jägmästaren A. Dr. Giöbel afgifvit ett af länsmanen i Sundbo härad till riktigheten vitsordadt yttrande, så lydande: Då bolaget inköpte dessa, omkring Åmmeberg belägna skogar, så voro de mycket uthuggna och vanvårdade, men sedan dess har bolaget infört en ordnad hushållning och verkställt stora sådder och planteringar, för att uppdraga ny skog, men endast huggit och tillgodogjort sjuk och gles eller vindfälld skog, så att skogen för närvarande företer ett mycket lofvande utseende. Särskild skogvaktare finnes anställd och för öfrigt kan med full fog sägas, att skogshushållningen derstädes bedrifves med lika mycken omsorg, som någonstädes inom hela landet. Hvad särskildt angår torpen, som äro belägna i skogsmarken, så äro de utarrenderade på billiga vilkor och på de grunder, som en af landets skickligaste agronomer upp-

rättat. Allt "hofveri" är afskaffadt, så att torparne hafva kontant arrendes- afgift, men få fullt upp med arbete mot i orten gällande dagspenning. Då torparne dertill alltid behandlas med mildhet och godhet samt äro delaktige, om de vilja, uti de af bolaget inrättade välgörenhetsanstalter, såsom besparings- och sjukhjelpskassor, lånbibliotek m. m., hvarförutan goda skolor äro inrättade, särskild läkare anställd o. s. v., så har bolaget på ett *faderligt* sätt sört för sina underhafvande och kan i detta hänseende endast jemföras med de ypperste inom landet, hvilket allt är ett stort nöje att kunna intyga. — Angående detta bolag har kronofogden i vestra Nerikes fögderi vidare meddelat: att bolaget, enligt dess böcker, under tiden från 1857 till och med 1872 här i landet verkställt utbetalningar: för egendomars inköp, nybyggnader, verk och inrättningar samt maskiner m. m. 6,439,127: 87
 för malmbrytningen och malmens förädlande 4,961,956: 18
 för malmens utskeppning med flera omkostnader 1,113,105: 57
 till sammanlagdt belopp af 12,514,189: 37,
 hvilken summa till stor del måste betraktas såsom vinst för landet, enär zinkmalmen, hvilken bolaget exporterar i rostadt tillstånd, icke lärer kunna med någon fördel härstädes vidare förädlas". Är det icke bra led- samt, att ett utländskt bolag vill nedlägga 12,514,189 kronor i vårt land, och är det icke bedröfligt, att samma bolag gjort oss så mycken skada, att det byggt en jernväg, anlagt och underhåller tvänne sjukhus, stiftat en "arbetarekassa" för arbetare, från hvilken utbetalts i sjukhjälp och sjuk- vård samt understöd åt älderstigna och enkor 135,836 R:dr 71 öre; att det bereder utkomst åt 1,000-tals människor samt sprider välmåga rundt omkring sig? Är icke detta en sorglig företeelse? Nog hade det varit bättre, om ett exportförbud utfärdats och Sverige fått hafva kvar rå- malmen under jordytan i oförädladt skick, än att dess bearbetande och uttörsel skulle medföra dylika följder! Ja, visserligen borde bergmästa- ren i Norrland hafva fått rätt. Man hade då sluppit ifrån detta utländ- ska bolag med de öfriga, om hvilka så goda vitsord meddelas från 23 af rikets län. Om det af mig nyss omnämnda "Hillringsbergs aktie- bolag" säges vidare, "att dess egendomar skötas utmärkt väl, hvad jord- bruket beträffar, äfvensom hushållningen med de vidsträckta skogarne handhafves med synnerlig omsorg, samt att de under aktiebolaget lydande arbetares och underhafvandes vilkor jemväl under nuvarande egare blifvit så förbättrade, att deras ställning kan kallas god". Sjelf eger jag närmare kännedom om sågbruksföreningen i Fredrikshald. Jag kan in- tyga, att äfven der arbetarnes vilkor äro goda och hvad beträffar den verksamhet som utvecklas af detta bolag, är den sådan, att bolaget på sina egendomar i Dalsland planterar den ena sträckan af skog efter den andra samt för öfrigt för samma ändamål tillhandlar sig helt och hållet nakna och öde trakter, hvilka ingen annan människa vill köpa. Är icke detta sorgligt? Och vore det icke skäl att uppföra en kinesisk mur längs med vestra gränsen af Dalsland för att omöjliggöra dylika tilltag! Men nog svarar jag på mina dalsländingars vägnar för att *de* äro belättna. Hafva Herrarne ändock hjertat förbjuda dem att begagna sig af de för- måner, sagda bolag tillskyndar dem?

Men, säger man, Norrland har så ofantliga rikedomar och den siste talaren förklarade, att för deras tillgodogörande erfordrades de lättare kommunikationer, som järnvägarne medföra. "Vi måste derföre" — försäkrade han — "skaffa oss en järnbana der, men då skola vi bygga sjelfva; utländingar få på inga villkor bygga den, huru mycket den är behöflig." Afven motionären yttrar, att sedan någon tid "rätt allvarsamt" uppstått fråga om en järnvägsbyggnad från en fjord på Norges nordvestkust öfver flertalet af de norrländska malmfälten till hamn vid Bottniska vikens nordliga ända. "Kunde" — tillägger han — "en sådan förbindelseled åstadkommas af ett inhemskt, ett svenskt eller svensk-norskt bolag, som efter behöriga undersökningar funne förslaget utförbart och vinstgivande, vore detta en väsendtlig fördel. Men ett grundvillkor för att ett sådant bolag skall kunna bildas ligger deruti, att Sveriges malmrikedomar i Norrbotten icke i förväg råkat i påpasslige utländingars händer." Ja, mine Herrar, hvad dessa "malmrikedomar i Norrbotten" vidkommer, så har jag, som nu är nära 60 år gammal, under en lång tid, ja, i 50 år hört dessa outtömliga rikedomar omtalas. Man har sagt, att det icke ginge an att lemna dem på detta sätt vind för våg och till ett lätt byte för den utländska vinningslystnaden, utan Kongl. Maj:t måste i sin hand hafva alla dessa malmyndigheter. Då först kunde de komma att behörigen bearbetas och sprida välsignelse kring landet. Nu är likväl händelsen, att den svenska Kungen sjelf en gång haft i sin hand dessa skatter. Gick det bättre då? Nej. Och under dessa 50 år, som jag oupphörligen hört upprepas detta talet om de enorma malmrikedomarne i Gellivara har ingen enda svensk människa kunnat förmås att taga dessa oerhörda rikedomar i besittning. Jo, det är sannt: ett svenskt bolag bildade sig verkligen för detta ändamål, men det har måst öfvergifva försöket att tillgodogöra dessa skatter, enär det kapital, hvaröfver bolaget kunde förfoga, visade sig spårlöst försvinna i dessa kalla, aflägsna och folkfattiga trakter. Vi hafva icke så godt om millioner, att vi hafva råd att placera dem der och vi ega dessutom så många malmberg i vårt grannskap, att vi ej behöfva söka upp några malmberg i Norrbotten, om vi vilja på bergsdrift nedlägga kapital. Vi må också förlåta svenska män den svaghet att hellre bearbeta Dannemora, Norbergs, Persbergs, Grangärdes och Bispbergs malmfält än att gifva sig upp till den kalla norden, der deras penningar ingenting förslå. Gud gifve blott, att vi hade mynt tillräckligt för att kunna taga vara på de rika malmberg, som finnas i vår närhet. Men så länge detta, ty värr, icke är förhållandet, må vi koncentrera våra finansiella krafter och icke låta oss af missunsamhet lockas att sprida dem utöfver Norrbottens ändlösa rymder. — Mine Herrar, ingen kan vara beredvilligare än jag att erkänna värdet af denna provins och hoppas mycket af dess resurser. Jag hoppas ock, att det gamla groll, som en gång rådde mellan mig och norrländingarne med anledning af frågan om norra stambanans riktning genom Uppland, nu skall vara glömdt, samt att man inser och erkänner, att jag förlidet är med smak voterade till en stambana i Norrland en summa, som uppgafs till 40, men hvilken i sjelfva verket säkerligen uppgår till 80, ja till 100 millioner kronor. Jag har med glädje underskrifvit detta beslut. Jag ser deruti en ljusning för detta lands framtid och jag vill gerna medverka dertill. Men jag vill för ingen del köpa norrländin-

garnes vänskap med utländingarnes utestängande. Ty jag vill lemna utländingarne tillfälle att äfven medverka till samma mål, hvilket utan deras bistånd svårligen lärers kunna fullt uppnås. Låtom oss betänka, mine Herrar, huruvida det må vara för oss möjligt att, såsom den siste talaren framhållit, ensamt göra *allt*, som fordras för Norrlands väl. Har icke en lång erfarenhet tillräckligt lärt oss, att våra egna krafter äro alldeles vanmäktiga för att befolka Norrland och utveckla dess rika hjälpkällor. Jag svarar Herrarne för, att 100 millioner kronor komma att åtgå, innan man får upp till dessa trakter den jernväg, hvars påbörjande vi i fjor beslöto. Nu vill den siste talaren — att vi samtidigt dermed också skola bygga en ny jernväg från Atlantiska hafvet midt öfver de norrländska malmfälten till Bottniska viken. Tro Herrarne icke, att vi redan haft tillräckligt stora utgifter i förhållande till våra inkomster för Norrlands räkning. Jag säger icke detta af missunsamhet. Tvärtom vill jag nedlägga mycket penningar der. Men jag säger, att *mina egna* krafter icke förslå att befolka och kapitalisera denna vidsträckt och öde landsdel. Låtom oss besinna, hvad vi redan lemnat den. Jag erinrar mig, att jag för ett par år sedan i Riksgälds-kontoret sammanräknade de summor, hvilka kommit Norrland till godo och jag minnes granneligen, att jag, inberäknadt anslaget till Lule elfs kanalisering, 825,000 R:dr, fick upp summan till ett totalbelopp af mellan 50 och 60 millioner R:dr. Ärligen tagas statskassans tillgångar till stor del i anspråk för denna landsort. Af det betänkande Stats-Utskottet i år afgifvit, angående statsbidrag för nästa år till vägars anläggning, bro- och hamnbyggnader samt vattenkommunikationer, inhemtas sålunda, att endast till väganläggningar och vägförbättringar är afsedt att anvisas 200,000 kronor samt derförutom, bland annat, anvisats i och för väganläggning mellan tvänne byar i en socken med endast 1,189 innevånare utom lapparne, hvilka såsom nomader icke hafva behof af landsvägar, omkring 50,000 R:dr, rörande hvilket anslag gemensam votering om några dagar skall ega rum; och detta under det att bevillingen för alla de tre nordliga länen, enligt nyss utdelade sista generalsammandraget af allmänna bevillingen, endast uppgår till omkring 90,000 R:dr för året. Så står det till. Jag har anfört dessa sifferförhållanden endast för att bjuda skäl för mitt påstående, att för ett litet land som Sverige det är omöjligt att *ensamt* göra allt. Vi behöfva ovilkorligen understödet af utländskt kapital, i synnerhet då fråga är om jernvägsbyggnader. Men, invänder man, utländingarne skaffa sig inmutningar i malmfälten för att kunna anlägga en jernväg der. Ja, väl. Tro Herrarne, att man bygger en jernväg för ro skull. Innan man företager en dylik anläggning i öde trakter, vill man väl gerna först skaffa sig något att frakta på den. Sådant är ju en ganska vanlig och ganska lofflig förtänksamhet, som minst bör förvåna, då frågan gäller en jernväg så långt upp i Norrbotten. På tal om jernvägar — hafva utländingarne i sådant hänseende gjort oss hitintills mycken skada? Är det icke *utländingar*, som anlagt den första jernväg i Sverige? Eller blef icke Köping—Hult-bolaget bildadt hufvudsakligen med tillhjälp af utländska penningar? Måne vi befunnit oss på den ståndpunkt af utveckling, som vi för närvarande intaga, derest icke utländingar visat oss, att det

gick

gick an att bygga jernbanor i vårt land? Förut hade man haft för sig, att vårt lands beskaffenhet alldeles icke lämpade sig för jernvägars utförande och de, som voro med på 1850-talet, minnas nog, huru man gapskrattade åt Grefve Rosen såsom en fantast, derföre att han påstod motsatsen. Ännu för 10 år sedan, då jag föreslog anläggning af en jernväg till Wenersborg, frågade man, om jag vore galen. Och är det icke utlänningar, som bygga jernvägar från Oskarshamn till Nässjö? Tro Herrarne, att någon svensk man haft kurage att bygga denna långa jernbana, som kostar omkring 12 millioner kronor. En aunan jernväg från Halmstad är i detta ögonblick kontraherad att utföras också af utlänningar. Kunna Herrarne antaga, att engelsmännen fullborda dessa anläggningar — *pour bon plaisir*? Nej, de hafva först inköpt skogstrakter i omnejden och sedan bygga de jernväg för att hastigt bringa skogsprodukterna till utskeppning för utländska marknader. Nu göra Engelsmännen på samma sätt i Ruotivara, Haukivara och Kirunavara. De inmuta först malmfälten. Sedan tänka de på att anlägga jernväg från dessa fält till hafvet. Ack, om det funnes någon beskedlig engelsman, som komme till mitt län och förklarade sig villig att bygga jernvägar der! Jag skulle bära honom på mina armar. Men olyckligtvis vill ingen sådan komma och jag får också för den sakens skull arbeta så, att det knakar i ryggen.

Den ärade motionären har för öfrigt inlåtit sig temligen vidlyftigt på det sakförhållandet, att hvarken 1872 eller 1873 års förordningar angående inmutningsrätten förmått uppfylla det med dem åsyftade ändamålet; beklagande han, att inmutningarne pågå lika bra som förut med tillhjälp af mellanhänder och att förbudet kringgås. Ja, mine Herrar, det går så med alla restriktiva författningar, derföre att menniskosillet är tillräckligt mäktigt för att finna utvägar att göra sig oberoende af afundsamma hinder.

Han framhöll vidare de olyckliga resultat nybyggesförfattningarne medfört i Norrland. Det kan icke heller förnekas, att dessa förordningar gifvit der anledning till många missförhållanden, men jag erinrar, att *detta* betänkande, om hvilket nu är fråga, ej handlar om nybyggesväsendet, utan om *inmutningarne* i Norrbotten.

Han öfvergick derefter till några betraktelser angående bolagssystemet enligt svensk lag och kom i sådant hänseende till den slutsatsen, att aktiebolag med begränsad ansvarighet skulle kunna verka skadligt i Norrbotten. Ja, då torde det kanske vara skäl att icke medgifva tillkomsten af aktiebolag med begränsad ansvarighet — som i parentes sagdt just bidragit till den ståndpunkt af industriel utveckling hvarpå vi befina oss — och i sammanhang dermed också förklara att inga nybyggen få anläggas i Norrbotten. Det vore ett sätt att skaffa dit folk naturligtvis! I årtionden, ja århundraden har man sökt förmå folk att flytta dit, ty ett oeftergiftigt vilkor för all kultur är att hafva tillgång till arbetskrafter i tillräcklig mängd, men det har aldrig lyckats. Om nu utlänningar genom allmaktens af sina millioner kunna locka folk dit, är det någon skada deri? Och om å andra sidan Sverige börjar blifva lockande för utlänningarne, så att de finnas benägna att nedlägga sina kapital i Norr-

botten, skola vi då säga: "stopp; ut med eder!" och hindra dem från att bryta bygd i denna landsdel, till hvilken vi sjelfva förgäfves sträfvat att draga folk och penningar?

Den siste talaren meddelade en uppgift, hvaraf framgick, att den malm, som hittills brutits i Norrbotten, icke uppgick till 9,000 centner. Detta är sorgligt. Men jag frågar Herr Malmberg, hvilken glädje kan man väl då egentligen hafva af dessa malmer? Det finnes ju i allmänhet alltför liten utsigt för oss att kunna med egna tillgångar åstadkomma något rationellt bergsbruk der. Hvar skall man erhålla penningar, om man skall förbjuda utländingar att lägga ner *sina* penningar der, ty inga sådana finnas, till någon motsvarighet mot behovet, att få från Sverige? Och folk? Då ett dagsverke kostar 5 kronor, är det väl föga antagligt, att någon svensk arbetsgifvare kan finna för sig fördelaktigt eller stå länge ut med att använda till något större antal så dyrlegda arbetskrafter. Huru går man i dylika fall till väga i andra länder? Huru gör man i Amerika? Är man rädd der för utländske invandrare? Nej, man gifver dem i stället jord till stora vidder för att förmå dem att komma dit. Och *vi* skulle vara så rädda, att vi icke vilja tillåta utländske män, som vedervåga millioner, att bearbeta några malmfält långt upp i Norrbotten, hvilka eljest måste lemnas åt sitt öde till ringa gagn för ett snart förverkligande af framtidshoppet om denna stora landsdels eröfring åt odlingen och kulturen.

Jag vågar icke trötta Herrarne längre, i all synnerhet som jag befarar, att Herrarne blifvit nog uttröttade förut. Jag tror att de åtgärder motionären uti en tvifvelsutän högst välment, ja fosterländsk afsigt påyrkar, skulle blifva rent af skadliga i tillämpningen. Eller om medgifvande af inmutningsrätt i allmänhet ansetts behöfligt för att framkalla bergsbruk och uppsökande af fyndigheter, skulle icke i Norrland samma rättighet äfven medföra samma verkan. Huru vill man att dessa ofantliga malmtillgångar skola kunna tillgodogöras, om icke man tillåter utländske, kapitalstarke män att bearbeta dem. Eller skola jordegarna göra detta? Ja, motionären säger, att jordegaren der i trakten till större delen är kronan. Skall kronan drifva bruksdrift? Men om nu inmutningsrätten förbjudes och ingen annan här i Sverige kan bearbeta dessa rikedomar, hvad skall det då blifva af dem? Jo, de skola till *ingens* nytta förblifva begrafna i den norrländska jorden. Man har ju sökt att rent af tvinga svenskar att begifva sig upp till dessa ogästvänliga trakter och der bryta bygd. Under nödåren i Elfsborgs län lockades hela familjer derifrån upp till Norland för att finna arbetsförtjenst. Så snart som de möjligen det kunde, kommo de igen. Det fordras ock en stark vilja, mycken vana vid förhållandena och mycken förmåga att uthärda försakelser i ekonomiskt afseende för att kvarstanna der. Dessa svårigheter kunna öfvervinnas endast af mycket kapitalstarke män, och vi böra väl derföre icke förhindra sådana, om också de ej skulle tillhöra vår egen nationalitet, att såsom pionierer öfvertaga det äfventyrliga, ansträngande och penningeodande värf att för mensklig bildning och mensklig odlingsflit öppna dessa aflägsna bygder, hvilket värf vi sjelfva icke mäktat att utföra. För Norrlands egen skull, i denna stora landsdels eget intresse, då jag vill se den samma rik och blomstrande, önskar jag således, att den här ifrågasatta

restriktiva åtgärden, hvilken, enligt min öfvertygelse, omöjligen kan befordra Norrlands väl, icke måtte bringas till stånd. Då härtill kommer, att förslag till ny grufvestadga är under bearbetning och snart väntas färdigt; då vi veta, att den komité, som nu i två år varit nedsatt för detta ändamål, haft i uppdrag att taga i noggrannt öfvervägande de norrländska förhållanden, hvilka motionären berört; samt då följaktligen all anledning är att antaga, att komitén, derest den under frågans behandling funnit inmutningsväsendet i dessa fjerran liggande trakter påkalla särskilda undantagsåtgärder dessförinnan, icke skulle hafva underlåtit att hos Kongl. Maj:t derom göra anmälan, anser jag mig utan att behöfva ingå i någon ytterligare vederläggning af motionärens granskning af betänkanudet, i hvad jag redan anfört ega tillräcklig anledning att på det varmaste anhålla om bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Nils Petersson: Efter den långa och allvarsamma lexa motionären nyss gifvit Lag-Utskottet för dess behandling af motionen är det icke utan ett visst lugn som jag kan, hvad mig angår, hänvisa till den utlåtet bifogade reservationen, der äfven mitt namn finnes antecknad. Det var dock icke af fruktan för de vredesskålar motionären skulle komma att utgjuta öfver Utskottet, som jag instämt i reservationen, utan derföre att jag, i likhet med motionären, ansåg att en underdånig skrifvelse i ämnet borde till Kongl. Maj:t aflätas angående inställande tillsvidare af inmutningar i Norrbottens län, ehuru jag, såsom de öfrige reservanterne, ej kunde gilla det af honom påyrkade inställandet af hvilostånd å de redan inmutade malmfälten derstädes. Jag kunde således inskränka mig till att nu endast yrka bifall till reservationen, men jag är af en annau åsigt än motionären beträffande en annan fråga, den nemligen angående sättet, hvarpå motionen i dag blifvit här i Kammaren behandlad. Första Kammaren har, som bekant, bifallit Lag-Utskottets hemställan om afslag å motionen. För denna Kammare återstår således i sjelfva verket ingenting annat än en opinionsyttring i frågan; antingen vi bifalla eller afslå motionen, är ju hela frågan genom Första Kammarens beslut för denna riksdag redan fallen. Vid sådant förhållande vill det verkligen synas mig, som kunde tiden, som i dag bortkastats på denna diskussion, bättre hafva användts, än som skett. "Tid är penningar", är en gammal sats, som alltid, och nu ändå mera än förr, eger sin giltighet. Vår vistelse här vid riksdagen kostar penningar, och detta ej så litet; staten får derför vidkännas ganska betydliga utgifter. Man kunde derföre ock med skäl antaga, att tiden skulle något så nära väl användas. Jag vågar således hemställa till de ärade talare, som tänka att yttra sig i frågan och mera än jag hafva ordet i sin makt, huruvida de icke kunde hafva den godheten att yttra sig något kortare, än de föregående talarne gjort. Jag tror icke heller att de behöfva utbreda sig så mycket af fruktan att eljest missförstås af oss andra; ty frågan är verkligen sådan — jag ber om ursäkt, i fall jag skulle misstaga mig — att jag tror att hvem som helst af oss, utan att vara hvad man kallar fackman, om han hyser intresse för saken, kan sätta sig in i henne. Det gäller ej nu en sak, som, såsom ordspråket lyder, "hänges på ett hår" eller måste afgöras genom gemensam votering, utan,

som sagdt, en sak, som redan de facto genom Medkammarens beslut blifvit afgjord.

Ordföranden för Lag-Utskottet har i sitt långa anförande gifvit ett ampelt loford åt utländerne och deras sätt att tillvägagå här i landet. Jag vill i anledning häraf, utan att närmare inlåta mig härpå — jag saknar nemligen derför erforderlig sakkunskap — endast anmärka, att, om fosterlandskärleken är något värd, jag för min del måste hysa betänkligheter mot att lemna utlänningar eganderätt till fast egendom inom Sverige. Ty finnes fosterlandskärlek hos dem — och den måste naturligtvis finnas såväl hos dem som hos oss svenskar — så är det all anledning att antaga, att hvad de här i landet förtjena, ej kommer Sverige, som ej är deras fädernesland, till godo, utan hemlandet, det land, hvarefrån de äro, der de äro födde och uppfödde. Samme talare yttrade vidare, att jernvägarne i Norrland skulle komma att kosta staten 80 à 100 millioner riksdaler, men ansåg på samma gång att det låge i landets intresse att låta utlänningarne inmuta malmfälten derstädes och således låta dem blifva egare af det hufvudsakliga af de produkter, som komme att på dessa jernvägar transporterats. Jag tror icke att det resonnementet är fullt logiskt; mig synes tvärtom konsekvensen fordra, att skall staten bygga jernvägarne, så bör också eganderätten till malmfälten stanna hos statens medborgare.

Jag slutar med att, utan att under nuvarande förhållande för min del fästa mig dervid, huruvida Kammarerna bifaller reservationen eller Utskottets hemställan, uttala den önskan, att diskussionen i frågan snart måtte taga slut.

Herr Johan Johansson i Ringshyttan: Jag skall taga den nästföregående talarens uppmaning, att icke vara mångordig, i akt och söka att fatta mig så kort som möjligt; men skulle det, i motsats till hvad jag önskar, inträffa att jag råkar glömma denna föresats och en längre stund taga Kammarernas uppmärksamhet i anspråk, så vill jag erinra, att det händer ytterst sällan, att jag i sådant hänseende brukar besvära Kammarerna. Den förste ärade talaren, tillika motionär i frågan, upptog Kammarerna en dryg timmas tid med betraktelser öfver förhållandena i Norrbotten. Han kom derunder naturligtvis äfven att tala om grufvestadgan, men åberopade den på ett sådant sätt, talade om "grufvedrift" med en sådan drift, att det föreföll mig stöta nästan alltför mycket på "drift", hvad han i det afseendet yttrade. Det är egentligen för att söka rätta åtskilligt af hvad han derom yttrade, som jag begärt ordet. Jag tror mig nemligen vara lika mycket hemmastadd i grufvestadgan som han, till följd af den praktiska kännedom deraf jag såsom yrkesidkare erhållit.

Min ärade vän och länskamrat talade om *försöksarbete* och *försvarsarbete* på ett sätt, som visade att han icke gjort sig full reda för hvad med dessa olikartade begrepp förstås. *Försöksarbete* kan göras endast på mutsedel, men sådant arbete grundlägger icke eganderätt till grufvan; *försvarsarbete* deremot kan icke ega rum, förr än den eganderätten konstituerande handling som kallas *utmål* blifvit fullbordad och vunnit laga kraft. Den ärade motionären talade om hvad 42 § grufvestadgan i detta afseende stadgar, men glömde att lägga vikt just på de första orden i

samma §, der det talas om *grufve-* och *utmålsegare*. Detta blifver man nemligen icke förr än nyssberörda handling, läggandet af utmål, föregått. Det är först härigenom som mutsedeln blifver legaliserad, och det är först härefter som det är utmålsegarne medgifvet att erhålla *hvilostånd* och att medelst försvarsarbete, på sätt i 42 § jemväl är föreskrifvet, försvara sin grufva. Jag vill härmed icke hafva sagt, att jag på något sätt vill försvara stadgandena i nämnda §, vare sig rörande hviloståndet eller försvarsarbetet; de bland Herrarne, som voro närvarande under diskussionerna vid den riksdag då grufvestadgan behandlades, erinrade sig nog, att jag då uttalade mig för en omarbetning af grufvestadgan just derföre att hon i många afseenden är mycket invecklad och otydlig samt här och der gifver de rikaste anledningar till att på ett eller annat sätt kringgås.

Den ärade motionären yttrade sig vidare om "hvilostånd" på ett sådant sätt, som gifver mig anledning att ånyo erinra honom om hvad nyssnämnda 42 § i afseende härå innehåller. Nämnda § stadgar nemligen, att grufvegare icke kan erhålla hvilostånd förr än han uppgifvit giltiga skäl för sin begäran och *dem behörigen styrkt*; först sedan detta skett, kan bergmästaren meddela den begärda tillåtelsen. Skulle bergmästaren icke taga denna föreskrift i sin bokstafliga bemärkelse och noggrannt pröfva de uppgifna skälen samt tillse att dessa blifva vederbörligen styrkta, är detta således icke grufvestadgans fel, utan bergmästarens. Och jag vågar påstå, att i flera än ett fall, både i mellersta Sverige, der jag närmare känner förhållandena, och äfven i Norrland, vederbörande bergstjenstemän icke tagit behörig hänsyn till dessa stadganden. Det är kanske till någon del just af denna anledning det missnöje med missbruket af inmutningsrätten uppstått, hvarom man ganska ofta hör talas.

Den ärade motionären sökte vidare medelst citat ur grufvestadgan deducera den satsen, att man *på en mutsedel*, som icke kostar mera än 1 R:dr 75 öre, kunde sammanlagdt erhålla icke mindre än 17 års hvilostånd. Efter hvad jag nyss anfört i fråga om utmålsläggningen, såsom en, eganderätt till grufva, grundläggande förrättning, torde det vara tydligt, att man endast på en mutsedel *icke* kan erhålla upprepade hvilostånd. För att få utmål beviljad, måste man dessutom, enligt 26 § i samma grufvestadga, förut hafva vidtagit ett arbete, som i Norrbottens län, der malmfyndigheterna i allmänhet sägas ligga ofvan jord, visserligen kan vara obetydligt, nemligen att bringa malmfyndigheten i dagen, men som under vanliga förhållanden kräfver icke obetydligt arbete och kostnad — jag känner många fall, der kostnaden för detta blottande af fyndigheten uppgått till tusentals, ja, tiotusentals riksdaler. Jag vågar derföre påstå, att talarens deduktion i detta hänseende ej håller fullkomligt streck.

Den ärade motionären hade äfven företagit sig att per telegraf från tjänstgörande bergmästaren i Norrbottens län förskaffa sig uppgift på antalet inmutningar, som der egt rum under den senaste tiden. Såvidt jag vid den hastiga uppläsningen häraf kunde döma, kunde jag icke höra annat, än att inmutarne allesammans buro svenska namn. Hela motivationen till motionen gick nu, som bekant, ut på att förekomma missbruk

af inmutningsrätten till förmån för utlänningarne. När nu de inmutningar, som skett i Norrbotten, verkstälts för svenska inmutares räkning, vågar jag således påstå, att det är något för tidigt att nu vilja sätta deras sträfvanden i misskredit genom att söka tillägga dem afsigter, hvilka hvarken motionären eller någon annan med säkerhet vet att de hysa. Om motionärens förslag vunnit Riksdagens bifall, till hvems förmån skulle väl då Norrbottens malmfyndigheter, för att begagna hans eget uttryck, böra "tjurhållas"? Måne till förmån för svenska staten, som är egare af en stor del af jorden i Norrbotten, eller till förmån för svenska män och bolag? Motionären har derom lemnat oss i fullständig okunnighet. Skulle det senare varit förhållandet, då torde ock motionären få ganska svårt att afgöra, hvem som bör hafva företrädet att få "lurpassa" på den rättighet, som genom förbudets upphäfvande skulle åt svenske män och åt svenska bolag meddelas. Jag fruktar äfven att hans uttryck om den under utarbetning varande nya grufvestadgan, att "medan gräset gror, så dör kon" kan fullkomligt lika väl tillämpas på hans förslag i reservationen; ty hvad skall man väl kunna göra för bergsbrukets förkofran i Norrbotten, om man betager både svenske och utländske män all möjlighet att göra något för dess utveckling och förkofran. Icke lär man väl befrämja bergsbruket derstädes genom att helt och hållet förbjuda detsamma! De redan gjorda inmutningarne kunna möjligen vara tillräckliga, men jag tror dock icke att de äro tillfyllestgörande. För min del måste jag öppet erkänna, att erfarenheten i min hemort om den "svindel", hvarmed mutsedelsindustrien der bedrifvits, ådagalagt att denna industri ingalunda varit till skada för bergsnäringen; tvärtom, jag påstår, att hade icke rättigheten till inmutning existerat, så skulle största delen af de större och mindre grufvefält, hvilka nu bearbetas, ej hafva blifvit upptagna och således ej kommit att bereda landet och orten någon fördel.

En annan ärad talare, ordföranden i Lag-Utskottet, har anført flera bevis på det utmärkta sätt, hvarpå utlänningarne här i landet skött sina egendomar, bemött sina arbetare o. s. v., och nämnde bland dem just det i Örebro län varande belgiska zinkbolaget "la Vieille Montagne". Han tillade, att detta utländska bolag vore det enda som exporterade malm. Detta är, tyvärr, sanning; men orsaken dertill torde närmast vara att söka i den svenska lagstiftningens stadgande om den så kallade bergverkstionden. Zinken är, likasom åtskilliga andra ädlare metaller, ett föremål för denna odiösa beskattning; och deri ligger anledningen till att zinkmalmen här i landet icke kan förädlas. Så länge bergverkstionden kvarstår, så länge man drifver den satsen, att denna skatt är af grundskatts natur, lærer det vara omöjligt för vare sig svenske eller utländske män eller bolag att här förädla zinkmalmen, den måste ovilkorligen utföras, på det man må kunna slippa ifrån en så dryg och betungande utgift som denna skatt medför, nemligen minst *tre* procent af bruttoinkomsten. Det är ock mycket säkert, att denna bergverkstionde skall på samna sätt frankalla export från Norrbotten af kopparmalm, i fall de der förekommande rika kopparfyndigheterna skulle komma att bearbetas. Jag har velat fästa uppmärksamheten härpå nu, emedan denna fråga möjligen en annan gång återkommer. och det kan måhända icke skada att på förhand hafva yttrat sin mening derom.

Motionären har, såsom nyss nämndes, sökt bevara inmutningsrätten åt svenske män och bolag. Han omtalade ock i början af sitt anförande åtskilliga, rätt muntrande historier om tillämpningen af 1872 års förordning rörande rättigheten för utländingar att här i landet idka grufvedrift. För min del anser jag deremot denna förordning hafva gjort ganska mycken nytta. Att hon kan kringgås, medgifver jag gerna, men man har genom henne åtminstone kommit derhän, att man vet, hvem man har att hålla sig till vid transaktioner med utländska bolag och icke längre äfventyrar att nödgas söka egarne utomlands. Detta senare missförhållande åtminstone är förekommet genom 1872 års förordning, och deri ligger, enligt min tanke, författningens största förtjenst. Men tror man väl att, då man är så rädd för att utländingar skola få del i våra grufvor, man kan förekomma detta genom att förhindra dem att deltaga till exempel i ett aktiebolag? Så vidt jag har mig bekant, finnes det ingenting, som hindrar en delegare i ett aktiebolag, att på hvem som helst, svensk eller utländing, transportera den rätt, han i bolaget eger. Jag vill derjemte erinra om ett annat slag af bolag, som äro byggda på den nuvarande grufvestadstadgan, och hvilka bolag talrikt förekomma inom min hemort. Dessa bolag, till sin natur närmast liknande aktiebolagen, bedrifva sin rörelse så, att de förskottera hvad som behöfves för malmens uppfordrande, men sjelfva malmen fördelas sedermera på de särskilda lottegarne i mån af deras andelar i bolaget. Ett af de största grufvebolagen i Örebro län, att icke säga i hela landet, bedrifver sin affär på detta sätt. Huru man skall kunna förekomma att större eller mindre del af vinsten för ett sådant bolags rörelse skall kunna komma i utländingens hand, kan jag sannerligen icke förstå, lika litet som jag inser att någon skada derigenom skulle för landet uppstå. I detta nu omnämnda stora grufvebolag finnes ett icke obetydligt antal lotter uti ett utländskt bolags händer; och jag vågar påstå, att tillvaron af dylika utländska bolag vid våra grufvefält bidragit dertill, att grufvedriften år från år ökas.

Jag har med det nu sagda kanske redan frestat Herrarnes tålmod alltför länge. Genom hvad jag erinrat har jag velat låta förstå, att jag icke kan inse, hvartill ett bifall till motionen eller till reservanternes förslag skulle tjena. Såsom sjelf varande från en bergslagsort, tror jag att det är temligen påtagligt, att, de som mest ifra för de norrbottniska malmfältens bevarande åt svenke medborgare, skulle anse det för riktigt, om jag för min del ville vara med om den saken, just derföre att det borde ligga i min hembygds intresse att, i hvad på mig beror, söka förhindra all konkurrens med Norrbotten och sålunda derigenom vinna bättre afsättning af hembygdens produkter; men så prohibitistiskt sinnad är jag ej, tvärtom, jag hyllar friheten i detta hänseende, som i många andra. Det är just genom den lagbundna friheten i fråga om inmutningsrätten och dermed sammanhängande förhållanden, som vårt bergsbruk tagit de största stegen framåt.

I denna tro och öfvertygelse instämmer jag med dem, som, med afslag å såväl motionen som reservanternes förslag, yrka bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Herr Bäckström: Hvad den förste talaren i denna fråga yttrat,

rörande bruksdriften i Norrbotten, är, såvidt jag känner, fullkomligt öfverensstämmande med sanna förhållandet. Då ifrågavarande malmfält äro belägna långt uppe i landet — Gellivara, som ligger närmast kusten, är 18 å 20 mil derifrån — och der icke finnas några tidsenliga kommunikationer, icke en gång vanliga landsvägar, så är det en ren omöjlighet, att malmbrytningen i dessa grufvor under nuvarande förhållanden kan bedrivas, hvadan de nu der gjorda många inmutningar icke kunna vara beräknade på annat än hvilostånd, under afvaktan på att möjligen en jernväg i dessa trakter skall komma till stånd och inmutningarne således blifva rikligen betalda. Detta befordrar emellertid, efter min tanke, icke en jernvägsanläggning derstädes, enär anläggaren icke allenast skulle få bära bördan af den kostsamma vägen utan derjemte, vid det förhållande att trafiken på banan skulle bero på att inmutningsegarne finge rikligt betaldt för sina utmål, skulle sväfva i en obehaglig ovisshet om eller huru mycket banan komme att anlitas. Jag tror därför, att Kongl. Maj:t borde hafva dessa rika malmtillgångar i sina händer för att till den, vare sig enskild person eller bolag, som ställde garanti för byggande af en jernväg mellan Bottniska viken och ifrågavarande malmberg, upplåta rättigheten till dessa malmrikedomar. Då således uti öfverlåtelsen af grufvanledningarne skulle ligga en säkerhet för trafiken å en blifvande jernväg, komme äfven på sådant sätt en jernvägsbyggnad bättre att befrämjas, än om, såsom nu är fallet, malmbergen innehafvas af sådana, som endast vänta på stor betalning för sina inmutningar och kanske, om en jernväg komme till stånd, framställde så orimliga anspråk, att hvarje kapitalist därför skyggade tillbaka. Den utomordentligt fördelaktiga verksamhet, som utländingar, enligt hvad Grefve Sparre yttrat, skulle hafva utöfvat i vårt land, är åtminstone i Norrbotten icke känd, utan en motsatt erfarenhet har der vunnits, och skulle dervarande utländingars verksamhet i skogs- och jordbrukskötsel tagas till föredöme af ortens befolkning, så vore denna befolkning mycket att beklaga, och då vore den ej långt från sin undergång.

På grund af hvad jag nu anfört, föranlättes jag yrka, att, med afslag å Utskottets framställning, motionärens i ämnet framlagda förslag måtte af Kamraren bifallas.

Herr Philipsson: Det kunde visserligen vara öfverflödigt att här vidare i detta ämne yttra sig, dels sedan Kamraren's tålmod så länge blifvit taget i anspråk af föregående talare, och dels derföre att Kamraren's beslut, det må nu utfalla i ena eller andra riktningen, icke medför något direkt praktiskt resultat, då Första Kamraren redan bifallit Lag-Utskottets föreliggande utlåtande; men då jag deltagit i den reservation, som blifvit afgifven mot samma utlåtande, må det tillåtas mig att med några ord angifva den tendens, som ligger i denna reservation.

Till en början ber jag få upplysa, att, för mig åtminstone, den omständigheten icke varit i någon mån måttgifvande, huruvida utländingar skulle kunna förvärfa sig inmutningsrätt till malmfyndigheter i Norrland. Hvad jag deremot ansåg förtjent af uppmärksamhet var, att förhållandena inom Norrbottens län för närvarande äro af den beskaffenhet, att det icke gerna låter tänka sig, att något uppdrifvet bergsbruk der kan

komma till stånd, innan nämnda förhållanden undergått en fördelaktig förändring. Att detta är fallet upplyses af de utaf motionären nu gjorda utredningarne, och jag vågar säga, att om dessa uppgifter kommit Utskottet till handa, och motionären icke nu först lemnat dem, så hade möjligen Utskottet fästat mera afseende vid motionen än hvad det nu gjort. Jag ber nu att få öfvergå till reservationens innehåll, hvilket är följande: "att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke inmutningar i Norrbottens län, i enlighet med nu gällande grufvestadga, tills vidare och intilldess fråga om ny grufvestadga blifvit afgjord, borde förbjudas i annat fall, än då Kongl. Maj:t efter särskild pröfning funnit skäligt sådant tillåta". Således innefattar nämnda framställning icke afsigten att åstadkomma något absolut hinder för inmutningarne i Norrbottens län, utan endast att sådana icke skulle kunna så lätt försiggå, som efter nu gällande grufvestadga låter sig göra; och ett medverkande skäl till framställningen är, att en ny grufvestadga är under arbete. För min del hyser jag icke den fruktan, att en ny grufvestadga icke skall komma till stånd inom den närmaste framtiden, ty jag tror, att förhållandena äro sådana, att denna stadga inom kort måste utfärdas. Då nu detta förslag till stadga, enligt hvad man inhemtat, icke på något sätt afser att förminska tillfällena och rättigheten till inmutningar, utan endast att skärpa bestämmelserna i afseende på arbetsskyldigheten, så kunde det väl vara skäl att sätta en gräns för de jobberier med mutsedlar, som med det nuvarande inmutningssystemet låta sig förena, till dess man förvärfvat sig närmare kännedom om huru den nya stadgan kommer att utfalla. Derföre har jag gått in på reservationen, men icke på motionärens förslag i sin helhet, ty detta förslag afser, att man icke skulle bevilja hvilostånd å redan inmutade malmfält, och detta har jag funnit betänkligt, icke blott i afseende på förhållandena inom Norrbotten, utan äfven i fråga om lagstiftningen i allmänhet. Grufvestadgan är en genom ekonomisk lagstiftning tillkommen lag, som grundlägger vissa förmåner emot iakttagande af vissa föreskrifter. Der nu dessa förmåner och rättigheter blifvit en gång förvärfvade, der bör icke representationen komma emellan och anhålla, att de skola suspenderas för en viss del af landet, ty detta vore både olämpligt och oriktigt, enär, efter min uppfattning, grufvestadgan, om den rätt tillämpas, i och för sig innehåller tillräckligt korrektiv mot missbruk, hvilka dock inom förevarande landsdel måste vara storartade, då, enligt hvad vi hört, öfver 500 mutsedlar med tillkomna hviloständsresolutioner befinnas i endast 8 personers händer. Det åligger likväl vederbörande embetsmyndigheter att tillse, det författningen riktigt tillämpas, och då, såsom upplyst är, de hviloständsresolutioner, som kunna af bergmästare medgifvas, till största delen redan erhållits, så att vederbörande icke utaf bergmästare kunna få ytterligare hvilostånd, utan detta beror på Kommers-kollegii pröfning, så tror jag, att hvarken motionärens framställning eller diskussionen i detta ämne varit alldeles förspild möda, emedan jag hoppas, att den skall tilldraga sig Kommers-kollegii uppmärksamhet, och att Kollegium, med iakttagande af författningens innehåll, icke skall medgifva dessa hvilostånd i andra fall än der giltig anledning dertill förefinnes. Under förutsättning således

att motionärens framställning icke vinner bifall, yrkar jag godkännande af reservationen och tror, att man icke behöfver tillägga ett beslut i denna riktning hvarken prohibitistiska åsigt eller något hat till utlänningen, utan endast den önskan, att en lag, som tillkommit för att befrämja den svenska industrien, icke skall kunna i sin tillämpning begagnas för helt andra syften än dem hvilka legat till grund för lagstiftningen i ämnet, eller uteslutande i ändamål att på ett lättvindigt sätt förskaffa personer tillfälle till oerhörda förtjenster på deras inmutningar, då kommunikationerna blifva bättre och, i följd deraf, allting dyrare uti ifrågasvarande landsdel. Jag tror derföre, att reservationen bör bifallas, hvarom jag således vårdsam anhåller.

Herr P. Staaff: Jag skall bedja att i största korthet få tillkännagifva, det jag för min del anser, att Lag-Utskottets förslag bör bifallas. Jag lägger till grund för denna min åsigt flera af de skäl, som Grefve Sparre här har anfört, och jag ber särskildt att få betona en omständighet, som jag anser vara af ganska stor vikt, nemligen att ett beslut i det syfte, som motionen afser, skulle vara att i ganska betänkelig mån sätta Norrbotten tillbaka, med hänsyn till den utveckling hvaraf detta län utan tvifvel är mäktigt. I öfrigt kan jag icke undgå att finna, att något särskildt undantagsstadgande för detta län icke är af behofvet påkalladt, och icke heller kan jag finna något skäl till att, på sätt Herr Philipsson yrkat, bifalla reservationen, emedan, om en sådan skrifvelse, som deri föreslagits, skulle aflåtas, densamma med lika skäl borde hafva omfattat hela det öfriga Sverige. Man bör också ihågkomma, att en sådan åtgärd, som här blifvit ifrågasatt, skulle på ett ganska betänkligt sätt förlama affärsverksamheten inom bergverksrörelsen och medföra den verkan, att det blefve lättare för redan befintliga bolag att monopolisera de fyndigheter, som nu finnas. Jag vill icke upptaga tiden längre, utan yrkar bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Hedin: Lag-Utskottets ordförande och den bergskunnige ledamot, som för en kort stund sedan yttrade sig från talareplatsen, kommo till samma resultat, att den nuvarande lagstiftningen i ämnet är tillfredsställande, och att följaktligen ingenting borde vidtagas af hvad motionären föreslagit för att stäfja inmutareskojet. Den motivering de använde för att komma till detta resultat var likväl af synnerligen olika beskaffenhet. Den bergskunnige mannen sade någonting vackert om den lagbundna friheten, hvilken han ansåg vara behörigen tillgodosedd genom den nuvarande lagstiftningen. Den lagkunnige ordföranden i Utskottet deremot betecknade på ett helt annat sätt samma lagstiftning, då han framböll, att den så lätt kunde kringgås, hvilket förhållande han tyckte vilja prisa såsom ett resultat af, såsom orden föllo, det menliga snillet och ett bevis på dess fyndighet, en argumentation som dock, inom parentes sagdt, föreföll mig ganska besynnerlig från hans sida. Så vidt jag vet, plägar man nemligen gifva *andra* namn än snillet åt dem, som hafva för sed att kringgå landets lagar. Emellertid synes det mig eget, att man från så motsatta utgångspunkter kunnat ernå detta samma resultat, att den nuvarande lagstiftningen ej bör rubbas. Den bergs-

kunnige ledamoten hade på den omständigheten, att uti det af motionären upplästa telegram förekommo endast svenska namn, grundat den uppfattningen, att här icke vore någon fara för utländskt intrång. Om den ärade ledamoten velat göra sig det besväret att något närmare taga kännedom om personalförhållandena inom Norrbotten, kunde han säkerligen af ganska många personer hafva fått den alldeles tillförlitliga underrettelsen, att flertalet inmutningar derstädes äro gjorda för att försäljas till engelsmän, och han skulle hafva fått detaljerade upplysningar om redan inledda underhandlingar, hvilkas lokal är London. Han frågade vidare, hvad man ville begagna för ett sätt för att förbehålla åt svenske män och bolag begagnandet af Norrbottens mineralrikedomar? Detta sätt är ju angifvet i motionen, nemligen Kongl. Maj:ts pröfning af inmutningsansökningar, så att dessa icke handlost bewiljas åt hvem som helst, utan endast åt sådana personer eller bolag, som erbjuda någon garanti för att fyndigheten skall till landets nytta bearbetas. I afseende på de utaf ordföranden i Lag-Utskottet hållna loftal öfver utlänningarne och det gagn de göra landet, skall jag be att få erinra Kammaren om något, som icke borde vara glömdt, men hvaraf minnet torde böra uppfriskas. Det är icke tio månader förflutna, sedan Riksdagen till Kongl. Maj:t aflät en skrifvelse om förändringar i de vid meddelande af tillåtelse för utlänning att här i riket förvärfva och besitta fast egendom, eller idka bergsbruk m. m. hittills följda grundsatser. Denna skrifvelse innehåller icke ett sådant loftal öfver utlänningarnes förtjenster om vårt lands utveckling, som det vi hafva hört från ordföranden i Lag-Utskottet. Denna skrifvelse tillkom efter ganska allvarsamma förhandlingar dels inom af båda Kamrarne tillsatta Tillfälliga Utskott, dels inom så väl Första Kammaren som denna Kammare, och jag vågar tro, att det var efter det noggrannaste öfvervägande, som Riksdagen förenade sig om denna hemställan till Kongl. Maj:t, i hvilken med patriotiskt bekymmer och ifver talas om landets öfversvämmande af utlänningar såsom en fara för landet, som behöfde motas. Frågan framställes i skrifvelsen såsom en af "sambällets lifsfrågor", och denna Kammare lär väl visa den konsekvensen att icke genom beslutet i det ämne, som nu föreligger, draga ett bredt streck öfver Riksdagens beslut för 10 månader sedan. Då denna konsekvens förutsätter, att man lemnar bifall till antingen motionärens eller åtminstone reservanternes förslag, anhåller jag att ettdera af dessa måtte af Kammaren antagas.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de meningar, som derunder blifvit framställda, gäfvo af Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på det af Herr Gumælius under öfverläggningen gjorda yrkande, dels ock slutligen på bifall till det förslag, som innefattades i den af Herrar Philipsson, Sven Nilsson m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservation. Herr Talmannen förklarade sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad; men blef då votering begärd, i anledning hvaraf, och sedan till kontraproposition antagits bifall till reservanternes förslag, en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 16,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinuer nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit, att Riksdagen skall i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke inmutningar i Norrbottens län, i enlighet med nu gällande grufvestadga, tills vidare och intill dess fråga om ny grufvestadga blifvit afgjord, borde förbjudas i annat fall, än då Kongl. Maj:t, efter särskild pröfning, funnit skäligen sådant tillåta.“

Omröstningen företogs i vanlig ordning samt utföll med 53 ja mot 63 nej; hvadan Kammaren fattat beslut enligt nej-propositionen.

§ 6.

Föredrogos och biföllos, hvart efter annat, följande af Stats-Utskottet afgifna utlåtanden:

N:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från militiebostället N:is 15 och 17 Eslöf under Skånska husarregementet;

N:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från f. d. kvartermästarebostället vid Elfsborgs regemente Germundared N:o 1; samt

N:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från regementsskrifvarebostället vid Första lifgrenadierregementet Björkö.

§ 7.

Förekom dernäst till afgörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 48, i fråga om beviljande af anslag till fortsättande af statens jernvägsbyggnader.

Efter föredragning af *1:sta punkten* anförde:

Herr Jöns Rundbäck: Jag har reserverat mig mot Utskottets förslag i den föredragna punkten och ber att med några ord få angifva skälen dertill; men på det att man ej må hafva anledning att onödigtvis förlänga debatten, så vill jag på förhand tillkännagifva, att jag icke reserverat mig på den grund, att anläggningskostnaderna för norra och östra stambanorna enligt senast vidtagna beräkningar komma att med

4,300,000 R:dr överskrida det ursprungliga kostnadsförslaget. Jag har nemligen funnit, att förändrade tidsomständigheter hafva betingat denna prisstegring, hvarföre jag och häremot icke finner någon anmärkning att framställa, lika litet som jag egentligen har något att invända deremot, att Jernvägsbyggnadsstyrelsen å sin sida vill bygga fort och hastigt och på grund deraf få så mycket penningar om möjligt till sin disposition. Ser jag åter saken från Riksdagens synpunkt, så förefaller det mig mycket besynnerligt att, sedan man en gång uppgjort en bestämd byggnadsplan och derefter flera riksdagar å rad varit ense om att denna plan bör följas, samt att för densammas fullbordande erforderliga anslagssummor under vissa års lopp skulle utgå, man nu helt tvärt vill besluta sig för att ofvannämnda banor skola blifva färdiga under eller före år 1875. För min del har jag alltid ansett, att man borde fasthålla vid den byggnadsplan, hvarom man en gång blifvit öfverens; till min stora öfverraskning finner jag emellertid, att man numera det ena året efter det andra söker förrycka denna arbetsplan och komma Riksdagen att i denna sak förändra sitt föregående beslut. Sålunda rubbades redan i fjor något litet denna plan, enär man då beslöt att använda vissa medel för år 1874, men hvilka i sjelfva verket redan till största delen användes under år 1873. Nu begäres icke blott medel att fylla den uppkomna bristen för år 1874 utan äfven ytterligare dryga anslag både för innevarande och nästkommande år. Nu kan det möjligen inträffa, att, derest de för i år och nästa år begärda anslagen beviljas, man redan under innevarande år äfven kommer att anticipera på byggnadsanslaget för nästkommande år, och det är emot en sådan rubbning i sjelfva arbetsplanen som jag velat nedlägga min protest. Kongl. Maj:st har i sin proposition tydligen ådagalagt, att för att de ifrågavarande stambanorna skola kunna blifva färdigbyggda under år 1875 erfordras utöfver det ursprungliga kostnadsförslaget en ytterligare summa af 3,600,000 R:dr, hvilket sistnämnda belopp dock på grund af stegrade pris å arbete och materiel ytterligare torde få höjas till 4,300,000 R:dr. Jag är för min del beredvillig att ställa äfven detta sistnämnda belopp till Jernvägsstyrelsens förfogande, på det att ej den uppgjorda planen måtte behöfva rubbas till följd af omständigheter, öfver hvilka byggnadsstyrelsen icke kunnat utöfva något inflytande. Deremot kan jag icke förstå hvarföre vi skulle behöfva anslå större belopp än hvad som verkligen erfordras, då det nu endast för innevarande år begärdes en summa af 13,250,000 R:dr, fastän man förut kalkylerat att arbetet skulle kunna fullbordas, om man årligen på detsamma använde endast 6 å 7,000,000 R:dr. Nu deremot finner man att utöfver redan beviljade 4,600,000 R:dr för år 1874 ytterligare äskas 6,400,000 R:dr, hvartill komma 3,000,000 R:dr för norra stambanan och 1,500,000 R:dr å vägsträckan Sköfde—Carlsborg. Så varm vän jag än är af jernvägar, derest byggandet af desamma verkställes i lugn och utan öfverilning, så fruktas jag nu, att man nästan vill alltför mycket fortskynda detta arbete; och jag vet verkligen icke hvarföre man just nu skall äflas att slita sönder den förut uppgjorda planen och forcera arbetet under en tid, då allmän prisstegring inträdt och många enskilda jernvägar äro under anläggning.

Man säger, att det skulle vara särdeles väl, om östra stambanan hunne blifva färdig redan instundande sommar eller i höst. Jag bestri-der icke detta, men jag hemställer dock, hvilken fara eller skada egentligen kan ligga deruti, om herrar skåningar och östgötar skulle få vänta sex månader eller på sin höjd ett år ännu, innan denna bana blefve färdig. De hafva ju i alla fall en utfartsväg för sig öppen via Jönköping — Stockholm, likasom ock å östra stambanan numera endast återstår en vägsträcka af på sin höjd ett par mil mellan Boxholm och Nässjö, sedan, såsom bekant, banan nyligen blifvit färdig mellan Mjölby—Boxholm. Sålunda tror jag, att denna omständighet i och för sig icke är af någon stor betydelse; och för den händelse man verkligen skulle inbilla sig, att det skulle medföra en så ofantligt stor vinst, derest nyssnämnda vägsträckning Boxholm—Nässjö redan i år hunne upplåtas för trafik, så får jag hänvisa till ett i detta hänseende afgifvet komitébetänkande, hvaraf framgår att någon synnerligen stor vinst icke är att påräkna för trafiken emellan nyssnämnda ställen, enär den rörelse som skulle kunna bedrivas norrut eller söderut utefter östra stambanan minskar trafiken lika mycket å södra stambanan emellan Nässjö och Falköping.

Då jag sålunda för min del, såsom redan nämnt är, icke vill, att Riksdag och Regering är ifrån år skola ändra den byggnadsplan som de gemensamt hafva beslutat, så har jag tagit mig friheten att, jemte ett par andra reservanter yrka, att Kongl. Maj:ts nådiga proposition måtte på det sätt bifallas, "att för fortsättning af arbetena å norra och östra stambanorna under innevarande år måtte, utöfver redan anvisade 4,600,000 R:dr, anvisas en summa af 4,300,000 R:dr samt för samma banas fullbordande under år 1875 måtte anvisas 3,600,000 kronor." Derest nu detta mitt förslag bifalles, komme vi sålunda att för innevarande år bygga för närmare 9,000,000 R:dr, hvartill, såsom förut är nämnt, ytterligare komma anslagen till särskilda banor 2,000,000 R:dr, till Jemtlands-banan 200,000 R:dr och till Sköfde—Carlsborgs-banan 50,000 R:dr. Härigenom uppkommer eu slutsumma för innevarande år af omkring $11\frac{1}{4}$ millioner. Jag hemställer, om icke detta må anses som en nog vacker ansats mot hvad vi någonsin förut tänkt oss komma att använda på jernvägsbyggnaden under ett enda år. Jag vill icke vidare upptaga Kammarens tid; det beror nu på Kammaren att antingen godkänna mitt förslag eller Kongl. Maj:ts af Stats-Utskottet tillstyrkta framställning; i senare fallet får jag naturligtvis finna mig i Kammarens beslut, ehuru jag reserverar mig mot detta sätt att antecipera på efterföljande års anslag.

Jag yrkar bifall till den reservation jag nyss uppläst.

Chefen för Kongl. Civil-departementet, Herr Statsrådet Bergström: Utan tvifvel är det bäst, om en på förhand uppgjord plan för jernvägars byggande kan följas; men anledningen hvarföre den plan, enligt hvilka både norra och östra stambanorna skulle samtidigt fullbordas under år 1875, icke i allo kan följas är den, att de beräknade kostnaderna för begge banornas byggande, till följd af förändrade tidsförhållanden, blifvit mycket större än hvad som från början varit afsedt. Detta förhållande var klart för Regeringen och Jernvägsbyggnadsstyrelsen redan år 1872; men att verkställa någon förändring

i kostnadsförslaget var icke lämpligt före den riksdag, som närmast föregick det år, då dessa stambanors byggande enligt den fastställda planen borde fullbordas, eller 1874 års riksdag. Vid sådant förhållande är det en naturlig sak, såsom äfven uttryckligen blifvit uttaladt i bilagan till Kongl. Maj:ts proposition, att, "om efter det kostnaderna för ett arbete, afsedt att under flera år fortgå och å viss tid afslutas, blifvit med all möjlig noggrannhet beräknade, samma kostnader sedermera till följd af inträffade prisstegringar befinna sig otillräckliga, det icke med fästadt afseende och iakttagande af den fastställda tiden för arbetets afslutande är likgiltigt, i hvilket stadium af arbetet det belopp, som för fyllande af uppkommen brist erfordras, kommer samma arbete till godo". Nu är det visserligen så, att bristen uti det ursprungligen beräknade kostnadsförslaget uppgår till mer än 4,300,000 R:dr. Jag har sannerligen icke varit blind för den konstitutionela betänkligheten uti att anordna ett så stort förskott som 3,000,000 R:dr; men det fanns icke för mig att välja mellan flera alternativ än att antingen vidtaga nyssnämnda anordning eller ock utsätta oss för möjligheten af att icke inom bestämd tid få dessa stambanor färdigbyggda, och detta senare alternativ ansåg jag allt för vådligt att vedervåga. Många beräkningar äro uppgjorda, hvilka stödja sig derpå, att den af de begge statsmakterna en gång fastställda planen skulle komma att noga följas. Dessa beräkningar skulle i väsendtlig mån blifva gäckade, derest denna plan icke realiserades. Nu framgår vidare, efter hvad af byggnadsstyrelsen blifvit utredt, att på grund af ett Kongl. bref en anhållan från Gefleborgs läns landsting angående ett raskare byggande af den norra stambanan blifvit lemnad utan afseende. Genom denna utredning är ådagalagdt, att fullbordandet af den östra stambanan redan under innevarande år är ett nädvändigt vilkor för att den norra stambanan skulle kunna blifva färdig till utsatt tid år 1875. För att sådant skall låta sig verkställa är det nemligen nödvändigt att under nästkommande år kunna använda alla disponibla arbetskrafter och materiel på den norra banan. Skilnaden mellan reservanternes och Utskottets förslag är icke så stor som den i förstone synes. Utskottet tillstyrker nemligen, att redan för i år måtte anvisas 2,100,000 R:dr mera än den summa reservanterne anse vara nödig under samma tid; hvaremot desse senare yrka att för nästkommande år 1875 måtte anvisas 2,100,000 R:dr mer än som enligt Kongl. Maj:ts och Utskottets förslag aktats nödigt. Anslagssummorna för de båda åren tillsammans äro sålunda lika stora enligt begge förslagen. Jag får fästa Kammarrens uppmärksamhet derpå, att, strängt taget skilnaden mellan dessa begge förslag i det hela inskränker sig till en tidskilnad af ett par dagar i och för lyftningen af dessa medel. Enligt reservanternes förslag kan nemligen det nyssnämnda beloppet 2,100,000 R:dr icke utbetalas den 31 December innevarande år, men väl den 2 Januari nästkommande år. Det är sålunda icke skäl att mycket hålla på denna oväsentliga skilnad. Genom bifall till reservanternes förslag vedervågas östra stambanans fullbordande under innevarande år; hvartill kommer att, om än den norra banans färdigbyggande under år 1875 icke helt och hållet omöjliggöres, densamma dock ej kan hinna fullbordas förr än inemot de sista dagarne af nästa år.

Bifalles åter Kongl. Maj:ts proposition, så blir östra stambanan fär-

dig redan under instundande sommar och den norra banan så tidigt nästa år, nemligen de första dagarne af Juli månad, att man å den sistnämnda kan beräkna trafikinkomster för senare halfåret 1875. Utan att nu uppgöra några vidlyftiga och detaljerade beräkningar, vågar jag antaga, att norra stambanans öppnande för trafik redan den 1 Juli 1875 skall för det året medföra en bruttoinkomst af 500,000 R:dr. Räkna jag nettovinsten häraf till hälften, så kommer alltså statens vinst genom denna anordning att uppgå till 250,000 R:dr. Jag har äfven i min hand en annan mera detaljerad beräkning, med hvars uppläsning jag ej vill besvära Kammaren, men hvaraf framgår att, derest Kongl. Maj:ts förslag bifalles, statens vinst kommer att uppgå till 438,760 R:dr mer än om reservanternes förslag godkännes.

Jag tror att dessa skäl äro af den beskaffenhet, att man noga bör tänka på dem, och jag ber därför reservanterne att icke för hårdt hålla på sitt förslag utan låta det falla. Jag hemställer om bifall till Kongl. Maj:ts proposition och Stats-Utskottets i öfverensstämmelse dermed gjorda hemställan.

Den skriftliga uppfattningen af detta mitt yttrande kommer icke att af mig justeras.

Häruti instämde Herr *Johan Eriksson*.

Herr Liss Olof Larsson: Då jag, såsom af betänkandet synes, jemte Herr Jöns Rundbäck och en annan ledamot af Stats-Utskottet reserverat mig mot Utskottets hemställan i nu föredragna punkten, så anser jag mig jemväl böra yttra några ord i frågan. Det är visserligen ledsamt att denna gång nödgas uppträda mot Herr Civilministern, synnerligast då man tillhör de norra orterna, hvilka hafva Herr Civilministern att tacka för ganska mycket; men då det här gäller en stor principfråga, måste man låta alla sådana betänkligheter vika och endast hålla sig till saken.

Till försvar för den i reservationen uttryckta åsigt kan jag emellertid icke anföra något bättre skäl än hvad som innehålles i såväl Kongl. Maj:ts proposition i frågan som Utskottets utlåtande. Både Kongl. Maj:t och Utskottet hafva nemligen här, efter mitt förmenande, visat huru alldeles nödvändigt det är, att en bestämd plan icke blott uppgöres och fastställes utan jemväl följes i fråga om jernvägsbyggnader, i hvilket afseende jag tillåter mig åberopa följande, i fråga om banan från Storvik till riksgränsen mot Norge af Utskottet anförda ord: "Detta förhållande syntes dock icke böra lägga hinder i vägen för att bestämma, inom hvilken tid fortsättning af norra stambanan från Storvik till riksgränsen kan påräknas blifva fullbordad, och i hvilken utsträckning arbetena derå årligen komma att bedrivas. Meddelandet af sådan bestämmelse vore af största vikt icke allenast för sjelfva jernvägsarbetena och deras jemna bedrivande, utan äfven för industrien inom de delar af landet, som ifrågavarande stambana komme att genomlöpa, samt särskildt för den inhemska, numera ganska betydligt utvecklade industrien för tillverkning af jernvägsmateriel. Härtill komme ock att, om sådan bestämmelse meddelades, Styrelsen öfver statens jernvägsbyggnader kunde blifva satt i tillfälle att afsluta kontrakt om alla till ifrågavarande stambana erforderliga materialier

materialier i större partier, hvarigenom sannolikt billigare pris skulle kunna betingas, än det blefve möjligt, derest jernvägens byggnad bedrefves utan någon med hänsyn till tiden för dess fullbordan bestämd plan och beroende af anslag, som ett föregående år beviljats.“ Här påpekas, såsom nämndt är, nödvändigheten af att fastställa en bestämd plan för jernvägsbyggnader. Utskottet har också accepterat denna åsigt i fråga om jernvägarne norrut. Så vidt jag kan förstå, bör också en sådan fastställd plan följas, men i samma utlåtande säga både Regeringen och Utskottet, att vi skola kasta öfver ända en byggnadsplan, som både Regering och Riksdag förut godkänt. Konseqvensen häri är ganska svår att förstå; åtminstone kan jag det icke. Såsom skäl för sistnämnda förfarande har man anført, att prisen å för jernvägsbyggnader erforderlig materiel och dagsverken högst betydligt stegrats efter år 1871, då planen för byggandet uppgjordes, och att jernvägarne i följd häraf blifva dyrare än förut var beräknadt. Detta förhållande känna vi alla; men jag kan icke förstå, att man deraf kan hemta anledning att ytterligare påskynda banornas fullbordande, hvarför hela Utskottets motivering synes tala; snarare borde väl häri ligga ett skäl för att utsträcka byggnadstiden ett eller annat år. Vidare synes af utlåtandet, att banan från Storvik till riksgränsen mot Norge beräknats till en början att blifva färdig på 6 år; men att, efter som den nu i följd af förut nämnda omständigheter måste blifva dyrare, den föreslagits att fullbordas på 2 eller 3 år. Ätven detta förefaller mig underligt, ty jag hade annars trott, att dessa skäl borde hafva föranledt framställandet af förslag, att utsträcka byggnadstiden ett par år utöfver hvad förut varit beräknadt; men icke att man skulle bygga fortare än man en gång beslutat sig för. Huruvida det varit riktigt, att, såsom är skett, lemna regeringen medel i förskott till ifrågavarande banor, vill jag icke yttra mig om, helst man, såsom Herr Civilministern yttrat, icke haft mera än två alternativer att välja på, antingen att lemna förskottsmedel, eller också riskera att icke få banorna färdiga på bestämd tid; men hvarifrån man hemtat anledning till att, oaktadt nödiga medel fattades, bygga ena banan färdig ett år tidigare än ursprungliga planen afsåg, det kan jag icke förstå. Herr Civilministern sade vidare, att, om den norra banan blefve färdig till den 1 Juli 1875, så skulle man för återstående halfåret deraf erhålla en bruttoinkomst af 500,000 R.dr. Det är visserligen godt och väl; men intressant skulle det vara att få höra, huru stor inkomst för samma tid man skulle kunna erhålla å östra banan. Skall sådant skäl vara talande för färdigbyggande af norra banan, så bör det väl också få gälla i afseende på den östra. Mycket mera vore hiärom att säga; men jag vill inskränka mig till hvad jag redan yttrat samt yrka, att Kammarne med afslag å Utskottets hemställan bifaller den vid denna punkt afgifna reservationen.

Herr Nils Petersson: Det finnes visserligen flera skäl, som tala för bifall till Utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan, hvaribland må nämnas den goda tillgången på penningar för närvarande samt den stora fördelen af att få dessa banor färdiga så tidigt som möjligt; hvarförutom Herr Civilministern nyss yttrat, att staten, om banorna blifva

färdigbyggda redan nästa år, i följd deraf skulle erhålla en ökad inkomst med 500,000 R:dr; men oaktadt allt detta hyser jag likväl betänkligheter vid att bifalla punkten. Jag anser nemligen för min del, att här finnas jemväl andra skäl och intressen, som vid frågans afgörande måste tagas i betraktande. Hålla vi oss icke inom vissa gränser med våra jernvägsarbeten, utan alltmera påskynda dem, så kommer arbetsfolket att allt för mycket dragas från näringarne, hvilka deraf komma att i betydlig grad nedtryckas, ty jernvägsarbetena betalas ganska högt och bestämman priset på arbetskrafterna så högt, att näringarne icke förmå betala sådant pris. Skola vi hafva nytta af våra jernvägar, så måste de gå i samband med näringarne eller med andra ord fullbordas endast i den mån arbetskrafter dertill finnas utan förfång för näringarne. Ett ytterligare skäl till att icke allt för mycket forcera jernvägsbyggandet, synes mig ligga deruti, att den gren af vår industri, som är afsedd för tillverkning af jernvägsmateriel, ännu icke blifvit så utvecklad, att den kan fylla våra behof af sådan materiel, hvilken ännu till betydlig del måste hentas från utlandet, men, i fall vi byggde något saktare, skulle kunna tillverkas inom landet. Dessa skäl hafva bestämt mig för att biträda reservanternas förslag; och jag tror för visso, att, äfven om vi skulle förlora några hundra tusen riksdaler i trafikinkomster derigenom, att banorna blifva färdiga några år senare, vi skola hafva tillräcklig ersättning härför uti jernvigten i arbetskrafterna mellan jernvägsarbetena och näringarne. Genom de sålunda stegrade arbetsprisen förtjenar arbetaren visserligen mycket penningar; men han har icke mera för det; han super upp och slarftar bort förtjensten; och när arbetet är slut äro jemväl de derpå förtjenade penningarne försvunna.

Såsom jag förut nämnt, yrkar jag bifall till reservanternes förslag.

Herr Törneblad: Jag vill endast, med anledning af den siste talarens yttrande, anmärka, att, om det är sant, att näringarne i landet lida deraf, att arbetskrafterna dragas från dem till jernvägsarbetena, på hvilken frågas bedömande jag ej vill inlåta mig, så är det i alla händelser sannt, att näringarne lida derigenom, att våra kommunikationer icke blifva nog hastigt fullbordade. Jag tror nemligen, att de orter, hvilka vänta på jernvägar, hafva ganska väsendtliga olägenheter af de nuvarande kostsamma transportererna af sina alster; och det är alldeles gifvet, att transportkostnaderna skola blifva betydligt mindre, då de skilda jernvägarne blifvit med hvarandra sammanknutna. På grund häraf yrkar jag bifall till hvad Utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr Carl Anders Larsson: Jag trodde verkligen, att jernvägsstriderna nu skulle vara slutade, då vi fått tillräckligt med penningar att bygga med. Här är ju dessutom fråga om att bevilja ett anslag för att få en stambana färdigbyggd, hvaraf en högst ringa del återstår att bygga; och jag hemställer då, om Kammaren eller Riksdagen skulle vilja genom vägrande af detta anslag göra sig skyldige till en sådan misshushållning, som att låta denna ringa del förblifva ofullbordad, och derigenom förhindra, att denna bana, som kostat staten så mycket, må kunna i sin

helhet trafikeras. Jag ber derjemte att få erinra herrarne derom, att det icke gäller ensamt Östergötland, utan att det jernväl finnes många andra provinser, som af denna bana beröras i lika hög grad.

Då, såsom jag nyss nämnt, den största misshushållning skulle ligga i ett bifall till reservanternas förslag, så tror jag icke, att Kammarén fattar ett sådant beslut, utan i stället biträder Utskottets förslag, till hvilket jag för min del yrkar bifall.

Herr Jöns Rundbäck: Jag skulle icke hafva vidare besvärat Kammarén med något yttrande i denna fråga, om icke den siste ärade talaren påstått, att vi nu åter igen fått jernvägsstrider. Men hvem har framkallat dem? Icke är det jag. Den, som vill, att en förut uppgjord och fastställd byggnadsplan icke skall följas, utan vill rubba den, framkallar dessa strider. Jag för min del fritager mig från alla beskyllningar derför; ty jag står i denna fråga på en fast och säker ståndpunkt: Riksdagens förut fattade beslut och icke på någonting annat. Vill Herr Carl Anders Larsson gå ifrån denna plan, så må det vara hans ensak; jag åtminstone vill det icke. Jag, eller rättare, vi reservanter, hafva deremot varit så noggranna, att vi föreslagit beviljande af just samma belopp, som verkligen skulle fattas i kostnaden, för att den en gång fastställda planen icke skulle behöfva rubbas.

Hvad beträffar den omtalade lyftningen af de medel, som nu komma att beviljas, så är det en väsendtlig skillnad, om de komma att lyftas den sista December detta år eller den 2 Januari nästa år; men efter all anledning lära de väl komma att lyftas så snart som möjligt.

För öfrigt öfverlåter jag gerna åt Kammarén att bifalla Utskottets förslag; och jag tror, att så kommer att ske. Jag har endast haft för afsigt att till protokollet uttrycka min särskilda mening.

Herr Leijer: Jag skall icke besvära Kammarén med många ord i frågan, utan vill endast bemöta ett yttrande, som den siste ärade talaren fällde, då han första gången hade ordet, och hvarom jag genom hans nya uppträdande påmindes. Han förklarade då, att han ansåg, det Utskottets förslag vore afsedt att främja endast de södra orternas intressen; och han tyckte derjemte, att dessa orter gerna kunde vänta på jernvägens fullbordande ännu ett eller annat år, så mycket hellre som dessa orter dessutom egde til stor del andra kommunikationer och det endast vore de, hvilka bodde närmast den ofullbordade delen, som skulle lida deraf, att banan icke fullbordades. Denna tankegång kan jag icke gilla. Jag har alltid försökt och försöker äfven nu, att se på, hvad för staten är gagneligt och nyttigt och icke på några lokala intressen. På denna grund och då det är för staten viktigt, att den, så snart som möjligt, får draga ränta på sina på dessa banor nedlagda kapital, hvilket endast kan ske derigenom, att banorna fullbordas, vill jag yrka bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad. Herr Talmannen gaf propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick som

ock på bifall till det förslag, som Herrar Liss Olof Larsson, Jöns Rundbäck och Sven Andreasson framställt i deras rörande denna punkt afgifna, vid utlåtandet fogade reservation; och blef den förra propositionen besvarad med öfvervägande ja, hvadan Utskottets hemställen bifallits.

I anseende till den långt framskridna tiden uppsköts den vidare föredragningen af detta utlåtande till eftermiddagens sammanträde.

§ 8.

Enligt ingången underrättelse hade riksdagsmannen för städerna Södertelge, Norrtelje, Waxholm, Öregrund, Östhammar och Sigtuna, Häradshöfdingen i Mellersta Roslags domsaga, R. N. O. *Fredrik Georg Isberg* i går afidit här i hufvudstaden. I sammanhang med delgifvandet af detta dödsfall hemställde Herr Talmannen och beslöt Kammaren att till Kongl. Maj:t, jemlikt 28 § Riksdags-ordningen, ingå med underdänig anmälan om den sålunda yppade riksdagsmanaledigheten.

Kammarens ledamöter åtskildes nu klockan $3\frac{1}{4}$ 3 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 7 e. m.

§ 9.

I anseende till hinder för Herr Talmannen ledde Herr vice Talmannen under fortsättningen af detta sammanträde Kammarens förhandlingar.

§ 10.

Vid nu fortsatt behandling af Stats-Utskottets utlåtande N:o 48 blefvo *2:dra—4:de punkterna* i nämnda utlåtande af Kammaren bifallna.

§ 11.

Föredrogs Stats-Utskottets memorial N:o 49, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af samma Utskotts utlåtande N:o 22, angående beräkningen af statsverkets inkomster; och blef dervid den i 1:sta punkten föreslagna voteringspropositionen af Kammaren godkänd samt 2:dra punkten lagd till handlingarne.

§ 12.

Skedde dernäst föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 50, i anledning af Riksdagens år 1873 församlade revisorerers berättelse an-

gående granskning af statsverkets samt andra utaf allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1871.

§§ 1--4.

Utskottets hemställanden biföllos.

§ 5.

I anledning af hvad Utskottet i denna § föreslagit, yttrade:

Herr Rubenson: Herr Talman, mine Herrar! Det kan icke falla mig in att bestrida, att ju möjligen det förslag, som här blifvit af Stats-Utskottet framlagd, har rätt mycket för sig och att åtskilliga fördelar skulle kunna vinnas för Stockholms stads innevånare, om den ifrågavarande anordningen sattes i verket. Jag skall äfven med nöje erkänna den ömhet mot hufvudstadens innevånare, som röjer sig i detta Stats-Utskottets utlåtande. Men oaktadt dessa båda medgifvanden, vill jag för min del afstyrka bifall till förslaget, och jag gör detta hufvudsakligen af två skäl. Först och främst anser jag nemligen mindre lämpligt, att Riksdagen, så att säga, lägger sig mellan barken och trädet. Är det nuvarande uppbördssättet af beskaffenhet att medföra olägenhet för stadens innevånare, så lär det väl vara stadens vederbörande kommunala myndighet, d. v. s. stadsfullmäktige, som böra tillse, huru samma olägenhet skall kunna afhjelpas. Och jag skulle vilja tillägga, att det är denna kommunala myndighets rättighet att så förfara, oberoende af alla öfriga myndigheters inblandning. Staten har ur denna synpunkt, nemligen beträffande hufvudstadens innevånares bekvämlighet, ingenting med saken att skaffa. Här Kongl. Maj:t och Riksdagen en gång öfverlätit på kommunen beslutanderätten i dess allmänna angelägenheter, så synes konsqvensen fordra, att den kommunala myndigheten får inom det anvisade området röra sig fullkomligt fritt, utan alla fingervisningar från statsmakternas sida.

Betraktar man vidare saken från statens synpunkt, så kan jag icke se det aldri ringaste skäl, hvarföre man skulle göra en sådan framställning, som Stats-Utskottet här föreslagit. Det stadgande, som här är fråga om att ändra, återfinnes, som bekant, i 1812 års uppbördsreglemente för Stockholms stad. Historien om tillkomsten af detta stadgande är följande. I början af detta århundrade inträffade, att åtskilliga kronouppbördskommissarier kommo på balans, och att hela uppbördsverket befann sig i lägervall. Man vidtog då en undersökning, för att tillse huru detta missförhållande skulle kunna afhjelpas; och frukten af denna undersökning blef det ifrågavarande uppbördsreglementet, deri intogs, bland annat, det stadgande, att kronoutskylderna i Stockholm, då de uppgingo till ett visst belopp, skulle af de skattdragande insättas i Riksbanken i stället för att, såsom derförinnan skett, afemnas till kronouppbördskommissarierna. Jag kan också icke tänka mig någon bättre kontroll för staten i afseende på dessa utskylder, än att desamma blifva

af de skattskyldige direkt öfverlemnade till ett statens verk Och mine Herrar! det är inga småsummor, det här är fråga om. Kronoutskylderna för Stockholms stad uppgingo för år 1872 till icke mindre än i jemnt tal 530,000 R:dr. Under sådana förhållanden finner jag, att statsmakterna och specielt Riksdagen böra besinna sig, innan de afskaffa ett uppbörds-sätt, mot hvilket från statens synpunkt icke kan vara något att anmärka. Det är egentligen till följd af det förmenta besvär, som de skattdragande måste med bibehållande af det närvarande uppbördssättet underkasta sig, som Stats-Utskottet framlagt detta förslag; men jag tror mig hafva visat att denna omständighet icke utgör ett fullgiltigt skäl för Riksdagen att aflåta den ifrågavarande skrifvelsen.

Ett ytterligare skäl till stöd för det förevarande förslaget har dock blifvit anfördt, ej af Stats-Utskottet, men i statsrevisionens berättelse, nemligen att det närvarande uppbördssättet medförde alltför mycket arbete för Riksbanken. Detta är visserligen ett skäl ur statens synpunkt, som kan förtjena att tagas i betraktande; men det motsatta skälet, nemligen tryggheten för staten, att uppbörden blir ordentligt redovisad och att staten följaktligen ej behöfver underkasta sig risken att uppbördsmannen kommer på balans, är så öfvervägande, att det sist anförda skälet icke tynger mycket i vågskålen. Och för öfrigt är detta sista skäl temligen betydelselöst; ty förutsatt den nu föreslagna anordningen vidtoges, så skulle ändock utskylderna fortfarande öfverlemnas till Riksbanken, visserligen icke omedelbart af de skattskyldige, utan medelbart genom krono-uppbördskommissarierna. Hela skilnaden i Riksbankens arbete blefve då den, att med det föreslagna uppbördssättet medlen inflöte i större poster och att ett färre antal bevis eller qvittenser komme att utfärdas; men summorna och antalet sedlar att uppräknas, blefve i båda fallen enahanda.

Nu säger Utskottet, att den föreslagna anordningen är lätt verkställd; det fordras blott att Stockholms stad anskaffar en lämplig lokal för uppbördsverket. Äfven om så vore, så är frågan om en lämplig lokals anskaffande icke så lätt löst; ty en sådan lokal måste vara centralt belägen och i öfrigt ändamålsenlig, och Riksdagen torde af egen erfarenhet känna till, att det här i Stockholm icke är så lätt att erhålla centralt belägna lokaler. Men vidare är det alldeles nödvändigt och har jemväl i Stats-Utskottets utlåtande blifvit förutsatt, att, om den anordning, som nu blifvit begärd, skulle införas, så måste en helt annan kontroll på uppbördsmännen inrättas, än som för närvarande eger rum. Denna nya kontroll kan icke gerna ske på annat sätt, än att hvarje uppbördskommissarie finge sin särskilda uppbördskontrollant. Kommissariernas antal är för närvarande sju. Följaktligen kunde den föreslagna anordningen icke genomföras, med mindre än att staden af egna medel inrättade och aflönade sju kontrollanter. Stockholms stad skulle alltså få vidkännas ökade utgifter, icke blott för anskaffande af ny lokal, utan äfven för aflönande af ett större antal tjänstemän i uppbördsverket, än som för närvarande är erforderligt. Då nu staden hitills icke arsett det närvarande uppbördssättet vara förenadt med så stora olägenheter, att dess skattdragande innevånarne borde vidkännas de icke obetydliga uppostringar, som erfordras för åstadkommande af en annan anordning,

så hemställer jag äfven på detta skäl om afslag å den föredragna punkten.

Herr *Lundström* förenade sig med Herr *Rubenson*.

Herr O. B. Olsson: Herr Talman! Mine Herrar! Det är mycket smickrande för Stats-Utskottet att få från den siste ärade talaren emotaga tacksamhetsbetygelser för den ömhet Utskottet genom sitt förslag visat Stockholms stad och befolkning. Det är sällan detta Utskott får höra dylika uttryck af gillande uttalas; man är tvärtom der mera van att få höra motsatsen.

Den ärade talaren nämnde, att Stockholms stadsfullmäktige skulle ega allena beslutande-rätt öfver kronouppbördens anordnande inom hufvudstaden. En sådan åsigt kan jag för min del icke gilla. Skulle stadsfullmäktige ega en sådan myndighet öfver uppbördsväsendet inom hufvudstaden, så borde deraf följa, att landstingen skulle inom de respektive länen ega en liknande befogenhet, alldenstund dessa kommunal-myndigheter äro att närmast jemföra med stadsfullmäktige. Hvar och en vet emellertid, att landstingen icke hafva en sådan myndighet; och jag tror derföre, att herrar stadsfullmäktige i Stockholms stad lika litet skola kunna tillerkänna sig densamma.

Samme talare yttrade äfven, att det nuvarande uppbördssättet vore särdeles betryggande och att den uppbörd man ämnade låta direkt öfverlemnas till kommissarierna icke utgjorde små summor, utan uppgick ända till 530,000 R:dr. Han ville häri se en fara för uppbördens säkra gång. Men, mine Herrar, denna summa, 530,000, är icke så betydlig, då man jemför den med de belopp, som kronofogdarne på landet hafva att uppbära. Och då det dessutom är föreslaget, att uppbördskommissarierna borde två gånger i veckan deponera i riksbanken de uppburna medlen, under det kronofogdarne först i Maj månad öfverlemna slutlig redovisning till landtränterierna för de medel, som de redan i Januari emottaga, så tyckes det som skulle det nya uppbördssättet icke innebära några synnerligen stora vådor.

Dessutom kan det väl svårigen förnekas, att det närvarande uppbördssättet är för de skattskyldige synnerligen betungande. Hvarje skattskyldig, hvars debetsedel öfverstiger 15 R:dr, skall först infinna sig i riksbanken och deponera beloppet. Sedan han häröfver erhållit bankens attest skall han med detta papper begifva sig till det ställe, der kronouppbörden sker, samt derstädes aflemlna attesten, till bevis hvarpå han skall hafva ett nytt qvitto. Jag kan för min del ej finna annat än, att detta förfaringssätt måste vara synnerligen besvärligt. Och hvad beträffar risken att till uppbördskommissarierna öfverlemna hela uppbörden, uppgående per år till omkring 1,576,000 R:dr, kan jag icke finna, att den är synnerligen stor. Ty på samma gång, som en ny organisation af uppbördsväsendet genomföres i syfte, att hela uppbörden direkt öfverlemnas till uppbördsmännen, kan man ju meddela den föreskrift, att medlen skulle dagen efter det de uppburits af kommissarien, deponeras i riksbanken. Att den föreslagna åtgärden skulle medföra en lindring i bankens arbete är tydligt, då deri-

genom komme att utfärdas endast ett fåtal depositionsbevis i stället för under närvarande förhållanden flera hundrade.

Handels- och Ekonomi-kollegium har yttrat att för förslaget genomförande saknades lämpliga lokaler, äfvensom att detsamma skulle medföra ökad besvär för uppborrdsmännen. Detta utlåtande kan jag icke gilla. Skall Stockholms kommun icke kunna föranstalta om en lämplig uppborrd-lokal? Och skall man vara så nogräknad med uppborrdsmännens besvär, då det är fråga om att bereda allmänheten en fördel? Jag tror, att man bör i främsta rummet se allmänheten till godo. Och hvad kontrollen beträffar, så kan den, som jag redan nämnt, mycket lätt åstadkommas genom en föreskrift om redovisning i riksbanken af uppborrden dagen efter det den infutit. Dermed är tillräcklig säkerhet mot underslef beredd.

På grund af hvad jag såhunda anfört, får jag för min del tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Grefve Björnstjerna: Herr Talman! Mine Herrar! Den siste värde talaren utgick från den satsen, att man skulle "skaffa allmänheten bekvämlighet". Deri kan han visserligen hafva mycket rätt. Men den allmänhet, som här är fråga om, är Stockholms allmänhet och det förefaller mig, som om representanterne för Stockholms stad icke skulle anse det närvarande uppborrdssättet vara för Stockholms allmänhet synnerligen besvärligt. Det är väl ingen af oss Stockholms representanter, som icke betalar mer än 15 R:dr i kronoutskylder om året. Vi få derföre alla hvarje år göra en liten promenad till riksbanken för att deponera skattebeloppet; men det tyckes äfven, som om ingen af oss skulle anse detta besvär vara så betydligt, att Riksdagen derföre borde aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t. Det hela är en verklig småsak. Tidsörlusten att först gå till riksbanken och sedan till rådstugan, i stället för att på ett ställe verkställa inbetalningen, uppgår måhända till 10 minuter. Och genom att först deponera penningarne i banken och sedan i rådstugan endast afemna depositionsattesten, förkortas deremot visiten på senare stället, och detta är en verklig tidsvinst, enär lokalerna på senare stället äro små och otillräckliga. Kan man nu jemföra detta Stockholms skattskyldiges besvär, som varar några minuter, med det, som landsbefolkningen får vidkännas, då den på somliga trakter har att färdas kanske flera mil för att betala sina kronoutskylder. Nej, mine Herrar, med sådana småsaker som nu förevarande, tycker jag det ej är skäl, att Riksdagen springer och besvarar Kongl. Maj:t. Af denna anledning har äfven Första Kammaren redan afslagit punkten.

Mot den siste talaren ber jag slutligen få erinra, att den föreslagna åtgärden, utan att innebära någon egentlig vinst för Stockholms skattdragande, deremot kan innebära vådor för statsverket. Det måste nemligen obestriddigt medföra större säkerhet för staten att få penningarne direkt under sin vård än att blott i andra hand erlåta dem, om än uppborrdsmännen anbefallas deponera medlen i riksbanken dagen efter den, då de infutit, är dock säkerheten ännu större såväl för Statsverket som för den enskilde, om medlen af de skattskyldige sjelfve insättas i banken. Det vore för visso en fördel, om hela landets skattskyldige innevånare kunde

deponera sina utskylder i riksbanken. Men der sådant icke låter sig göra, får man nöja sig med att åtminstone i Stockholms stad så förfares. Jag yrkar afslag å Utskottets förslag.

Häruti instämde Herr *Nyblæus*.

Herr Rubenson: Jag ber att få i största korthet genomläsa Herr O. B. Olssons nyss afgifna yttrande. Hans jämförelse mellan stadsfullmäktige och landstingen har det felet att icke vara tillämplig i detta fall. Det lär väl icke vara honom obekant, om han närmare tänker på saken, att städerna hafva en skyldighet, som icke åligger landskommuner, nemligen att taga hand om kronuppbörden. Angående Stockholms stad är särskildt stadgadt, att med uppbörden derstädes skall förhållas som i andra städer. Härigenom förfaller också den slutledning, som här framdrog ur denna uppkastade jämförelse.

Hvad vidare angår hans framställning beträffande kronofogdarne på landet, så har densamma icke i ringaste mån rubbat min åsigt. Ty af den omständigheten, att kontrollen på dessa uppbördsmän är dålig, följer väl icke, att man skall hafva lika dålig kontroll på kronuppbördskommisarierna i Stockholm, ännu mindre att man skall försämra den goda som redan finnes. Och när man för närvarande i vissa fall har en så att säga idealisk kontroll på uppbördskommisarierna, i det att uppbördssättet är sådant, att man icke behöfver hålla någon kontroll öfver dem, så tror jag att man bör besinna sig ganska mycket, innan man vidtager sådana åtgärder, som göra kontroll för framtiden nödvändig.

Att det nuvarande uppbördssättet i viss mån medför olägenhet för de skattdragande, är något som jag i början af mitt förra anförande redan medgifvit; men jag anmärkte dervid, att, äfven om så förhåller sig, så bör icke Riksdagen lägga sig i saken, emedan den uteslutande tillhör stadsfullmäktiges pröfning.

Herr O. B. Olsson yttrade äfven, att man skulle kunna åstadkomma den nödiga kontrollen på uppbördsmännen genom en föreskrift, att de skulle dagen efter uppbördsstämman genom en aflemna uppbörden till Riksbanken. Ja, ginge detta för sig så vore allt godt och väl. Men hvar och en, som har någon erfarenhet i detta fall, vet, att vid uppbördsstämmorna här i staden tillgår på det sätt, att största delen af de skattskyldige icke förr än de sista dagarne, uppbördsstämman varar, infinna sig, och att det således är först då, som penningarne i större massa flyta in. Redan nu, då i afseende å skattebeloppen ett streck finnes, ofvanför hvilket de icke få direkte till uppbördskommisarierna aflemnas, har det på grund af nyss omnämnda förhållande visat sig vara med betydliga svårigheter förenadt att under de sista dagarne af stämman åstadkomma en fullt tillförlitlig kontroll. Och det lider dertför icke något tvifvel, att med det nya uppbördssättet, enligt hvilket alla skattebelopp, både större och mindre, skulle till uppbördskommisarien direkt öfverlemnas, någon säker kontroll icke står att vinna på annat sätt, än att vid sidan af hvarje uppbördskommisarie anställa en särskild uppbördskontrollant, som, när penningarne aflemnas, antecknar beloppen samt med uppbördskommisarien delar ansva-

ret för redovisningen. Således förlorar äfven denna sista anmärkning från Herr O. B. Olsson all betydelse.

Jag yrkar fortfarande afslag å den föredragna punkten.

Herr C. A. Larsson: Då jag varit med bland de revisorer, som gjort ifrågavarande anmärkning, så vill jag lugna den förste talaren med försäkran, att anmärkningen blifvit föranledd, icke så mycket af ömhet om Stockholms stads innevånare, som af ömhet om Riksbankens tjänstemän, hvilka utan ringaste ersättning få underkasta sig mödan och besväret att inkassera kronoutskylderna och deröfver utfärda attester. Då vid senaste kronouppbördsstämman i Stockholm icke mindre än 1,036,336 rdr 27 öre till uppbördsmännen inbetalts genom bankattester, finner man, med antagande, att 50 R:dr i medeltal belöpa på hvarje betalande person, hurusom banktjänstemännen för ett år få utfärda 20,726 attester. Skulle man, i betraktande af det stora antal rika magnater, som finnas i Stockholm, vilja beräkna skattebeloppet i medeltal dubbelt så högt, eller till 100 R:dr personen, uppgår i allt fall attesternas antal till den ofantliga siffran 10,363. Det synes mig alldeles obilligt och obehörigt, att på så sätt belasta bankens tjänstemän med att gå Stockholms kommun till handa utan att därför erhålla ringaste ersättning. Angelägenheten att kontrollera uppbördsmännen och förekomma balanser hos dem synes mig icke innebära något skäl till bibehållande af nuvarande inbetalningssättet, ty då redan nu en summa af mer än 540,000 R:dr inbetalas direkt till uppbördsmännen, vore detta säkert tillräckligt lockbete för dem, i händelse de vore tjufaktige. En half million kan vara rätt lika stor frestelse som en hel million till att våga försöket att ge sig af med summan till Amerika. Således har hvad Herr Rubenson anmärkt om kontrollen icke den minsta betydelse till förringande af revisorerens och Stats-Utskottets förslag.

Att Herrarne på stockholmsbanken icke vilja vara med om att åstadkomma denna förenkling i uppbördsättet till fördel för sina egna kommittenter, förundrar mig på det högsta. Tänk huru svårt det skall vara för dessa stackars människor att först stå i kö i banken två till tre dagars tid, under det tio- till tjugo tusen särskilda skattebelopp räknas och attester deröfver utfärdas, och att derpå åter sin hela dag, och kanske en dag till, stå i kö vid uppbördskontoret för att få aflemna attesterna! Det är verkligen underligt, att stockholmare sjelfve kunna vilja sätta sig emot afskaffande af denna gamla otrefliga slentrian! Den föreslagna förändringen skulle helt visst vara lika mycket till bekvämlighet för Stockholms innevånare som till lättnad för bankens tjänstemän, hvilka väl behöfde befrias från detta lönlösa arbete. Jag upprepar, att, då särskilda kontroller hittills icke behöfts öfver uppbörden af de 540,000 R:dr, som direkt inbetalts till uppbördsmännen, detta visar, att Stockholms stad icke har tjufvar till uppbördsmän, utan att man åt dem lika väl kunde anförtro hela uppbörden. Det finnes alltså icke den ringaste reson i den förste talarens resonnement. Jag skulle önska, att åtminstone Andra Kamraren icke fortfarande ville belasta våra banktjänstemän med detta lönlösa besvär eller motsätta sig en så uppenbar förenkling af uppbördsättet, som här är i fråga.

Med Herr C. A. Larsson förenade sig Herr *Karl Aron Jönsson*.

Herr P. Staaß. I olikhet mot den siste värde talaren tror jag, att förste talaren hade stor reson för hvad han yttrade, ty de skäl han anförde syntes mig vida öfverväga de af Herrar Ola Bosson Olsson och Carl Anders Larsson framlagda. Då jag haft den erfarenhet om den siste värde talaren, att han är en godmodig och ömsint man, förundrade det mig icke litet, att han började sitt anförande med att förklara, det han icke afsett Stockholms innevänares bästa. Men han har också redan kommit mig att tro, att han i berörda afseende misstagit sig om sin egen känsla, ty i slutet af sitt anförande skildrade han de lidanden, Stockholms innevänare hade af att nuvarande uppbördssättet utstå, på det mest upprörande sätt, då han berättade, huruledes de finge stå flera dagar å rad kanske under det förfärligaste väder i kö för att få inbetala sina utskylder i banken och aflemna attesterna deröfver i uppbördskontoret. Jag kunde väl tro, att den värde talaren icke så alldeles saknade ömhet för stockholmarne, då han så ofta vistats här och haft tillfälle att lära känna stadens innevänare.

Hvad sjelfva saken beträffar, så tycker jag, att, om Riksdagen icke har andra och viktigare ämnen att skriva till Kongl. Maj:t om, kan Riksdagen låta bli att skriva. Det vore ganska besynnerligt af Riksdagen att på detta sätt uppträda såsom sakförare för Stockholms kommun. Det enda rimliga skäl till en sådan åtgärd vore det förhållande, att för det till ändring ifrågasatta sättet erfordrades särskilde tjänstemän med dem åtföljande kostnader, men sådant är icke här utredt. Dessutom har Kongl. Maj:t föreskrifvit det nuvarande sättet för inbetalning af kronoutskylder i Stockholm i full öfverensstämmelse med hvad i sådant afseende gäller om inbetalningar, till offentliga verk i allmänhet. Skall jag göra en sådan inbetalning, måste jag först gå till banken och nedsätta penningarne för att få depositionsattest att aflemna i vederbörande embetsverk, der jag icke får direkt fullgöra betalningen. Detta sätt är i allmänhet föreskrifvet just för den större trygghetens skull, och genom att stadga detsamma för nu ifrågavarande inbetalningar, har Kongl. Maj:t helt visst icke velat betunga Stockholms innevänare utan afsett statens bästa och trygghet.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Uhr: Jag beklagar, att jag icke fått höra det mesta af siste talarens anförande. Ehuru han intagit talareplatsen, vände han ryggen till flertalet af kammarens ledamöter och syntes endast åsyfta att blifva hörd af Herr C. A. Larsson. Det var först mot slutet han hade den artigheten att vända sitt blida ansigte hitåt. Jag hörde honom då uttala förundran deröfver, att Riksdagen ville blanda sig i Stockholms stads skatteuppbörd. Det förundrar mig deremot alls icke, att Riksdagen önskar afskudda sig besväret att hålla särskildt uppbördsverk för Stockholm. — Herr Carl Anders Larsson åter undrade öfver, att stockholmarne icke ville gå in på den föreslagna förändringen, men icke heller deröfver undrar jag det minsta. Jag tror rasande väl, att det är bra att hafva Riksbanken till kontrollant öfver sina uppbördsmän. En talare på stockholmsbänken anmärkte mycket riktigt, att denna förändring skulle nödga till antagande af särskilde kontrolltjänstemän. Derifrån är staden nu be-

friad. Då kontrollen sker genom banken kostar den staden ingenting. Det är hela saken. Men att banken får förordna särskilde personer för detta ändamål och att de skattskyldige få springa hit och dit för att fullgöra sina inbetalningar, det bryr man sig icke om.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Hedin. Den förebräelse, en talare nyss riktat mot Stockholms representanter för bristande ömhet om härvarande skattskyldiges intresse, ber jag, för min del åtminstone, att få afskudda mig. Förhållandet är, att i sjelfva verket sedan flere år tillbaka icke ringaste svårighet möter för att till kronouppbördskommissarierna direkt aflenna hvilken skatte-summa som helst. Således är den omtalade ömheten i detta fall opåkallad. Men, med hänvisning till hvad den förste ärade talaren yttrat, ber jag att få påpeka, att saken har en annan sida, som är tänkvärd. Jag nekar icke, att revisorerens förslag i princip är ganska välgrundadt, men, såsom den förste ärade talaren ådagalagt, skulle den ifrågasatta förändringen medföra betydliga kostnader för anordnande af lokaler och kontroller. Vid sådant förhållande hemställer jag, huruvida det vore rimligt att Kongl. Maj:t utan vidare skulle pålägga Stockholms kommun öfver nuvarande gränser utsträckta skyldigheter i fråga om kronouppbörden. De skyldigheter, kommunen i detta hänseende redan har, får den finna sig i, men det förefaller mig tvifvelaktigt, om Kongl. Maj:t rätteligen kan ytterligare pålägga kommunen sådana. Detta är en omständighet, som man icke får lemna ur räkningen och som ställer det i något förändrad dager, äfven då man, såsom jag gerna gör, erkänner det föreliggande förslaget vara till principen riktigt.

Herr Lundström: Jag är hufvudsakligen förekommen af Herrar Hedin och Staaff. Herr Hedin har upplyst, att hinder icke möter för att direkt till kronouppbördskommissarierna aflenna hvilka skattebelopp som helst. Jag kan vitsorda denna uppgift, enär jag sjelf flera gånger begagnat mig af denna utväg för högre belopp än 15 R:dr. Stadgandet att i banken inbetala större belopp har tillkommit för allmänhetens säkerhet, ty den, som så gör, riskerar icke att få betala två gånger, hvartill man kan bli för nödgad, i händelse man betalt till en kronouppbörds-kommissarie, men denne icke redovisar beloppet. Herr Staaff har fäst uppmärksamheten derpå, att inbetalningar i allmänhet till offentliga verk ske genom insättning i banken. I jemförelse med alla öfriga sådana insättningar, utgöra ifrågavarande depositioner af skattemedel en försvinnande obetydlighet. Jag vill exempelvis endast påminna derom, att alla årliga afgifter till pensionsinrättningar och allmänna brandförsäkrings-verken skola insättas i banken.

En talare anmärkte, att det skulle vara förenadt med så särdeles mycket besvär för de skattskyldige att erhålla depositionsbevis i banken och att sedan få sina debetsedlar qvitterade. Jag vill upplysa, att debetsedlarne aldrig qvitteras, utan hela proceduren inskränker sig dertill att depositionsbevisen blott vid uppvisandet förses med en Stockholms stads kontrollstämpel, hvilket går så fort, att det ej gerna kommer i fråga att derpå mera än några minuters tid. Jag tror, att det var samme

vänta

talare, som framhöll, att bankens tjänstemän måste mottaga och qvittera dessa skattemedel utan ringaste ersättning. Ja, det vill säga utan ersättning af Stockholms stad; men jag betvivlar att, derest de befriades från ifrågavarande besvär, man derfor kunde afspisa dem med mindre löneförmåner än de nu hafva. För öfrigt tror jag banktjänstemännen vara så pass väl affönade, att man har föga skäl att beklaga dem för besväret med ifrågavarande uppbörd.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr O. B. Olsson: De af Stockholms representanter, som i denna fråga haft ordet, hafva alla medgifvit, att det vore en fördel för Stockholms innevånare, om de finge betala sina utskylder direkt till uppbörds-kommissarierna. En talare har dock sagt, att, då saken blott rörde stockholmarnes bekvämlighet och dessutom vore föga vigtig, Riksdagen icke borde befatta sig dermed, utan lemna åt Stockholms kommun att deri taga initiativ. Jag hemställer nu, om icke kommunen långt före detta bort taga ett sådant initiativ. Uppbördsreglementet är af år 1812, hvidan blott af dess ålder måste vara klart, att det i åtskilliga delar icke längre kan vara lämpligt. Det lär icke kunna förnekas, att för de skattebetalande måste vara icke så litet besvärligt, att först inställa sig i banken och skaffa sig depositiousattester samt att derpå gå till kronouppbördskontoret för att aflemna attesterna. De kunna helt visst blifva nödgade att stå i kö på båda ställena och vänta, om också icke så länge, som Herr Carl Anders Larsson menat, likväl en och annan timme, hvilket icke kan vara särdeles behagligt.

Jag är öfvertygad, att denna skatteinbetalning mycket gerna kunde ske på ett enda ställe, och dermed stopp! Ty omgången att deponera medlen i banken medför, i min tanke, icke ringaste säkerhet. Vore förnillning af uppbörds-kommissarierna att befara, så vore säkert frestelsen för dem tillräckligt stor under nuvarande förhållanden, då de redan uppbära mera än en half million riksdaler och en eller flera dagar få behålla detta belopp under sina händer.

En talare har sagt, att i Skåne kan man icke deponera sina skatter i riksbanken. Det är sant, och vi behöfva icke heller göra det. Vi betala till kronofogden, som redovisar medlen i landtränteriet, och deri är samma trygghet, som om vi insatte skattebeloppen i banken.

Man har också anmärkt, att, då det ifrågavarande besväret för riksbanken icke nödgar till att öka banktjänstemännens antal, så vore intet att klaga öfver. Jag vill häremot erinra, att, om besväret toges från banken, man kanhända kunde tänka på att minska tjänstemännens antal.

Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställde Herr vice Talmannen, i öfverensstämmelse med derunder gjorda yrkanden, propositioner på så väl bifall som afslag och fann ja vara öfvervägande för den förra meningen. Votering blef emellertid begärd och företogs alltså enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under § 5 i dess utlåtande N:o 50,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan af Kammaren afslagen.

Röstsedlarne sammanräknades och visade 65 ja mot 40 nej, i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets förslag.

§ 6.

Utskottets i denna § gjorda hemställan blef jemväl bifallen.

§ 7.

Härvid anförde:

Chefen för Kongl. Civil-departementet Herr Statsrådet Bergström: Ett af de skäl, som revisorerne anført till stöd derför att räkenskaperna vid Alnarps landbruksinstitut hädanefter skulle föras efter kalenderår och icke efter landbruksår, är att vid Ultuna landbruksinstitut räkenskaperna föras efter kalenderår. Detta är verkligen sannt, men styrelsen för institutet vid Ultuna har dock nu kommit till insigt om, att det är mycket olämpligt och derföre inkommit till Kongl. Maj:t med en framställning om ändring uti detta afseende. Anledningen, hvarför denna ansökning ännu icke blifvit för Kongl. Maj:t föredragen är att jag för min del ansåg lämpligt att först afvakta Riksdagens beslut i denna fråga.

Hvad nu de öfriga skälen beträffar, så är här af Stats-Utskottet medgifvet, att ett kalenderår verkligen icke är lämplig tid för afslutande af landbruksräkenskaper, och det är något, som jag tror, att hvarje landbrukare lifligt erkänner, ty jag tviflar på, att det är någon landbrukare i vårt land, som för sina räkenskaper efter kalenderår. Det ligger också i sakens natur, att ett landbruksinstitut bör meddela sina elever undervisning i lämpligaste sättet att föra räkenskaper, och det är således äfven i det afseendet af vigt, att räkenskaperna vid ett sådant institut föras efter landbruksår och icke efter kalenderår. Ett bifall till Utskottets hemställan skall till och med föranleda dertill, att de måste föra två slags räkenskaper, de ena för att rätta sig efter revisorerne önskan och de andra för att undervisa sina elever. Då dessa landbruksinstitut icke äro afsedda för att lemna statsverket någon inkomst utan endast uppbära sitt anslag, så kan jag för min del icke finna, att de formela skälen hos Stats-Utskottet äro så starka, att de böra föranleda till ändring uti hvad som nu gäller. Om någon inkomst tillfölle statsverket af dessa

institut, så skulle jag vara den förste att erkänna, att deras räkenskaper borde föras efter kalenderår, men då så icke är, kan jag icke finna lämpligt att af formela skäl yrka någon ändring.

På dessa nu anförda skäl och då Första Kammaren redan afslagit Stats-Utskottets hemställan, vill jag föreslå denna Kammare att fatta samma beslut och låta räkenskaperna vid Alnarp föras hädanefter såsom hittills efter kalenderår. Det är i så fall antagligt, att Kongl. Maj: medgifver Ultuna landtbruksinstitut att äfven föra sina räkenskaper efter kalenderår, och derigenom skulle då försvinna den olikhet, som med rätta ådragit sig revisorernes uppmärksamhet.

Den skriftliga uppfattningen af detta mitt yttrande kommer icke att af mig justeras.

Herr O. B. Olsson: Efter min tanke är det helt och hållet en smaksak, å hvilken tid man skall avsluta sina räkenskaper. Jag känner egendomar i Skåne, der räkenskaperna avslutas efter kalenderår, och der det sker med den 24 Oktober, 13 Mars eller den 1 Augusti. Detta är således beroende af hvars och ens smak, och hufvudsaken är efter mitt förmenande att räkenskaperna föras på så sätt, att de vid hvilken tid som helst af året kunna visa, huru ställningen är. Då nu vid Ultuna räkenskaperna hittills kunnat föras efter kalenderår, och då statens öfriga räkenskaper äfven alla avslutas efter den tiden, synes det mig vara fullkomligt olämpligt att icke låta räkenskaperna vid Alnarp äfven avslutas efter kalenderår.

Jag har desto större skäl att yrka, det denna Kammare nu skall bifalla Stats-Utskottets ifrågavarande hemställan, som Kammaren redan år 1871, då Stats-Utskottet också till följd af revisorernes anmärkning gjort samma tillstyrkande, biföll Utskottets förslag, oaktadt det då af Första Kammaren afslogs.

Jag skall icke längre uppehålla tiden, utan yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Clairfelt: Jag vill visst icke bestrida, att det icke kan finnas landtbrukare uti min och den siste ärade talarens provins, hvilka avsluta sina räkenskaper efter kalenderår, men jag vågar påstå, att det icke är rationela landtbrukare, som förfara på så sätt. Jag är öfvertygad om, att de landtbrukare inom Skåne, hvilka kunna räknas såsom rationela, icke föra sina räkenskaper efter kalenderår. Om räkenskaperna skola kunna visa landtbrukets verkliga ställning, är denna tid för ett bokslut efter min tanke ingalunda lämplig. Vid ett landtbruksinstitut bör väl undervisning meddelas om lämpligaste sättet för räkenskapernas förande, för att man måtte komma till ett verkligt resultat af årets förbrukning, och det rättaste torde då vara att bestämma tiden för bokslutet till den 13 Mars.

På dessa och de af Herr Statsrådet Bergström nyss anförda skäl hemställer jag, det Kammaren måtte afslå Utskottets förevarande hemställan och sålunda låta i detta afseende förblifva såsom hittills.

Herr C. A. Larsson: Jag kan ingalunda erkänna riktigheten af Herr Civilministerns uppgift, att staten icke hade någon fördel af dessa landtbruksinstitut, och att det derföre ej voro af någon vigt för statsverket, huru deras räkenskaper fördes. Det är ju icke så länge sedan vi fingo betala ut 80,000 Rdr för att liqvidera ett af dessa instituts skulder, så att det har åtminstone visat sig, att vi kunna få vidkännas utgifter för dem, om också man ej kan säga att de lemna oss någon direkt inkomst.

Jag finner emellertid icke denna fråga vara af så stor vigt, att Kammarerna vid dess afgörande borde handla i strid mot Herr Civilministerns nyss uttalade önskan, och i symmetri som Första Kammarerna redan afslagit Utskottets förslag, hemställer jag till min vän Ola Bosson Olsson, som också varit statsrevisor, om vi icke, då vi hafva så kloka karlar emot oss, nu skulle kunna åtminstone i denna punkt gifva med oss.

Herr O. B. Olsson: Jag vill visst icke bestrida, att Herr Statsrådet Bergström och Herr Clairfelt äro kloka karlar, men jag tror just ej att de äro några skickliga landtbrukare, emedan de derpå icke visat något prof.

Olägenheten kunna efter min tanke uppstå, vid hvilken tid man ännu må afsluta räkenskaperna. Om man afslutar dem den 13 Mars såsom vid Alnarp, blir det mycket, som man icke kan beräkna, emedan då under vanliga fall en del spannmål ännu är kvar osåld. Att vid Alnarp afsluta räkenskaperna efter kalenderår torde ej möta så stora svårigheter, emedan grödan derstädes torde i allmänhet vara uttröskad vid årets slut, och man således har lätt att beräkna, hvilka inkomster man deraf får.

En olägenhet, hvilken alltid måste kunna uppstå, — men dock torde inträffa lättare vid räkenskapernas afslutande den 13 Mars, är att med afseende på tjenstehjorns löner en rubbning alltid sker, då en tjänare, som har en bestämd lön, afgår ur tjensten.

Efter min tanke kan således någon fördel för eleverna icke vinnas genom att afsluta räkenskaperna den 13 Mars, och jag tror för öfrigt, att de böra lära sig att hvilken dag som helst på året afsluta och göra upp för sig huru förhållandena stå.

Oaktadt Herr Carl Anders Larssons uppmaning fortfar jag att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Lundström: Herr Ola Bosson Olsson nämnde nyss, att han icke kunde tillerkänna Herr Civilministern och Herr Clairfelt något vitsord uti denna fråga, emedan de icke vore landtbrukare. Eftersom jag varit landtbrukare allt sedan år 1848, är det möjligt att han fäster något afseende vid hvad jag kan anföra, och jag anhåller derföre att i frågan få uttala min mening.

Jag har gjort flera försök att afsluta mina landtbruksräkenskaper efter kalenderår, men funnit detsamma högst olämpligt. Den 13 Mars är visserligen icke den bästa tidpunkten, men dock i alla händelser bättre än den 31 December, ty vid sistnämnda tid kan man t. ex. väl veta huru stor grödan varit, beräknad uti lass, men ingalunda, huru mycket spannmål dessa lass lemna, hvilket naturligen är af stor vigt.

Jag

Jag hoppas, att jag ej träder grannlagenheten för nära, då jag till stöd för min mening anför ett exempel från en af vårt lands skickligaste jordbrukare, nemligen Kongl. Sekreteraren Odelberg. Det torde vara känt, att det af honom utgifna landtbruksbokhålleri anses, liksom hans landtbruk, såsom mönster. Han avslutar sina böcker den sista Maj eller den första Juni, jag minnes för ögonblicket ej hvilketdera, och han uppgifver såsom skäl härför, att förråden då äro så små och grödan alltid uttröskad, så att hvad som då finnes inne i behållning mycket lätt kan uppskattas värde.

Jag anhåller för min del om afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter upptagande af de gjorda yrkandena och i enlighet dermed framställda propositioner dels på bifall och dels på afslag, förklarade Herr vice Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den senare meningen; och hade Kammaren alltså afslagit hvad Utskottet i förevarande § hemställt.

§§ 8—10.

Utskottets hemställanden biföllos.

§ 11.

Lades till handlingarne.

§ 12.

Vid föredragning af Bankö-Utskottets memorial N:o 8, med förslag till omröstningspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande de i Utskottets memorial N:o 6 framställda förslag om förbättring i aflöningarne till brukstjenstemännen samt läkaren och skolläraren vid Tumba pappersbruk, blefvo de föreslagna voteringspropositionerna af Kammaren godkända.

§ 13.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 15) med anledning af väckta förslag i fråga om bildande af en understödsfond eller af en pensionsanstalt för folkskollärares efterlemnade enkor och oförsörjda barn, och blefvo härvid Utskottets hemställanden af Kammaren bifallna; kommande, med hänsyn till första punkten i berörda utlåtande, detta beslut, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, att genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 14.

Till behandling förekom Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 6, i anledning af Friherre von Schulzenheims motion om ändring af 6 § Re-

geringsformen; och hemställde dervid Herr vice Talmannen att, när de i detta utlåtande afgifna förslag, ehuru framställda i tvänne särskilda punkter, syntes vara af beskaffenhet att lämpligen böra i ett sammanhang behandlas, båda punkterna måtte få gemensamt föredragas. Kammarren gaf härtill bifall, hvarefter uppläsning skedde af Utskottets hemställanden under såväl 1:o som 2:o.

Ordet lemnades på begäran till

Chefen för Kongl. Sjöförsvarsdepartementet, Herr Statsrådet Friherre Leijonhufvud, som yttrade: Konstitutions-Utskottet har i detta utlåtande föreslagit åtskilliga förändringar i Kongl. Maj:ts Råd. och reserverar inom Utskottet hafva framställt förslag om andra förändringar deruti.

Behovet af att lätta arbetet för en del af Konungens rådgifvare, som för närvarande äro alltför betungade med göromål, har här ofta blifvit framhållit, och Regeringen har äfven genom för icke längesedan framlagda propositioner visat hvad vigt den fäster vid saken. Då emellertid mången tyckes tro, att saken skulle kunna hjälpas derigenom att göromålen annerlunda fördelades emellan departementén, utan att dessas antal behöfde ökas, och denna uppfattning äfven ingår uti hvad Konstitutions-Utskottets majoritet föreslagit, ber jag att derom få yttra ett par ord.

Det departement jag har äran förestå kan med skäl anses vara det med afseende på göromålens antal minst betungade, men det oakadt synes mig antalet af de ärenden, som skulle kunna dit öfverflyttas från de civila departementen vara ganska ringa. De båda försvars-departementena äro väl antagligen hädanefter som hitintills komma att förestås af militärer, och dessa hafva under sin föregående bana sällan tillfälle att förskaffa sig den utbildning som fordras för att sköta och afgöra sådana ärenden, som dem hvilka tillhöra Justitie-, Civil-, Finans- och Ecklesiastik-departementena. Att åter sammanslå Sjö- och Landtförsvars-departementen kan jag ej helier tillstyrka. På grund af den erfarenhet jag under fyra år inhemtat i Konungens Råd, anser jag nemligen att under nuvarande förhållanden och så långt framåt i tiden, som vi för närvarande behöfva taga i betraktande vid vår lagstiftning, kan en sådan sammanslagning ej ske. Under den närmaste framtiden och intill dess frågan om vårt försvarsväsendes ordnande på ny fot blifvit nöjaktigt löst och genomförd, är dessutom arbetet, särskildt på landtförsvaret, så tungt att det ej tål något tillskott.

Af de nu framställda förslagen synes mig derföre det som innefattas i Herr Ehrenheims reservation vara det enda, som leder till det önskade målet. Det är äfven af Första Kammarren antaget att hvilat till grundlagsenlig behandling och öfverensstämmar med de propositioner som af Kongl. Maj:t redan för blifvit framställda. De öfriga förslagen äro deremot redan förkastade i Första Kammarren, och deras antagande här kan således ej leda till annat resultat än att frågan förfaller.

Herr Törneblad: Då man gör sig reda för hvad som i denna sak förut förekommit, så synes tydligt, att både regeringen och representationen varit ense om det målet, att ett nytt departement skulle kunna inrättas, hvarigenom särskildt vissa göromål skulle kunna öfverflyttas från

det nu alltför betungade Civil-departementet, men, huru ense man än varit om detta mål, har man dock varit af skiljaktiga åsikter rörande det lämpligaste sättet att vinna detsamma. Utskottet har här föreslagit ett sätt, om hvars lämplighet det torde vara svårt att döma för den, som icke har närmare kännedom om de ärenden, som höra till vårt försvarsväsende, men de skäl Utskottet härför anfört, torde dock vara af beskaffenhet att lätt nog kunna granskas äfven af den icke sakkunnige. Vi hafva dessutom nyss hört Herr Statsrådet och Chefen för Sjöförsvars-departementet yttra, att den af Utskottet föreslagna åtgärden skulle möta stora svårigheter. Jag fruktar derföre, att Utskottet, för att afhjelpa en olägenhet, föreslagit en annan. Om Civil-departementet nemligen hittills varit alltför starkt betungadt af göromål, skulle denna olägenhet nemligen, efter min tanke, återkomma uti en annan form, i det att det nya krigs-departementet, om förslaget antoges, torde blifva alltför öfverhopadt af göromål. En af Första Kammarens reservanter har också anmärkt, att, om det än för framtiden skulle låta sig göra, skulle det dock för närvarande, under det att den stora organisationen af vårt försvar pågår, vara ganska vanskligt att inlåta sig på en så omfattande förändring, som här föreslagits.

Utskottet har visserligen sagt, att det vore af stor nytta om land- och sjöförsvaret komme att efter gemensam plan ordnas, men jag föreställer mig, att den omständighet, att de skötas af olika personer icke skulle omöjliggöra att de skötas efter en gemensam plan. Jag tror, att man hittills gjort bemödanden i den riktningen, och det torde äfven hädanefter blifva fallet. Utskottet säger visserligen, att, "med den kännedom, som Utskottet eger om göromålen i de nuvarande Landt- och Sjöförsvars-departementen, icke den ringaste farhåga uppkommit, att vidden och beskaffenheten af samma göromål kunna lägga hinder i vägen för den ifrågasatta sammanslagningen". Ja! det är visserligen ganska möjligt, men då icke någon bestämd motivering eller någon utredning af dessa göromåls beskaffenhet förekommer, så torde detta yttrande af Utskottet icke, i och för sig betraktadt, kunna utgöra någon tillräcklig borgen för Kammaren för att antaga såsom hvilande ett så genomgripande förslag till grundlagsförändring.

Deremot har en af reservanterne, Herr von Ehrenheim, framlagt ett förslag, hvilket under nuvarande förhållanden synes kunna leda till målet, om också på ett annat sätt. Man skulle visserligen emot detta förslag kunna göra den anmärkning, att de konsultativa statsrådets antal derigenom minskas från tre till två, och att det vore en stor olägenhet med afseende på göromålens skötande. Jag ber dock att häremot få anmärka, att reservanten sjelf suttit i Konungens råd såsom konsultativt statsråd, och således torde böra tillerkännas något vitsord i fråga om möjligheten af en sådan ändring. Vidare har Kongl. Maj:t uti sin proposition till 1868 års Riksdag äfven framlagt ungefär samma förslag, som det af reservanten framställda; och, då regeringen den tiden icke ansett något bestämdt hinder möta för en sådan förändring, så tror jag, att äfven deruti ligger en omständighet, som talar för bifall till reservantens förslag. Det är väl sannt att i detta förslag något icke finnes nämndt, rörande ett statsministers-embete. Jag vill dock icke närmare inlåta mig

på den frågan, helt enkelt af det skäl, att då Första Kammaren redan antagit reservantens förslag, så skulle en återremiss i syfte att befordra äfven förslaget om ett statsminister-embete icke tjena till något, och då nu förhållandet är sådant, att, om det skall blifva något af saken vid denna riksdag, Andra Kammaren måste ansluta sig till det af Första Kammaren fattade beslut, så tillåter jag mig att yrka bifall till Herr von Ehrenheims reservation, i förhoppning om att detta förslag till grundlagsförändring, i fall detsamma efter föreskrifven behandling en gång kommer att antagas, skall blifva till fördel för vårt land. Huru man än må bedöma frågan, torde man dock nödgas medgifva att, om detta icke är det bästa möjliga sättet för frågans lösning, så är det dock ett sätt, som kan vara antagligt. Jag yrkar således afslag å Utskottets hemställan och bifall till Herr von Ehrenheims reservation.

Herr Clairfelt: Då frågan om inrättande af ett statsministers-embete vid sista riksdagen blef så grundligt diskuterad och då föll, samt några nya, särdeles talande skäl nu icke lära hafva tillkommit för frångående af den åsigt, som Riksdagen då uttalade, kan jag icke heller nu med min röst biträda förslaget i denna del. Enär jag ingalunda kan anse lämpligt att under en period, då frågan om organiserandet af vårt försvarsverk står på dagordningen, företaga en sammanslagning af Landt- och Sjöförsvars-departementen, men deremot inrättandet af ett nytt departement för näringar och allmänna arbeten torde vara af behovet påkalladt för att lätta ett departement, som är synnerligen öfverhopadt af göromål, så vill jag i likhet med de föregående talarne yrka, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, måtte förena sig med Första Kammaren om Herr von Ehrenheims förslag till förändrad lydelse af 6 § Regeringsformen, att förklaras hvilande till grundlagsenlig behandling.

Herr Jonas Andersson: Då pluraliteten inom Konstitutions-Utskottet icke var särdeles benägen för att tillöka de nuvarande statsdepartementens antal, var man nödsakad att söka utfinna något annat sätt, för att möjligen kunna tillfredsställa det behof af ett särskildt departement för näringarne, som vid flera föregående riksdagar gifvit sig tillkänna. utan att derföre behöfva öka departementens antal.

Pluraliteten tyckte sig då finna skäl att försöka en framställning om att sammanslå de båda försvarsdepartementen till ett enda och motiven till denna Utskottets åsigt finnas anförda uti utlåtandet. Jag vill blott bedja att få upprepa en del af dessa motiv. På sidan 6 anför Utskottet följande: "En dylik fördelning kan likväl företagas utan att derigenom departementens nuvarande antal behöfver ökas. Redan år 1868 i sitt då afgifna, här ofvan omnämnda utlåtande anmärkte Utskottet, att sjöförsvaret, som alltmer inskränkts till personal och materiel samt närmast sig till att utgöra blott en förstärkning af landtförsvaret, borde kunna med detta senare förenas under en gemensam chef, såsom förhållandet då var i Österrike och Preussen. Denna åsigt, hvilken under diskussionen öfver Utskottets utlåtande biträdades af ledamöter i begge Kamrarna, vidhåller Utskottet ännu; och torde närvarande tidpunkt vara desto lämpligare för sammanslagningen af de begge krigsdepartementen till ett, som

en omorganisation af försvarsväsendet efter all sannolikhet förestår, och det vore af stor nytta om dervid land- och sjöförsvaret komme att efter en gemensam plan ordnas.“

Detta har utgjort grundtanken hos Utskottet för det förslag, som framlagts, rörande sammanslagning af de båda försvarsdepartementen. Utan att vara fackman hvarken på det ena eller andra området, förefaller det för det enkla och sunda förnuftet temligen klart, att det skulle vara nyttigt, om nu, då en genomgripande omorganisation af hela vårt försvarsverk förestår, densamma blefve genomförd efter ett fullkomligt gemensamt system, och helt säkert skulle densamma bäst kunna utföras efter en gemensam plan, om i spetsen stode en och samma chef, som hade lika intresse för såväl den ena som den andra delen af försvarsverket.

Det har visserligen framhållits, att tidpunkten för en sådan sammanslagning nu skulle vara särdeles illa vald, derföre att detta omorganisationsarbete just nu förestår, och att i följd deraf chefen för Landtförsvarsdepartementet är särdeles öfveransträngd, men för Utskottet framstod det så mycket nödvändigare att vidtaga denna åtgärd just nu, för att icke dessa båda delar af vårt försvarsverk måtte blifva ordnade efter skilda planer utan efter en fullkomligt systematisk, gemensam plan.

Såvida man har verkligt allvar med att vårt sjöförsvär hädanefter skall utgöra ett verkligt kustförsvär och sålunda stå i så nära sammanhang och ega så många beröringspunkter med landtförsvaret som möjligt, så förefaller det för det sunda förnuftet klart och tydligt, att en fullkomligt gemensam plan måste följas. Är det åter icke meningen att hufvudsakligen bilda sjöförsvaret till ett kustförsvär och till en förstärkning åt landtförsvaret, utan att åstadkomma en stor flotta för krigsoperationer å de stora hafven, då medgifver jag, att det hvarken nu eller framdeles kan vara lämpligt att sammanslå dessa båda delar af försvaret under en gemensam styrelse.

Såsom jag förut nämnt, har det framhållits, att tiden nu med afseende på den förestående armöorganisationen vore olämplig, men jag vill erinra derom, att, såvida man verkligen med det första har att vänta ett förslag i fråga om försvarsverkets ordnande, så bör det stränga arbete, som denna omorganisation kan medföra, vara undanjordt före år 1877, ty innan dess skulle detta förslag, om det af Riksdagen bifalles, icke behöfva tillämpas. Det vore då också efter mitt förmenande godt att då hafva ett förslag hvilande, ifall försvarsverket blefve så ordnad, att dess begge delar kunde sammanföras under en chef. Detta är orsaken, hvarföre Konstitutions-Utskottet framställt förslag om denna sammanslagning, och jag kan för min del icke se någon våda deruti, att Andra Kammaren bifaller hvad Utskottet i denna del föreslagit, ehuru det naturligtvis, sedan Första Kammaren lemnat afslag derå, icke kan leda till något resultat. Jag tror det dock åtminstone vara nyttigt att hafva ett ord i för tid framburet från Andra Kammaren för att ådagalägga, huru pluraliteten härstädes tänkt sig ordnandet af vårt försvarsverk, nemligen så, att kustförsvaret skall utgöra en behöflig förstärkning åt landtförsvaret och dermed stå i det närmaste sammanhang, och hela vårt försvarsverk således, såvidt möjligt är, ordnas efter en gemensam plan.

Detta är det hufvudsakliga, som jag för min del har att såsom utskottsledamot anföra i fråga om Utskottets förslag i denna del.

Frågan om sammanslagning af dessa båda departement sammanfaller också med frågan om ett nytt departement. Såsom jag till en början nämnde, var Utskottets mening icke att bilda ett nytt departement under annan förutsättning, än att det skulle vara möjligt att sammanslå dessa båda delar af försvarsverket till ett, så att, på sådant sätt, departementen icke skulle blifva flera till antalet, än hvad de nu äro.

I fråga om den delen af Utskottets utlåtande, som rör en statsråds-president, behöfver jag ej anföra andra motiv än de som finnas uti sjelfva utlåtandet. I hopp att Andra Kammaren delar de af Konstitutions-Utskottet uttalade åsikter, vill jag för min del yrka bifall till Utskottets förslag i dess helhet

Herr *O. B. Olsson* instämde med Herr Jonas Andersson.

Herr Gjerling: För min del kan jag icke i allo dela de åsikter, som af Konstitutions-Utskottet uti detta utlåtande uttalats. Jag instämmer visserligen med Utskottet *deruti*, att inrättandet af ett nytt departement för jordbruket är önskvärdt, äfvensom att sådant bör kunna ske utan att derföre antalet af Statsrådets ledamöter ökas; men *deremot* kan jag icke instämma uti det sätt, som af Utskottet föreslagits för att, med bibehållande af detta antal, på samma gång åstadkomma det i fråga varande nya ministeriet. Reservanter från Första Kammaren hafva också uttryckt sin bestämda mening alldeles i motsatt riktning mot den, som uttalats af Andra Kammarens ledamöter inom Utskottet, hvilka senare dock lyckats genom motal bestämma Utskottets beslut. Jag är nämnde Herrar reservanter särdeles tack skyldig, dels derföre att de, då de varit af skiljaktig mening mot majoriteten, iakttagit att uttrycka en reservation, och dels, emedan de uti denna uttalat de åsikter och meningar, som förmått dem att afvika från nämnda majoritets opinion.

Efter mitt omdöme har Utskottet just uti de motiv, som det anført, framställt skäl *emot* den sammanslagning af Landt- och Sjöförsvars-departementen, som Utskottet förordat. Jag förutsätter nemligen — något som jag för min del anser vara ovilkorligen gifvet — att göromålen i Landt- och Sjöförsvars-departementen, äro af den beskaffenhet, att en sammanslagning af dessa båda departement ovilkorligen måste åstadkomma ett så omfattande ministerium, att det svårigen, äfven om det icke fordrades olika sakkänedom, vore möjligt för en person att leda verksamheten inom detsamma. Dertill kommer ytterligare, att, hvad jag lifligt är öfvertygad om, det fordras helt olika sakkunskap i dessa båda fack: såsom minister för Landt- och såsom sådan för Sjöförsvars-departementet. Visserligen är sannt, hvad den utskottsledamot, som senast hade ordet, nämnt, att båda afse landets försvar, men detta förhållande ensamt kan ingalunda gälla som skäl för en sammanslagning af dem båda. Vål har af den ärade talaren på östgötabänken äfven framhållits som högeligen önskvärdt, att samarbete skulle ega rum emellan de båda Konungens rådgifvare som förestode nämnda departement, äfvensom att sådant i högsta grad borde, i afseu-

de på försvaret, kunna påräknas just om båda dessa embeten på samma hand förenades, i hvilket fall han ansåge, att man skulle vara förvissad om fullkomlig enhet vid ärendenas behandling. Jag deremot kan för min del icke finna, att fortfarande tillvaro af båda dessa departement, hvarterda under en chef, på något sätt omöjliggör enhet uti uppfattning och utarbetande af de viktiga planer, som föreliggå såväl inom den ena som den andra delen af försvarsverket. Sådan enhet eger man rättighet att förvänta och lär väl också icke heller uteblifva.

För sitt förslag har, enligt hvad jag förut nämnt, Utskottet andragit motiv, hvilka, talande som de äro, för bildande af ett nytt departement, på samma gång synas mig tala, fullt lika högt, visst icke för, men väl emot, hvad Utskottet föreslagit angående försvars-departementen, således icke emot utan för bibehållande af dessa båda senare. De motiv, jag syftar på, återfinnas i Utskottets utlåtande, pag. 6, der det heter: "Om nemligen området för de särskilda afdelningarne inom förvaltningen är alltför stort, kan chefen svårligen hafva de insigter uti och det intresse för alla inom området liggande förvaltningsgrenar, som af en chef fordras. Han kan följaktligen ej heller sjelf följa samtliga de under honom lydande institutioner inom landet i deras verksamhet och utveckling eller bereda sig kännedom om hvad i andra länder till likartade inrättningars förbättring sker, utan måste i vissa delar af förvaltningen mer än önskligt kan vara bero af underordnade myndigheter."

De skäl, som af Utskottet här anföras, tala efter min tanke fullständigt för bibehållande af de båda försvars-departementen och mot sammanslagning af dem till ett.

Utskottet har vidare såsom bevis för riktigheten af sin åsigt härutinnan anført exempel från utlandet. Men dessa exempel äro hemtade från Preussen och Österrike, stater hvilka, efter hvad antagligen är för hela Kammaren bekant, äro just uti sin krigsförvaltning af en så särskild beskaffenhet, att de, snart sagdt, icke kunna jemföras med något annat land i hela Europa. Dertill kommer att, äfven inom dessa stater, vid åtskilliga tillfällen, krigsministeriet än delats uti särskilda ministerier för sjö- och landtförsvaret, än åter förenats under en gemensam minister. Detta har skett tid efter annan, och orsaken till sådana förändringar har hufvudsakligen varit att söka i partistrider; det parti, som för tillfället haft öfverhanden, har genomdrifvit sin åsigt, och på sådant sätt hafva dylika periodiska förändringar inträffat. Hvad Österrike angår, har jag varit i tillfälle att erhålla kännedom härom genom personer, som sett förhållandena på nära håll.

Hvad Preussen beträffar, så har jag sjelf haft äran att under en längre tid tjenstgöra som sektionschef vid marinministeriet i Berlin och jag fann med huru stor värma man omfattade den förändring, som då der kort förut blifvit vidtagen, genom att skilja Sjöförsvars- från Landtförsvars-departementet, en skiljmesa som efter min åsigt onekligen kan anses i sin mån hafva då inverkat vid bildandet af Preussens sjöförsvar. Om sedermera en återgång har egt rum, så har densamma varit förknippad med så många andra särskilda omständigheter, hvilka för oss icke kunna antagas såsom bestämmande faktorer, hvarför det icke synes mig böra sättas i fråga att från nämnda land hemta exempel. Inom Danmark

har visserligen, för icke länge sedan, samma opinion, som af Konstitutions-Utskottet blifvit uttalad, gjort sig gällande, och sammanslagning af de båda departementen der, för några få år tillbaka, egt rum. Detta upptogs emellertid på många samt kompetenta håll med största missnöje, och inom kort återgick man der helt nyligen till två departement. Uti Norge har någon sammanslagning, mig veterligen, icke ens blifvit ifrågasatt, och jag antager att man der tänker sig för två gånger, innan en sådan företages.

Det har vidare af Utskottet blifvit uttaladt, hvad äfven af den siste ärade talaren högligen framhölls, att tiden för sammanslagningen vore särdeles lämpligt vald, om den inträffade nu. Jag kan för min del icke finna annat, än att motsatsen just är fallet, och att det nu skulle vara den mest olämpliga tidpunkten att företaga något sådant. De vidlyftiga arbeten, som fordras för utarbetande af de omfattande förslag, hvilka man nu väntar från regeringen för att derpå grundlägga en ny arméorganisation, äro nog af den beskaffenhet, att de i och för sig fordra en man ensam för landtförsvaret. Sjövapnet måste, i sammanhang dermed, undergå motsvarande förändring i afseende på bemaningen, en förändring, som påkallar mycken insigt både på det att den må ställas i öfverensstämmelse med hvad som för landtförsvaret kan uti det fallet blifva bestämdt, och äfven med afseende på det särskilda ändamål, hvarför sjövapnet är afsedt. Jag kan således icke finna, hvarken att det sätt eller den tidpunkt, Utskottet ifrågasatt, är lyckligt vald.

Detta, hvad den första punkten beträffar; angående den andra punkten, så föreställer jag mig, att Riksdagen icke gerna hvarken kan eller bör nu fatta ett beslut i strid mot det förlidet års Riksdag uttalat. Till de åsikter, som legat till grund för detta senare ansluter jag mig för min del helt och hållet. Jag anhåller på de skäl jag anført, och då jag icke längre vill uppehålla Kammaren, om afslag å Utskottets hemställan och bifall till Herr von Ehrenheims reservation.

Herr Per Nilsson i Espö: Då jag såsom ledamot af Konstitutions-Utskottet tillstyrkt förevarande förslag, tillåter jag mig med några ord uttala mina åsikter i frågan. Inom Utskottet föreföll en längre diskussion om sättet att ordna och någorlunda jemka tillsammans de skilda meningarne, men när detta icke kunde ske, måste frågan afgöras genom votering, och pluralitetens åsikter finnas uttryckta i det utlåtande, som nu föreligger till Kammarens behandling.

Man har här yttrat, att det icke skulle gå an att sammanslå Landtförsvars- och Sjöförsvars-departementen till ett departement, emedan det skulle vara svårt att finna en chef, som vore fackman i båda ämnena. Detta kan väl vara sannt, men om de ifrågavarande departementen sammanslås till ett, så torde icke den chef, som kommer att leda detta departements arbeten, underlåta att till sina närmaste medarbetare utse verkligt tillförlitliga fackmän, hvilka med sakkännedom, reda och klarhet kunna utreda frågorna inom hvarje departements afdelningar. Man kan sålunda hoppas, att den person, som åtar sig chefsplatsen, skall förstå att bedöma såväl landtförsvaret som sjöförsvaret, hvilka delar af vårt försvar hafva så mycket gemensamt med hvarandra och båda till ändamål att försvara det gemensamma fäderneslandet.

Vidare har föreslagits att inrätta ett åttonde departement, nemligen ett för näringar och allmänna arbeten, hvilket skulle komma att inkräkta på de konsultativa statsrådets antal samt föranleda en tillökning af tjänstemannapersonalen inom Konungens kansli. En sådan ändring skulle således förorsaka ökade utgifter, och man har väl tröstat sig med, att förändringen skulle å andra sidan medföra indragningar, men jag fruktar att någon särdeles stor vinst härigenom icke skulle uppstå. Icke har staten haft någon stor fördel i detta hänseende af sjövapnets delning, utan följden af både delningen och sammanslagningen har blifvit, att många personer kommit på indragningsstat. Om den nu ifrågasatta sammanslagningen skulle verkställas, torde dock icke så många tjänstemän komma att förflyttas på indragningsstat, utan de flesta bibehållas vid sina tjänster, såvidt de voro dugliga.

Att Sjöförsvars-departementet icke lär vara så särdeles öfverhopadt af göromål, visar sig deraf att enligt en fullt tillförlitlig uppgift, som jag erhållit och här har med mig, under tiden emellan den 15 Januari 1873 och den 15 Januari 1874 hela antalet af de på Sjöförsvars-departementets föredragning förekommande mål uppgått endast till 281. Af dessa hafva

21 afsett afskeds-transports- och permissionsansökningar m. m. dylikt,

6 blotta preliminäråtgärder,

54 bestämmanden af arvoden m. m. dylikt,

44 ansökningar om understöd m. m. dylikt,

23 blotta anmälanden, som ej föranledt någon åtgärd,

18 förordnanden m. m. dylikt och

115 andra hufvudsakliga ärenden, af hvilka många varit af den mest enkla beskaffenhet.

Häraf framgår således, att det icke torde vara omöjligt för krigsministern att jemväl omhänderhafva Sjöförsvars-departementet med biträde af skickliga fackmän. Jag vill icke längre upptaga Kammarrens tid, utan yrkar bifall till Utskottets betänkande i dess helhet.

Herr Lindmark: Jag tror mig fullt uppskatta vigten och värdet af motionärens framställning, men det synes mig vara en egen företeelse, att, då man afhandlar den fredligaste af alla fredliga saker, inrättandet af ett departement för näringar och allmänna arbeten, de, som i främsta rummet borde vara intresserade af denna saks framgång, kasta sig in på frågan om landtförsvarets och sjöförsvarets sammanslagning. För ombyte skull vill jag, som egentligen borde vara mest intresserad af den senare frågan, tala för motionärens framställning.

En talare på östgötabänken har sagt, att Kammarren borde antaga Utskottets förslag, emedan derigenom en opinionsyttring om försvarsverkets ordnande skulle utgå till regeringen. Detta är dock blott en bisak, ty hufvudfrågan är inrättandet af ett departement för näringar och allmänna arbeten, och om båda Kammarne icke förena sig om samma beslut och antaga Herr von Ehrenheims reservation, kommer frågan om ett dylikt departements inrättande icke att blifva hvilande till vidare grundlagsenlig behandling.

Man har såsom motiv för den ifrågasatta sammanslagningen af Landtförsvars- och Sjöförsvars-departementen anført, att en stor besparing der-

igenom skulle vinnas, men detta är ett skäl, som fjäderlätt tynger i vågskålen vid frågans afgörande. Emellertid må man icke tro, att sammanslagningen af departementen under en chef icke skulle medföra ökade kostnader, ty en statsrådslön skulle väl inbesparas, men för omorganisationens genomförande måste man ombilda öfverstyrelsen, inrätta en stab m. m., hvilket icke kan aflöpa utan utgifter.

Vidare anförde talaren på östgötabänken, att, så länge Landtförsvars- och Sjöförsvars-departementen voro åtskilda, kunde försvarsverket icke ordnas efter någon gemensam plan. Jag vill härvid erinra, att alla försvarsväsendet rörande frågor föredragas inför Kongl. Maj:t i Stats-Rådet, och Kongl. Maj:t är väl således den enande mannen, som beslutar om den gemensamma planen.

Ehuru jag fruktar, att man skall anse mig hafva de obotfärdigas förhinder, får jag dock förklara, att jag anser den ifrågasatta sammanslagningen icke nu lämpligen böra ega rum, ty det är klart, att just under nuvarande tidpunkt hvart departement fordrar sin man. Landtförsvars-departementet är för närvarande så öfverhopadt af göromål, rörande icke blott lönerogleringar utan äfven indragningar af boställen och andra kamerala frågor, att det icke kan hafva dessa undangjorda till år 1877, då sammanslagningen skulle taga sin början. I motsats mot den ärade representanten från Blekinge, har jag icke något emot sjelfva sammanslagningen, men anser att den icke bör ske nu, utan först när omorganisationen af försvarsväsendet egt rum. Jag kan väl inse den fara, som kunde möta derigenom att sjöförsvaret, då chefen, såsom antagligt vore, alltid komme att blifva en landtofficer, skulle blifva styfmoderligt behandladt, men jag hoppas dock att under den nuvarande Konungens regenttid sjöförsvaret icke skall komma i skuggan, utan allt framgent intaga sin rätta plats i landets försvarssystem. På grund af hvad jag anfört anser jag, att Utskottets förslag om sammanslagningen är en bifråga, och att Kammarerna bör förena sig om Herr von Ehrenheims reservation. Då icke mindre än nio ledamöter reserverat sig mot Utskottets förslag och meningarne således varit delade, hoppas jag, att majoriteten icke skall anse under sin värdighet att frågå Utskottets förslag, för att erhålla det departement för näringar och allmänna arbeten, hvars vikt alla erkänna. Jag yrkar afslag på Utskottets förslag och bifall till Herr v. Ehrenheims reservation.

Herr Dickson: Jag skall icke länge upptaga Kammarernas tid, isynerhet som de glest besatta bänkarne icke uppmuntra till något längre föredrag.

Vi hafva nu blott att tillse, huru man af Utskottets förslag må kunna draga den största möjliga vinst för samhället. Här föreligga nu tre förslag, af hvilka det ena rör sammanslagningen af Landtförsvars- och Sjöförsvars-departementen till ett departement, det andra inrättande af ett konseljpresidentembete och det tredje upprättande af ett nytt departement för näringar och allmänna arbeten. Då nu många önska alla frågorna genomförda, men andra åter endast *en* af dem, så anser jag, att man icke bör förkasta möjligheten att få åtminstone ett af förslagen hvilande till grundlagsenlig behandling. Hvad nu den ifrågasatta sammanslagningen beträffar, så vill jag alldeles icke ingå i någon närmare

undersökning af densammas lämplighet eller olämplighet. utan endast antyda, att frågan torde vara för tidigt väckt och att det mycket väl kan anstå med densammas ordnande tilldess vi veta, huru vårt försvarsväsende blir ordnad. Frågan om en konseljpresident förföll sistlidne riksdag och lär icke nu hafva större utsigt att vinna framgång. Om nu Kammaren bifaller Utskottets förslag, förfaller hela saken, och hvad man kunde vinna går förloradt, derföre att frågan derom är sammanknippad med andra frågor, som icke hafva någon utsigt till framgång. Frågan om inrättande af ett departement för näringar och allmänna arbeten måste vinna anklang inom denna Kammare, i synnerhet som, efter hvad Herr Civilministern yttrat, man derigenom skulle erhålla ett kraftigt handtag för indragningen af Kommers-kollegium. Om man nu icke kan få allt hvad man önskar, hör man väl icke, genom att enständigt yrka derpå, afsäga sig möjligheten att erhålla något, och om Kammaren vill vinna ett praktiskt resultat, anser jag, att Kammaren gör klokast i att förena sig med Första Kammaren om antagande af Herr von Ehrenheims förslag.

Med Herr Dickson förenade sig Herr *Alb. Staaff*.

Herr Jöns Rundbäck: Jag vill icke med min ringa förmåga länge upptaga tiden i denna viktiga och grannliga fråga. Beträffande den ifrågasatta sammanslagningen af Landtförsvares- och Sjöförsvares-departementen, har jag, som icke är hemmastadd i ämnet, hyst mycken villrådighet, men jag har funnit en upplysning till ledning för mitt omdöme, som jag vill meddela Kammaren. Angående ombildningen af förvaltningen af sjöärendena yttrade nemligen chefen för Sjöförsvares-departementet till statsrådsprotokollet den 9 Januari 1871, bland annat, följande: "Jag anser mig härvid böra tillägga, att den riktnings, Sveriges sjöförsvaret under senare tiden erhållit och hvilken, i betraktande af landets tillgångar, antagligen kommer att framdeles följas, hänvisar derpå, att Sveriges försvar till sjös hufvudsakligen kommer att utföras i omedelbart samband med dess landtförsvaret. Full enhet i ledningen af de olika slagen stridskrafter är under sådana förhållanden nödvändig, och behovet af en förenad af landt- och sjöförsvares-departementen under ledning af en gemensam chef synes mig af denna anledning sannolikt förr eller senare komma att erkännas." Nu säger väl chefen vidare, att en dylik sammanslutning icke låter sig verkställa förr än ifrågaställda ombildningar inom båda departementen hunnit genomföras, men, om Utskottets förslag nu förklaras hvilande, kan man hoppas att hindren för sammanslagningen hunnit undanrödjas till dess frågan kan definitivt afgöras. Herrarne finna således, att från regeringens sida åsigtar blifvit uttryckta, som försvara Utskottets förslag, hvilket jag för min del anhåller att Kammaren ville godkänna.

Herr Samuel Johnson: Som jag inom Utskottet deltagit i detta ärendes behandling, vill jag i korthet tillkännagifva mina åsigtar. Inom Utskottet yttrades många olika åsigtar, men de flesta kommo öfverens om, att det i framtiden skulle gå lätt för sig att sammanslå de båda

departementen, äfven om i närvarande stund hinder skulle möta för en sådan förändring, derigenom att cheferne för de båda departementen nu äro fullt sysselsatta med göromål i och för organisationen af vårt försvarsväsende. Jag är särdeles tacksam för den förklaring, som afgafs af en talare från stockholmsbänken, som tillika är fackman, att han icke hade något emot en sammanslagning, sedan försvarsväsendet blifvit ordnad. Om nu Utskottets förslag vid denna riksdag antages hvilande till grundlagsenlig behandling, så kommer frågan icke att definitivt afgöras förrän om några år, och då kunna vi hoppas, att försvarsorganisationen skall vara afgjord. På grund häraf har jag inom Utskottet med min röst bidragit till Utskottets hemställan, och yrkar derföre nu att Kam-maren måtte bifalla densamma.

Grefve Björnstjerna: Jag är icke bland dem, som anse det vara omöjligt eller skadligt att sammanslå Landt- och Sjöförsvars-departementena. Tvärtom, jag är öfvertygad att sådant i en framtid mycket väl låter sig göra, sedan Sverige icke längre kan uppträda såsom stormakt, allra minst på hafvet; våra tillgångar på så väl penningar som folk förbjuda detta. Sedan vi således äro inskränkta till ett blott försvarssystem, är det gifvet att flottan endast bör betraktas såsom en del af och ett stöd för försvaret till lands. En mycket vigtig del, jag medgifver det, men dock endast en del deraf. Det förefaller mig då, som om sammanslagningen af de två departementen icke kan blifva annat än nyttig för det stora hela. Härtill kommer, att när så stora stater som Österrike och Preussen kunna hvardera nöja sig med ett departement gemensamt för både armé och flotta, kan äfven Sverige göra detsamma. Men sedan jag erkänt detta, måste jag medgifva, att den nuvarande tidpunkten är alldeles olämplig för en sådan förändring. Under nu pågående organisationsarbete, är saken icke ens tänkbar. Hvardera departementet kräfver nu sin man, fullt förtrogen med hvardera vapnets enskildheter. Detta ur ren militärisk synpunkt. En talare har framhållit de stora finansiela fördelar, som sammanslagningen skulle medföra. Jag får bekänna, att jag icke kan inse dem. Gifvet är, att om än de båda departementen förenas under en gemensam chef, måste dock de särskilda expeditionerna kvarstå. Deras göromål och de fackkunskaper, som i båda erfordras, äro så olika, att någon sammanslagning här aldrig kan ifrågakomma. Den finansiela vinsten måste således inskränka sig till den ena statsrådslönen — en verklig obetydlighet. Det är försvaret förenadt i en hand, som för fosterlandet är viktigt, icke några tusen kronors besparing.

Ehuru jag således erkänner, att jag som militär icke har någonting emot Utskottets förslag att sammanslå de båda försvarsdepartementen, tror jag dock att saken i afton bör betraktas ur en annan synpunkt. Frågan om sammanslagningen har redan genom Första Kammarens beslut förfallit. Att derom vidare orda tjenar till intet, men i hög grad oklokt vore det deremot, om Kam-maren genom att godkänna Utskottets af Medkammaren förkastade förslag omöjliggjorde inrättandet af det departement för näringar och allmänna arbeten, hvarom meningarne icke äro delade, och hvars vikt icke bestrides af någon tänkande menniska

inom hela landet. Om man blott efterser huru målens antal i så väl Civil- som Ecklesiastik-departementet ökats under de senare åren, ligger deri det bästa beviset för det nya departementets behöflighet. Inom Civil-departementet utgjorde målens antal år 1841 981, men år 1873 deremot 1,927, inom Ecklesiastik-departementet, år 1841 750, men hade år 1873 ökats till 1,760, således en tillökning inom det förra departementet af nära 1,000, inom det senare af öfver 1,000 mål. Det är otänkbart, att ett sådant tillstånd kan fortfara, utan att hela landet i hög grad skall lida deraf. Den allmänna opinionen fordrar därför enstämmigt upprättandet af ett nytt embetsverk, som kan öfvertaga en del af de öfrigas göromål. Mycket beklagligt vore då, om Kammaren, genom ett envist fasthållande vid ett redan fallet förslag, omöjliggjorde det nya departementets upprättande. Jag tillåter mig slutligen att påpeka, att endast genom ett departement för näringar och allmänna arbeten möjliggöres indragningen af Kommers-kollegium, för hvilket denna Kammare så lifligt uttalat sig. Jag yrkar bifall till Herr von Ehrenheims reservation, såsom innefattande det enda förslag, hvarigenom ett godt och praktiskt resultat nu mera kan vinnas.

Herr Sjöberg: De stridiga meningar, hvilka så väl inom Utskottet som här i Kammaren nu under öfverläggningen sökt göra sig gällande, likasom differensen emellan Utskottets förslag och motionärens, båda icke godt för lösningen af denna fråga, hvilken, såsom Herrarne veta, redan länge och under olika former utgjort föremål för representationens begrundande och i viss mån för ej ringa bekymmer. Mig vill det synas, att frågan svårigen kan lösas på ett lyckligt sätt, så länge man envist fasthåller vid att statsdepartementens antal och hufvudsakliga beskaffenheten af deras verksamhet skola finnas angifna i grundlagen, en anordning, som är alldeles egen för den svenska grundlagen och icke har något motstycke i andra länder, om ej möjligen ännu inom några mindre tyska stater, hvilkas grundlagar, åtminstone förr, innehållit dylika bestämmelser. Lättare torde man vinna det åsyftade målet, om man ur grundlagarne utesluter hela raden af benämningar på departementen och helt enkelt föreskrifver, att departementschefer eller chefer för de olika förvaltningsgrenarne skola finnas. Genom att sålunda icke binda departementens antal vid vissa bestämda grundlagsföreskrifter skulle man lättare möjliggöra en lämpligare fördelning af göromålen departementen emellan, och hvarken den ena eller andra statsmaktens rätt skulle genom en dylik anordning förnärmis eller inskränkas, ty ett nytt departement skulle ju icke kunna inrättas utan Riksdagens samtycke, så att förändringen, från Riksdagens synpunkt sedd, icke kunde innebära någon våda.

Om möjligheten af att genomföra den nu ifrågasatta förändringen af Regeringsformen hafva också olika meningar yppats, och för mig har ett och annat tvifvel uppstått om lämpligheten af att inrätta ett nytt departement för näringar och allmänna arbeten. Åtminstone gifver den gräns, som här vid lag måste uppdragas emellan Civil-departementet och det ifrågaställda nya departementet, anledning till att befära, det de fördelar, man åsyftar genom inrättandet af detta senare, endast till en del

kunna vinnas, ehuru jag å andra sidan villigt medgifver, att Civildepartementet är i behof af någon lättnad i sina många och olikartade bestyr. Hvad den jemväl ifrågasatta sammanslagningen af Landtförsvares- och Sjöförsvares-departementen beträffar, vidhåller jag de åsigt, jag förut i denna fråga uttalat, och anser, att, om också "en sådan sammanslagning ännu icke lämpligen kan ega rum, bör den åtminstone i en ej allt för aflägsen framtid kunna försiggå. Fördelarne af en sådan sammanslagning torde ur flera synpunkter icke kunna förnekas, och om man också måste obetingadt medgifva, att det under nuvarande brytningsperiod skulle vara för mycket vågadt att på *en* man lägga *hela* bördan af vårt försvarsväsendes anordnande efter nya grunder; så vill det synas, som skulle, efter det en sådan anordning kommit till stånd, den antydda reformen kunna genomföras till fromma för det allmänna. I betraktande häraf, och då jag icke vill eller anser lämpligt att upptaga Kammarens dyrbara tid med något försök att närmare utveckla den förevarande frågan, tillåter jag mig endast erinra, att någon olägenhet icke kan uppstå, om Kammaren nu icke antager till den i grundlagen bestämda hvila hvarken Utskottets eller Herr von Ehrenheims förslag. Vore innevarande riksdag den sista af den nuvarande Kammarens legislaturperiod, skulle jag icke göra en framställning i detta syfte, men då ännu en riksdag återstår, under hvilken ett nytt förslag i förevarande ämne kan utarbetas, synes ett uppskof icke medföra någon olägenhet, utan tvärtom fördelar, emedan, efter min uppfattning, mot antagande så väl af Utskottets som af Herr von Ehrenheims förslag vissa betänkligheter uppstå sig. Vid sådant förhållande, och då det för det närvarande icke ligger någon synnerlig vikt på det beslut, Kammaren fattar i frågan, men bifall till Herr von Ehrenheims, af Första Kammaren redan godkända reservation skulle hafva till följd åtminstone den olägenhet, att så väl denna Kammarare som Första Kammaren skulle anse frågan undangjord för det närvarande, hvaraf åter skulle följa, att en grundlagsförändring i i frågavarande syfte, hvilken närmare kunde förena de olika meningarne, icke blir hvilande till den riksdag, som efter förrättade nya val till Andra Kammaren först sammanträder, anser jag lämpligast vara, att så väl Utskottets förslag som Herr von Ehrenheims derifrån afvikande mening icke af Kammaren godkännas.

Herr Nils Larson: Jag skall icke länge uppehålla Kammarens tid. Det har länge varit erkändt och icke från någon sida blifvit förnekadt, att cheferne för Civil- och Ecklesiastik-departementen äro öfver höfvan betungade, men de försök, som hitintills blifvit gjorda för att afhjelpa detta missförhållande, hafva alla strandat mot representationens obenägenhet att öka departementens antal, emedan man allmänt är af den tanke, att i ett land, ej större än vårt, ärendena lämpligen skulie kunna fördelas de särskilda departementen emellan, utan att deras antal derför behöfde ökas. Utskottet har nu lagt samma åsigt till grund för sin framställning, och jag tror att Utskottet deri förfarit riktigt, emedan jag är viss om, att, i händelse Utskottet framkommit med ett förslag i annat syfte. Utskottet icke kunnat vänta annat än afslag å detsamma.

Mot Utskottets nu framlagda förslag, att sammanslå Landtförsvares-

och Sjöförsvars-departementen till ett departement, har från olika håll blifvit anfördt, att sådant väl icke skulle låta sig göra. Med afseende härpå ber jag först och främst få erinra, att Utskottet uttalat den bestående öfvertygelse, att vidden och beskaffenheten af göromålen inom Landt- och Sjöförsvars-departementen icke lägga hinder i vägen för den inrågasatta sammanslagningen. Utskottet, som läser alla statsrådsprotokollen, är mest kompetent att bedöma i hvad mån ett departement är mer eller mindre öfverhopadt af göromål, och när Utskottet, efter att hafva funnit, huru mycket de ifrågavarande departementen hafva att göra, förklarar göromålen icke utgöra något hinder för sammanslagningen, så tillåter jag mig också tro, att något sådant hinder i verkligheten icke förefinnes.

En talare, som för en stund sedan hade ordet, nämnde att i Preussen åtskilliga vexlingar förelupit i afseende på anordningen med behandlingen af frågor rörande försvarsväsendet, och att dessa frågor stundom handlagts af olika departement, men på andra tider åter sammanförts under ett departement. Han medgaf, att den senaste anordningen är den nu gällande, men anförde, att i Preussen förekommo särskilda omständigheter, som talade för en dylik anordning der. Likväl aktade han sig för att nämna, hvori dessa särskilda omständigheter kunde bestå, och gjorde det således omöjligt för oss att bedöma i hvad mån hans åsigt om de särskilda omständigheternas inverkan på saken var riktig. Mot honom uppträdde en hög militär och förklarade, att enligt hans öfvertygelse sammanslagningen vore möjlig att genomföra, och då jag således nu hört, att en dylik sammanslagning eger rum i Preussen och en hög militär försäkrat, att samma anordning kan vidtagas äfven hos oss, så torde Herrarne ursäktas, att jag fortfarande stannar i den tron, som jag förut haft, att sammanslagningen låter sig göra. Det är ju dessutom alldeles påtagligt, att då i en så stor stat som Preussen alla militära ärenden kunna handläggas af ett och samma departement, sådant så mycket hellre kan ske hos oss, som dessa ärenden hos oss äro mycket färre och af ojemförligt mindre omfattning.

Den talare, som yttrade sig om anordningen i Preussen, nämnde äfven, att han var reservanterne särdeles tacksam, icke blott för det de uttalat åsichter, skilda från Utskottets majoritet, utan äfven för det de så väl motiverat sina särskilda meningar, och han slutade med att yrka bifall till Herr von Ehrenheims reservation, hvilken väl således skulle vara den, hvori den förträffliga motiveringen för de skilda åsigheterna skulle förekomma. Med anledning deraf beder jag få fästa uppmärksamheten på hvad Herr von Ehrenheim anfördt såsom grund för sin särskilda mening. Han yttrar nemligen: "Jemte det jag reserverar mig emot Utskottets förslag, att förena Landt- och Sjöförsvars-departementen till ett departement, får jag tillika anmäla, att jag icke deltagit i beslutet att tillstyrka införandet af ett statsministers-embete, enär jag icke anser den närvarande tidpunkten lämplig för denna frågas återupptagande. Deremot anser jag i alla afseenden lämpligt, likasom af behöfvat i hög grad påkalladt, att ett nytt civilt departement inrättas"; och på grund häraf föreslår reservanten, i enlighet med Utskottets förslag, inrättande af ett departement för näringar och allmänna arbeten, en sak, hvarom några

stridiga meningar icke förefunnits, och om reservationen i någon del är motiverad, så är det i denna. I öfriga delar, hvori reservanten skiljer sig från Utskottet, finnes icke något motiv anfördt för den skiljaktiga meningen. På grund häraf är jag öfvertygad, att, då hans motivering är så svag eller, rättare sagdt, ingen, han sjelf insett, att något skäl icke fanns att åberopa till stöd för hans skiljaktiga åsigt. I betraktande af allt detta, instämmer jag med dem, som yrka bifall till Utskottets förslag. Jag vet väl, att, sedan Första Kammaren afslagit Utskottets förslag om sammanslagning af Landt- och Sjöförsvars-departementen, bifall till samma förslag från denna Kammares sida icke leder till något resultat för denna gång, men i det fallet instämmer jag med Herr Sjöberg, att om frågan också nu har fallit, så är dermed icke något förloradt, emedan en riksdag ännu är kvar af nuvarande period, under hvilken frågan åter kan väckas och förklaras hvilande till grundlagsenlig behandling.

Herr Uhr: Då jag vid föregående riksdagar inom Konstitutions-Utskottet deltagit i denna frågas behandling och dervid hyst samma åsikter som Herr Sjöberg nu uttalat, kan jag inskränka mig att instämma med honom och önskar förslaget bättre lycka en annan gång. Herr von Ehrenheims förslag kan jag alldeles icke godkänna.

Herr Fahlén: Då jag haft äran inom Utskottet deltaga i detta ärendes behandling, önskar jag med några ord tillkännagifva min åsigt i frågan. Jag erkänner, att under diskussionen mycken villrådighet gjorde sig gällande, huruvida den ifrågasatta sammanslagningen af Landt- och Sjöförsvars-departementen kunde vara möjlig att genomföra, men af den i Utskottet förda diskussionen framgick klart, att det icke var omöjligt företaga en sådan åtgärd, och genom den öfverläggning, som nu inom Kammaren egt rum, har jag blifvit ytterligare öfvertygad härom, ty väl har chefen för Sjöförsvars-departementet förklarat, att sammanslagningen ej gerna kunde gå för sig till följd af de många och ansträngande göromålen inom de båda departementen, men andra talare, äfvenledes fackmän, hafva ausett sammanslagningen möjlig att åstadkomma. Då alla inom Utskottet önskade upprättandet af ett departement för näringar och allmänna arbeten, uppstod fråga om, huru detta skulle kunna ske, utan att öka kostnaderna, och då man ansåg, att en besparing skulle vinnas genom att sammanslå Landt- och Sjöförsvars-departementen, blef resultatet, att Utskottet beslöt att föreslå såväl sammanslagningen som inrättandet af ett departement för näringar och allmänna arbeten, och af dessa skäl har äfven jag biträdt Utskottets förslag, hvilket jag anhåller att Kam-maren nu måtte bifalla.

Grefve Sparre: Jag skall endast yttra några ord. Vi känna att för närvarande pågå stora arbeten i fråga om omorganisationen af så väl landt- som sjöförsvaret. Båda dessa delar af vårt försvarsväsende äro i sådant skick, att ingen kan bestrida att de måste helt och hållet ombildas. Kan det väl, mine Herrar, under sådana förhållanden vara lämpligt

lämpligt att lägga omsorgen om båda i en och samma hand? Vi känna alla huru en krigsminister nätter och dagar varit sysselsatt med att utarbeta en plan för ordnande af vårt landtförsvar, att ett annat förslag i samma syfte för närvarande är under arbete, och tron I väl att den, som i detta ögonblick är sysselsatt härmed, har håg, tid och krafter öfriga att eigna åt sjöförsvaret, som måste helt och hållet omorganiseras för att bliåva dugligt. Det skulle vittna om ringa eftertanke, om representationen just nu, i detta ögonblick, då hela nationen väntar på en betryggande omgestaltning af vårt försvarsväsende, skulle slå ihop och åt en enda person lemna dessa båda departement, som kräåva hvar sin man fullt upp. Jag instämmer med Herr Sjöberg, att hela frågan gerna kan uppskjutas, och yrkar afslag å Utskottets förslag.

Herr Jonas Andersson: Vore frågan af den beskaffenhet, att förslaget redan i år skulle tillämpas, så vore det fullkomligt sannt hvad flere föregående talare yttrat, att tidpunkten är olämplig, emedan chefen för de sammanslagna departementen nu skulle betungas med allt för mycket arbete, men i lyckligaste fall kommer förslaget icke att tillämpas förr än år 1877. Nu veta vi väl, att Kammarens beslut i frågan icke kan leda till något resultat, men en opinionsyttring från Kammarens sida, så vidt Kammaren gillar principen, kan under arbetet vara en god ledning för departementschefen, hvilken jag hoppas skall vidtaga alla möjliga åtgärder för att ordna saken, så att den kommer i system med det försvar, som nationen önskar. Om Kammaren bifaller Utskottets förslag, hvilket jag nu hört fackmän säga vara principiellt riktigt, så handlar Kammaren fullkomligt konsekvent. Det står naturligtvis Kammaren öppet att äåven afslå detsamma, och då hinna åsigterna att mogna till nästa år, då förslaget åter kan upptagas.

Herr Törnfeldt: Jag yrkar bifall till Utskottets förslag om sammanslagningen af de båda departementen och anser, i olikhet med flere föregående talare, att den rätta tidpunkten för en sådan åtgärd just nu är inne, då frågan om en ny organisation af försvaret är före, emedan vi genom sammanslagningen kunde få en helgjuten organisation af försvaret både till lands och vatten. Kanske man lika gerna skulle hafva ett särskildt departement för kavalleriet och ett för infanteriet? Det torde dessutom vara viktigt att genom hopslagningen gifva en liten dufning åt de der drömmarne om en stor flotta, som skulle försvara landet utan något landtförsvar.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats, dels att samtliga i detta utlåtande framställda grundläsåndringsförslag måtte förklarar hvilande för vidare grundlagsenlig behandling, och dels att, med afslag å Utskottets hemställanden, det förslag till ändring af 6 § Regeringsformen, som Herr von Ehrenheim i sin vid utlåtandet fogale reservation afgifvit, måtte antagas att hvilat till vidare behandling enligt grundlagens föreskrift. Herr vice Talmannen gaf propositioner i öåverensstämmelse med dessa yrkanden och ansåg svaren hufva utfallit med öåfvervägande ja för den förra meningen. Då likväl votering blef begärd, skedde i anledning

deraf uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antager samtliga de grundlagsändringsförslag, som af Konstitutions-Utskottet blifvit framställda i dess utlåtande N:o 6,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets samtliga hemställanden, antagit att hvila till vidare grundlagsenlig behandling det förslag till ändring af § 6 i Regeringsformen, som finnes framställt i Herr von Ehrenheims, å sid. 23 af Utskottets utlåtande intagna reservation.

Röstsedlarne afgåfvos, och visade sig vid deras sammanräkning, att 58 ledamöter röstat ja mot 44, som röstat nej, i följd hvaraf Kammaren beslutit enligt ja-propositionen.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Johannes Jonsson* under 10 dagar och Herr *Casparsson* under 8 dagar från och med den 2 instundande April.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag rörande de i detta sammanträde fattade beslut.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 5, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förnyad förordning angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden; samt

Banko-Utskottets memorial N:o 9, med förslag till omröstningsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om användningen af dels bankovinsten för år 1873, dels från föregående åren reserverade medel.

Dessa nu för första gången bordlagda ärenden skulle sättas främst å den lista, som för föredragningen i Kammarens nästa sammanträde komme att upprättas.

Kammarens ledamöter åtskildes klockan $\frac{1}{4}$, 11 e. m.

In fidem
H. Husberg.